

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**BASEL 3 KAPSAMINDA BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
RİSK YÖNETİMİ VE TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜNE MUHTEMEL ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Özden YETİŞ

İSTANBUL, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**BASEL 3 KAPSAMINDA BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
RİSK YÖNETİMİ VE TÜRK BANKACILIK
SEKTÖRÜNE MUHTEMEL ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Özden YETİŞ

Öğrenci No:

140714070

Danışman:

Prof. Dr. Yunus KİSHALI

İSTANBUL, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Basel 3 Kapsamında Bankacılık sektöründe Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Muhtemel Etkileri**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 15.06.2019

Özden YETİŞ

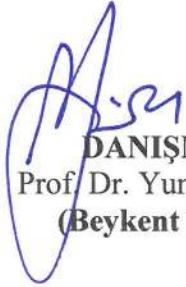

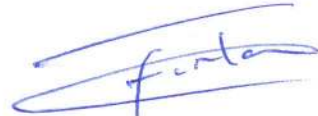
T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

15.06.2019

Enstitümüz *İşletme* Anabilim Dalı *Finans* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 140714070 numaralı *Özden YETİŞ*'in "Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**Basel 3 Kapsamında Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi Ve Türk Bankacılık Sektörüne Muhtemel Etkileri**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 21/05/2019 tarih ve 2019/21 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (55) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Yunus KİSHALİ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Talat FİRLAR
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Hacer Neyir TEKELİ
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Özden YETİŞ
Danışmanı : Prof. Dr. Yunus KİSHALI
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : Finans
Anahtar Kelimeler : Basel III, Bankacılık, Türk Bankacılık Sistemi, Kriz, Risk

ÖZ

BASEL 3 KAPSAMINDA BANKACILIK SEKTÖRÜNDE RİSK YÖNETİMİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE MUHTEMEL ETKİLERİ

Genelde ülkeler arasında yapılan, özelde ise gelişmiş ülke finans kuruluşlarından az gelişmiş ülkelere yönelik yapılan kredi işlemlerinin yoğunluğu artarken; ülkelerin dışında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların, özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik kredi hareketlerinin giderek daha etkin ve daha kontrollü bir biçimde yönlendirdiği görülmektedir. Süreç içinde ülkeler arasındaki kredi hareketliliğinin belirli normlarla belirlenmesi gerekliliği doğmuştur. Bu amaçla, kurulduğu günden beri, asıl hedefi uluslararası finansal hareketleri düzenlemek olan Basel Komitesi, oluşan karmaşayı gidermek, bankaların sermaye yapılarını güçlendirmek ve düzenlemek için uluslararası standartlar/prensipler sistemini yayınlamıştır.

Basel Temel Prensiplerinin Türk Bankalar kanunu ile karşılaştırılması ve Basel III'ün Türkiye'deki küçük ve orta boy işletme prensiplerine uyum sürecinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışmamızda; “Basel III Kapsamında Bankacılık Risk Yönetimi ve Türkiye'deki uygulama ve yansımaları” bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Name and Surname : Özden YETİŞ
Advisor : Prof. Dr. Yunus KİSHALI
Degreeand Date : Master / 2019
Major : Finance
Keywords : Basel III, Turkish Banking System. Crisis, Risk.

ABSTRACT

RISK MANAGEMENT IN BANKING SECTOR WITHIN THE SCOPE OF BASEL 3 AND THE POSSIBLE EFFECTS ON THE TURKISH BANKING SECTOR

From this period generally made between countries in private if the private sector is not private in developed countries, the intensity of the credit transactions towards the less developed countries increases, while international organizations operating outside the countries, especially the Credit movements towards developing countries, are guided in an increasingly effective and more controlled manner. The necessity of determining the credit mobility between countries in the process with certain norms. The Basel Committee, whose main objective has been to regulate international financial movements since the day it was established, published the system of international standards principles to strengthen and regulate the capital structures of banks.

Basel III the study and comparison with the last part of the basic principles of the Turkish banking law in Basel and Basel III was aimed at examining the small and medium sized enterprises principles of harmonization process in Turkey.

Our study banking and risk management under Basel III implementation and its impact on Turkey are the subject of this thesis.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLolar LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL TEMEL PRENSİPLERİ VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. Basel Prensipleri ve Amaçları	3
1.1.1. Basel I Sermaye Uzlaşısı	3
1.1.2. Basel II Sermaye Uzlaşısı	4
1.1.2.1. Basel I Ve Basel II Sermaye Uzlaşısının Farklılıkları	6
1.1.2.2. Basel Komitesi'nin Asgari Sermaye Yükümlülüğüne İlişkin Prensipleri	7
1.2. Basel Prensiplerinin Dünya'daki Gelişim Süreci.....	11
1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri	11
1.2.2. Avrupa Birliği	11
1.2.3. İngiltere	12
1.2.4. Gelişmekte Olan Ülkeler.....	13
1.3. Türk Bankacılık Sisteminde Basel Prensipleri Genel Bakış	16
1.3.1. 1990 Öncesi Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi	16
1.3.2. 1990-2000 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler.	18
1.3.3. 2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sisteminin Genel Durumu.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ YAKLAŞIMLARI

2.1. Risk Kavramı.....	21
2.2. Risk Sermayesi ve Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü	22
2.2.1. Risk Ölçüleri	24
2.2.1.1. Nominal Değer Yaklaşımı	25

2.2.1.2. Değişkenlik Ölçüleri Yaklaşımı.....	25
2.2.1.2.1. Varyans	25
2.2.1.2.2. Standart Sapma	27
2.2.1.2.3. Oynaklık (Volatilite).....	27
2.2.1.2.4. Üssel Ağırlıklı Hareketli Ortalama (EWMA – European Wound Management Association)	27
2.2.1.2.5. Kovaryans ve Beta Katsayısı	28
2.2.1.2.6. Değişen Varyans	28
2.2.1.2.7. Zımnı Volatilite	29
2.3. Risk Yönetimi Yaklaşımları	29
2.4. Bankacılıkta Risk Yönetimi Yaklaşımları	30
2.4.1. Basel I	31
2.4.2. 1996 Düzenlemesi.....	36
2.4.3. Basel II	38
2.4.4. Basel III.....	40
2.5. Türkiye’de Yaşanan Banka Başarısızlıkları Banka İflas ve Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Payı.....	43
2.5.1. Türkiye’de Yaşanan Banka Başarısızlıkları.....	43
2.5.2. Türkiye’de Son Dönemde Yaşanan Banka İflas ve Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Payı.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL PRENSİPLERİNİN TÜRK BANKALAR KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI VE BASEL III’ÜN TÜRKİYE’DEKİ KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETME PRENSİPLERİNE UYUM SÜRECİ’NİN İNCELENMESİ

3.1. Basel Prensiplerinin Türk Bankalar Kanunu ile Karşılaştırılması ve Prensiplerin Türkiye’de Uygulanabilirliği	48
3.1.1. Basel Komite Prensipleri İle Türk Bankacılık Mevzuatının Karşılaştırılması	49
3.1.2. Basel Prensipleri’ne Uyum Sürecinde BDDK’nın Rolü.....	51
3.1.3. Türk Bankacılık Sektörünün Basel Prensipleri’ne Uyum Sürecinde Başarı Şansı.....	52

3.1.4. Basel I'in Türk Banka Sistemine Etkileri	52
3.1.5. Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri.....	56
3.1.5.1. Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)	58
3.1.5.2. Türk Bankacılık Sisteminde Yapılan 1. Anket Çalışması Sonuçları	59
3.1.5.3. Türk Bankacılık Sisteminde Yapılan 2. Anket Çalışması Sonuçları	62
3.1.6. Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Basel Prensiplerine Uyum Süreci'nin İncelenmesi.....	63
3.1.6.1. Öz Kaynak Yapısı ve Mali Yapının Güçlendirilmesi	70
3.1.6.2. Kayıt Dışı İşlemlerin Kayıt Altına Alınması	71
3.1.6.3. Finansman Konusunda Uzmanların Çalıştırılması	71
3.1.6.4. Nitelikli Göstergelerin İyileştirilmesi ve Kurumsal Yönetim Kültürünün Yerleştirilmesi	72
3.1.6.5. Şeffaf ve Doğru Raporlama Sisteminin Geliştirilmesi	72
3.1.6.6. Teminat Yapısının Düzenlenmesi.....	72
3.1.6.7. Derecelendirmenin Gerekliliği	73
3.1.6.8. Diğer Hususlar	74
3.1.7. Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri	75
3.2. Basel III Kapsamında Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri Konusunda Bazı Yazarlara Ait Tez Özetleri.....	76
3.2.1. Basel III'ün Kobiler Üzerine Muhtemel Etkileri	76
3.2.2. Basel III Uzlaşısının Getirdikleri ve Sürecin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri.....	77
3.2.3. Bankacılık Sektöründeki Kâr Dağıtım Kısıtlamalarının Yatırımcıların Kararları Üzerindeki Etkileri	77
3.3. Araştırmanın Hipotezi.....	78
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	83

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Sayfa No.</u>
Tablo 1. Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımı	8
Tablo 2. Standart Yaklaşımına Göre Risk Ağırlıkları.....	9
Tablo 3. Kredi Derecelendirme Anlamları.....	10
Tablo 4. Bazı Ülkelerin Basel II Yol Haritaları	15
Tablo 5. Dönemler İtibariyle Türkiye’de Bankalar ve Şubeleri	18
Tablo 6 Bankacılık Sektörünün Temel Değerleri (2002-2009) Milyon TL.....	19
Tablo 7. Sapma Hesaplaması	26
Tablo 8. Basel Düzenlemesine Göre Sermaye Unsurları	32
Tablo 9. Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Finansal İşlem Aktiflerine Uygulanan Risk Ağırlıkları	33
Tablo 10. Türev Ürünü Olmayan Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Kredi Dönüştürme Faktörleri	34
Tablo 11. Basel I ve Basel II’nin Ekonomide Faaliyet Gösteren Farklı Birimler Üzerindeki Etkileri	40
Tablo 12. Ticaret Bankalarının Sermaye Yeterlilik Oranları (Milyon TL ve Yüzde)	49
Tablo 13. 20 Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları	65
Tablo 14. Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Ülke Ekonomileri İçerisindeki Yeri	66
Tablo 15. Perakende – Kurumsal Firma Tanımı	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil No.

Sayfa No.

Şekil 1. Basel I'e göre Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Hesaplanması 35

Şekil 2. Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Karşılaştırılması 55

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ARCH	: Autoregressive Conditional Heteroskedasticity – (Oto regresif Koşullu Değişen Varyans)
BIS	: Bank For International Settlements-(Uluslararası Ödemeler Bankası)
BCP	: Basel Committee’s Core Principles -(Basel Komitesinin Temel İlkeleri)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
EWMA	: European Wound Management Association – (Avrupa Yara Yönetim Derneği)
FSAP	: Financial Services Action Plan
GARCH	: Generalized Autoregressive Conditional Heteroskedasticity (Genelleştirilmiş Oto regresif Koşullu Değişen Varyans)
IMF	: International Monetary Fund – (Uluslararası Para Fonu)
KRAV	: Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar
OECD	: The Organisation for Economic Co-operation and Development - (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü)
PRAV	: Piyasa Riski Ağırlıklı Varlıklar
RMD	: Riske Maruz Değer
QIS	: Quantitative Impact Study (Sayısal Etki Çalışması)
SYR	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
YBSU	: Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı

GİRİŞ

Finansal sistemin temelini oluşturan bankaların faaliyetlerinde meydana gelen gelişmeler tüm ekonomik yapıyı derinden etkilemektedir. 1980 serbest piyasa ekonomisine geçiş ve beraberindeki küreselleşme ile finans piyasaları büyümüş, gelişmiş ve ürün çeşitliliği ile beraber karmaşıklık artmıştır. Para piyasasındaki dalgalanmalar, krizlerin doğması ve bunların sonucunda ortaya çıkan zararlar risk yönetiminin önemini ortaya koymuş ve finansal istikrarın sağlanmasına yönelik Bank For International Settlements (BIS) gözetimi çerçevesinde meydana getirilen Basel Komitesi düzenlemeleri söz konusu olmuştur.

Basel Komitesi'nin amacı, uluslararası bankacılık faaliyetlerini düzenlemektir. Basel Komitesi'nin oluşturduğu standartların kanuni bir yaptırımı yoktur, yalnızca kendisine yasalarca verilmiş uluslararası bir gözetim statüsü bulunmaktadır.

Türkiye'deki iktisadi krizi ortadan kaldırmaya yönelik olarak ortaya konan kararlılık önlemlerinin tamamında, var olan stabilizasyon sorunlarının finansal modelde yer alan banka mekanizmasını sürekli olarak bir döngü ile öne çıkarmaktadır.

Yapısal dönüşüm sancıları çeken ekonominin en sorunlu kesimi olan bankaların Türkiye'deki finansal sistemin derinliğinin düşük olması kaynaklı olarak düşük hacim ve finansal araç sayısı, ekonomide finansal bir derinlik olmadığını gösterir.

“Basel III Kapsamında Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri” değerlendirilirken; Türkiye'deki bankacılık sektörünün reel sektöre göre destek olunamayışının geçmişine bakıldığında bu kriterlerin bir önceki sebeplere dayandığı hipotezi destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Bu anlamda yeni görüş açılarıyla gelişimini sürdürmeye devam edeceği hipotezi desteklenmiştir.

Çalışmamızda; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun ilgili diğer taraflar ile fikir alış – verişinde bulunması konusu, bankaların en çok tercih ettikleri hesaplama yöntemi ile risk için başlamayı planladığı yöntemin gerektirdiği teknik bilgilere, Basel Komitesinin denetim ve gözetiminde sistemlerin değerlendirilmesi ve eksik yanlarına ilişkin konuları, 3182 sayılı kanun ile, banka finansal yapılar, bankacılık ile ilgili gerekli görülen konularda standart rasyolar koyma ve ilgili düzenlemeler, ileri yöntemler ile Türkiye’de birinci ve ikinci anket çalışması sonuçlarına göre; sektörün tamamına yakınının ele alınması, grup bazında değerlendirildiğinde sektördeki grupların tamamına yakını operasyonel risk hesaplaması konularına, sektörün aktif toplamının çoğunluğunu oluşturan bankaların süreç içinde ileri yöntemlere geçme planlarının ele alınması hedeflenmiştir.

Bu hedef doğrultusunda; Türk bankacılık sisteminin muhtemel krizler ve bankaların üstlendikleri riskler sonrasında gelinecek bu süreçte, sisteme yönelik olarak girilen Basel II’ye ek olarak Basel III’ün etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda Basel III’ün önemi, sermaye tanımındaki değişim süreci ile kredi risk yaklaşımlarının var olan sorunları ne kadar çözücü olacağı ve istikrarlı bir ekonomide sistemin hangi risk ve politikaları temel alacağı konusunun irdelenmesi amaçlanmıştır. Türk Bankalar Kanunu ile Basel III’ün Türkiye’deki Küçük ve Orta Boy İşletme Prensiplerine Uyum Sürecinin İncelenmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL TEMEL PRENSİPLERİ VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1.1. Basel Prensipleri ve Amaçları

Dünya ölçeğinde 1970 yılı ortalarında banka kavramı, yabancı para ve para piyasalarında dalgalanmalara neden olmuş ve krizlerin doğmasına, uluslararası alanda ise regülasyon yönetimi arayışını zorunlu kılmıştır. Bu arayışın karşılığında ise geçmiş dönemlerdeki varlığı ile Bank For International Settlements (BIS) gözetimi çerçevesinde meydana getirilen Basel Komitesi düzenlemeleri söz konusu olmuştur.¹

Basel kriterlerinin standart yaklaşım kapsamında alacakları yeniliklerin temel amacı; bankaların yüklendikleri riskleri karşılayacak düzeyde sermaye taşımalarını sağlamak ve kendi risklerini izleme ve yönetme konusunda daha gelişmiş teknikleri geliştirip kullanmaları yönünde teşvik edilmelerini temin etmektir. Bu amaca uygun basel temel prensiplerine ait süreçler aşağıda sunulmuştur.

1.1.1. Basel I Sermaye Uzlaşısı

Gelişmesi tamamlanmamış devletlerin borç yükü, 1980'lerin başlarından bu yana kredi kurumlarının getirdiği çeşitli yeniden yapılanma, yeniden yapılandırma ve borç değiştirme programlarına rağmen istikrarlı bir şekilde yükselmiştir.

Borçlu ülkeler nedeniyle 1980'den itibaren uluslararası bankalardaki risklerde artışlar söz konusu olmuştur. Ortaya çıkan bu durum, bankaların sermaye oranlarında gerilemelere neden olmuştur. Gelişmeler doğrultusunda Basel Komitesi tarafından 1988 senesinde uluslararası banka sistemlerinde istikrarı güçlendirme hedefiyle Basel Sermaye Uzlaşısı (BSU)'nı yayımlamıştır. Yayınlanan uzlaşıda asıl olarak uluslararası ölçekte uygulamaları bulunan bankalara ait sermaye yapılarının güçlendirilmesi, sermaye yükümlülüğü konusunda ülkeler arası farklılıkları ortadan

¹Gökhan Karabulut, "Bankacılık Sektöründe Sermaye Karlılık İlişkisi: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir İnceleme", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 28, Mart 2003, s.6

kaldırılarak piyasalar arasındaki eşitsiz rekabetin giderilmesi ve dünya ölçeğindeki finansal yeniliklerin gerisinde kalınmamak hedeflenmiştir.²

1988 BSU'nun, öncelikli olarak G10 ülkelerinde faaliyet gösteren Uluslararası banka sektörü için geliştirilmiştir. Ortaya çıkan gelişmeler doğrultusunda oluşturulan standartlar yalnızca G10 ülkeleri için tasarlanmışsa da diğer devletlerin yerel bankaları da bu standartları kabul etmiş ve uygulamıştır. Gelişmeler ışığında yayınlanmış olan standartların, dünya genelinde 100'den fazla devlet tarafından benimsenmesi ve uygulanması söz konusu olmuştur.³

BSU tarafından geliştirilen Basel-I'nin önemli amaçları söz konusu olmuştur.⁴ Bu amaçlardan birincisi; uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını güçlendirmek ve sağlamlığını arttırmaktır. İkincisi ise, farklı devletlerde faaliyetlerde bulunan bankaların mevcutta bulunan uygulama farklılıklarını ortadan kaldırmaktır.

1988 yılı Sermaye Uzlaşısında, bankaların bulundurma mecburiyetinde olduğu minimum sermaye seviyesinin oluşturulması üzerinde durulmuştur. Uzlaşıda özellikle kredi riski üzerinde odaklanmıştır.

1.1.2. Basel II Sermaye Uzlaşısı

Özellikle yeni dönemde global dünyada ortaya çıkan krizler sonuçları itibariyle, gelişmesini tamamlamış ve gelişmesini sürdüren devletlerin banka sermaye yeterliliği sorununu öne çıkarmıştır. Bu gelişmeler ışığında BIS tarafından daha önce süreçlerini devam ettirdiği çalışmalar, 1998 yılı BSU'nun yerini alması düşünülen yeni bir taslak metin meydana getirmiştir.

BSU sermaye düzenlemelerine önemli katkılar sunmuştur. Sözleşme ile ortaya çıkarılan standartlar birçok devlet tarafından uygulanmaya alınmış, gelişmeler ışığında sermaye standartları arasındaki uluslararası bütünlüğü sağlanması amaçlanmıştır.

² Peres S. Rose and Sylvia C. Hudgins, Banka Yönetimi ve Finansal Hizmetler, Boston: McGraw-Hill Iwin Pres, 2005, s.492

³ Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, Yeni Bir Kişi Yetkinlik Çerçevesinde Yerleşimler, 1999,s.19

⁴ Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, Uluslararası Sermaye Ölçümü ve Kişi Başına Standartların Birleştirilmesi, Basel: Uluslararası Takas Bankası, 1988, s.3

Basel Komitesi finans sektöründe ortaya çıkan gelişmeler doğrultusunda Basel I'in Sermaye yeterliliğini ölçmedeki eksik yanlarını göz önünde bulundurarak, Haziran 1999' da Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (YBSU)'na ilişkin taslak metni yayımlanmıştır. Risklerdeki belirginliğin ilk sermaye uzlaşısına göre daha yüksek olduğu bu yeni düzenleme ile ilgili 2001 Ocak ayında 2'nci taslak metin yayımlanmıştır.

Ocak 2001 taslağının Haziran 1999 taslağından farklı olduğu ana noktalar.⁵;

- Standart hale getirilmiş metoda göre kredi riskinin hesaplanmasında, kurumların risk ağırlıkları mevcut risklerine daha yakın hale getirilmiş ve bankaların ve kurumların devletlerinden daha iyi bir risk puanı almalarına izin verilmiştir.
- Kredi riskini iç derecelendirme yaklaşımına göre ölçmek için daha fazla bankanın bu yöntemleri uygulayabilmesi için “Temel Yöntem” ve “Gelişmiş Yöntem” şeklinde iki ayrı yöntem geliştirilmiştir.
- Asgari sermaye ihtiyacının hesaplanmasında operasyonel risklerin de dikkate alınması öngörülmüştür.
- Yönetmeliğin ikinci ayağı olan “Sermaye Gereksinimi Denetimi” ve bir diğer ayağı olan “Piyasa Disiplini” için daha ayrıntılı kriterler belirlenmiştir.
- Ocak 2001 tasarısı eleştiriler doğrultusunda, 2003'ün Nisan ayında üçüncü taslak metnin yayınlanması sağlanmıştır. Taslak metin şeklinde yapılan düzenlemede gerek ülke denetiminde yer alan otoriterlerde, gerekse banka nezdinde bir diğer ilgilili taraflarca yapılan yorum ve eleştiriler doğrultusunda revize edilerek yenilenmiş ve Basel – II'ye ilişkin nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır.⁶

⁵ Evren Bolgun ve M. Barış Akçay, Risk Yönetimi: Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.70-71

⁶Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel – II), BDDK Yayını, 2005, s.2

1.1.2.1.Basel I Ve Basel II Sermaye Uzlaşısının Farklılıkları

Basel–I yayını sonrasında geniş bir devlet kitlesi tarafından uygulanması söz konusu olmuş ve global anlamda daha geniş bir finansal bütünlük olarak standartlaştırılmıştır.

Bu durum zamanla yeniliklere açık olamadığından ve katı kuralları olduğundan standardın yeniden ele alınarak düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu durum Basel I’in eksik yönlerini gidermesi ve yeni bir standardın oluşmasını sağlamıştır. Basel II’de ise bu standart eskisine nazaran daha fazla duyarlı bir görünüm göstermiştir. Bu standartlar farklı bakış açılarıyla inceleyebiliriz ⁷;

- Basel I’in kredi riski göz önüne alındığında sermayeden kaynaklanan yükümlülüğü OECD ülkeleri kriterine uygun olup olmaması durumuna bakılarak “klüp kuralı” (cluprule) Basel-II kapsamından kaldırılmıştır.

- Basel-I kuralında, belirlenen kredi rizikosu kredi kullanan tarafça derecelendirilerek not verilmektedir. Basel II de ise bazı yöntem çeşitleri bağımsız kuruluşlarca derecelendirme yapılarak not verilirken, diğer ileri yöntemler kullanan bankacılık sektöründe denetim mekanizmasının iznine tabi uygulamalar bankaların kendi değerlendirme mekanizmalarına dayandırılarak derecelendirme notları verilmektedir.

- Basel I’de kredi ve piyasa risk faktörlerinde sermaye mecburiyeti söz konusu olmaktadır. Basel II’de bu durum ilave bir operasyon riskini de beraberinde getirmektedir.

- Bankalar, sermaye yeterlilik durumlarının kendileri tarafından değerlendirilmesinin söz konusu olacağını varsaymaktadır. Bunun yanında hem sermaye yeterlilik durumunu hem de değerlendirme sürecinin bankaca yapılmasının daha uygun olacağı düşüncesi hakimdir. (Basel II).

- Sermaye yeterlilik durumuna ilişkin yeni uzlaş konularında elde edilen verilerin kamuoyuna açıklanması mecbur kılmaktadır. (Basel II)

⁷Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, a.g.e, s.2

- Risk ölçümünde bir tek yöntem kullanılmaktadır. (Basel I) Her risk için ayrı bir kategori söz konusudur. Alternatif yöntemlerdeki esneklik, bankaların iç riske yönelmelerinde önemli etken olmuştur. (Basel II)

- Belirlenen standardın herkes tarafından uygulanacağı görüşü benimsenmiştir. (Basel I) Esnekliğe bağlı olarak gelişen risk yönetiminin doğru olacağı kanaati oluşmuştur. (Basel II)

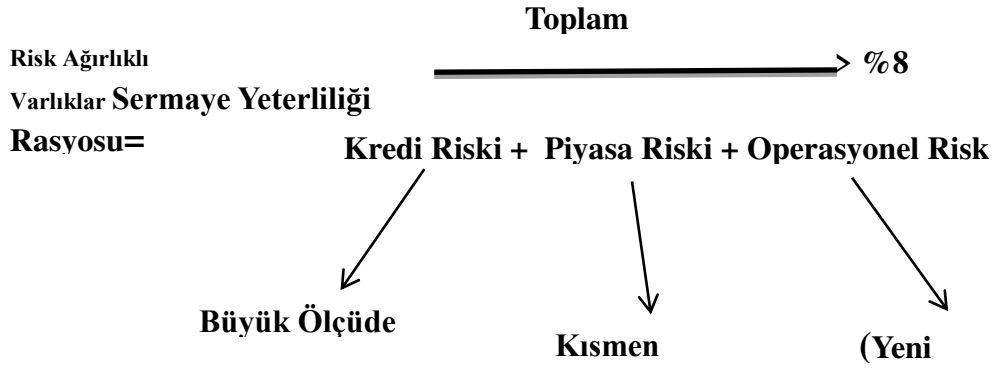
- Mevduat sahiplerince olması muhtemel bir banka iflasında maliyetlerin minimum seviyelere çekilerek banka sermayesi üzerine odaklanması düşüncesi söz konusu olmuştur. (Basel I) Bankaların bünyelerinde oluşturmuş oldukları iç risk yöntemlerinde, denetimin incelenmesi ile piyasa disiplinin finansal sistem içerisindeki güvenilirliği ve istikrarı harekete geçirmeyi amaçlamıştır. (Basel II)

Günümüzde finans sektöründe sermaye yeterliliğine olan ihtiyaç giderek artış göstermektedir. Basel Komitesi hazırladığı yeni uzlaşmayı, sermaye yeterliliğine ek olarak üç yapısal blok üzerine inşa etmiştir; Söz konusu yapısal bloklar;

- Asgari Sermaye Yükümlülüğü,
 - Sermaye Ehliyetinin Denetlenmesi
 - Piyasa Disiplini ve Bilgilendirme
- Şeklinde sıralanmaktadır.

1.1.2.2. Basel Komitesi'nin Asgari Sermaye Yükümlülüğüne İlişkin Prensipleri

Bu düzenlemelerden birincisi asgari sermaye yükümlülüğüdür. Bankaların sermaye gereksinmelerini riske daha duyarlı hale getirmeyi amaçlayan yeni düzenlemede, Basel I'de olduğu gibi minimum %8 olan sermaye yeterliliği rasyosu değiştirilmemiş, ancak rasyonun hesaplanmasında kullanılan formülün paydasına kredi riski ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel (Faaliyet) risk eklenmiştir. Böylece Basel I'de yalnızca kredi riski ve piyasa riski için sermaye zorunluluğu aranırken Basel II ile birlikte operasyonel risk içinde sermaye zorunluluğu da getirilmiştir.

Yeni düzenlemenin asıl amacı, bankaların sermaye gereksinimlerini riskli durumlara karşı daha duyarlı hale getirmektir. Risk tanımlı unsurları analiz edecek olursak; Kredi riski; fon kullanıcıların ödünç aldıkları yabancı kaynakların anapara ve Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında kullanılan kredi riziko, piyasa rizikosu ve operasyonel risklerin ölçümü için Basel Komitesinin önerdiği farklı risk ölçüm yaklaşımları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımı

Risk Ölçüm Yöntemleri			
Kredi Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Internal Ratings Basel Approach - IRB)	
		Temel Yaklaşım	Gelişmiş Yaklaşım
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Modeller Yaklaşımı (Internal Models Approach)	
Operasyonel (Faaliyet) Risk	Temel Gösterge Yaklaşımı	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Ölçüm Yaklaşımı (Internal Measurement Approach)

Kaynak: Güler Aras, Basel II Sermaye Yeterliliği Düzenlemelerinin KOBİ’ler Üzerine Etkileri, İstanbul, 2006,s.12

Bağımsız dış derecelendirme kuruluşları tarafından; ülkelere, bankalara ve firmalara verdikleri reytingler kullanılacak ve dış derecelendirme kuruluşlarından alınan derece bankalardan kredi alacakların maliyetini olumlu ya da olumsuz yönde

etkileyecektir. Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağını ise ulusal otorite belirleyecektir.⁸

Standartlaştırma yaklaşımında riziko ağırlıkları değişikliklere göre belirlenmiştir;

- Devletlerin riziko ağırlıkları,
- Bankalar açısından iki ayrı risk ağırlık merkezi bulunmaktadır.

1. Bir ülkenin bütün bankalarının ülke risk ağırlık durumları bir kategori daha aşağıya çekilerek değerlendirilmesi gerekecektir. (Banka – I)

2. Risk ağırlık durumları bankayı derecelendirilen kuruluşlardan alınan nota dayandırılmaktadır. (Banka – II)

- İşletmelerin risk ağırlık durumları
- Taşınmaz teminatların risk ağırlık durumları

Tablo 2. Standart Yaklaşım Göre Risk Ağırlıkları

Standart Risk Ağırlıkları	Ülke	Bankalar I	Bankalar II	Şirket
AAA'dan	0%	20%	20%	20%
AA-'ye				
A+'dan	20%	50%	%50 (uzun vade)	50%
A-'ye			%20 (Kısa vade)	
BBB+'dan	50%	100%	%50 (uzun vade)	BB-'ye kadar %100
BBB-'ye			%20 (Kısa vade)	
BB+'dan	100%	100%	%100 (uzun Vade)	BB-'nin altı için %150
B-'ye			%50 (Kısa vade)	
B-'den aşağı	150%	150%	150%	150%
Derecelendirilmemiş	100%	100%	%50 (uzun vade)	100%
			%20 (Kısa vade)	
Gayrimenkul teminatl krediler	Konut ipoteki karşılığında verilen krediler %50, ticari gayrimenkul ipoteki karşılığında verilen krediler %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.			

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Araştırma Grubu, Basel Komitesi Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, TBB Yayını, İstanbul, 2002, s.4

⁸ Ankara Ticaret Odası, “Basel- II, KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”, 2007, http://www.atonet.org.tr/yeni/files/OZEL_IHTIISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf, (21.01.2019), s.12

Tablo 3. Kredi Derecelendirme Anlamları

Kısa Dönem	Uzun Dönem	Notların Anlamı
(TR) A1+	(TR) AAA	* En yüksek kredi kalitesi, Finansal yükümlülükler yerine getirme açısından kabiliyeti oldukça yüksektir. Menkul kıymetler devlet tahvillerinden biraz daha risksizse.
	(TR) AA+	
	(TR) AA	
	(TR) AA-	
(TR) A1	(TR) A+	* Kredi kalitesi üst seviyede olan, finansal yükümlülüklerini yerine getirmedeki kabiliyeti üst seviyedir. İşletmelerdeki ani değişiklikler, ekonomik ve finansal koşullar yatırım riskini önemli ölçüde artırabilmesi muhtemel bir durumdur.
	(TR) A	
(TR) BB+	(TR) B	* Minimum spekülasyon özelliklerine sahiptir. * Kısa vadede tehlike altında değildir, ancak olumsuz finansal ve ekonomik koşulların yarattığı belirsizliklerle karşı karşıyadır. * Menkul kıymetler yatırım seviyesinin altındaysa, ancak ödeme anında mevcut veya diğer spekülasyon varlıklardan daha az tehdit altındaysa. * Bununla birlikte, ihracatçının olumsuz ekonomik şartlar ve değişiklikler nedeniyle yükümlülüklerini yerine getirme kapasitesi zayıflarsa ciddi belirsizlikler ortaya çıkabilir.
	(TR) BB	
	(TR) BB -	

Kaynak: <http://www.saharating.com/~saharati/kredi-derecelendirme-notlarinin-anlami/>,

(02.03.2019)

AAA'dan başlayarak, en düşük seviye kalitesi (varsayılan) D ile sonuçlanır. AA ve CC kategorisindeki göreceli ayrım (artı) ve (eksi) ile gösterilir.

Uzun vadede AAA – AA-A, BBB ve kısa vadeli A1 artı, A1-A2-A3 piyasada kurumsal olarak yatırım yapılabilir artı, nitel derecelendirme altında menkul kıymet olarak ifade edilmektedir.

İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı (Internal Ratings Based Approach – IRB) tercih eden banka; Belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle IRB yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilir.⁹

Basel II düzenlemesine göre sermaye gereksinimini hesaplamak için yukarıda değinilen yaklaşımlardan hangisinin kullanılacağı ilgili banka tarafından belirlenecektir.

⁹SPL, Kredi derecelendirmesi, Lisanslama sınavları Çalışma notları, Aralık, 2017, s.97

1.2. Basel Prensiplerinin Dünya'daki Gelişim Süreci

Basel Prensiplerinin Dünya bankacılık sektöründe durumu aşağıda sunulmuştur.

1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri

Tarihsel gelişim süreci içerisinde Bağımsız düzenleyici kurumların kamu yönetim sistemi içerisinde en yaygın şekilde yer aldığı ülke Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olduğu görülmektedir. Üst kurullar konusunda pragmatik bir yaklaşım içerisinde olan düzenleyici kurumların kurulabildiğini göstermektedir.¹⁰

Amerika Birleşik Devletleri'nde kamu denetim otoriteleri, Basel II Uzlaşısı'nın uluslararası faaliyeti bulunan bankalarca ve gelişmiş yaklaşımlarla uygulanmasını öngörmektedir. Etkinlik toplamı ikiyüz elli milyar doları aşan veya döviz aktifleri On milyar dolardan fazla olan finansal kuruluşlar Basel II gelişmiş yaklaşımlarını uygulamak zorundadır. Yine kamu otoriteleri, Amerikan bankalarının toplam sermaye gereksinimlerinin Basel II Uzlaşısı ile birlikte %10'dan fazla düşmesi durumunda yeni önlemler alacaklarını da duyurmuştur.¹¹

1.2.2. Avrupa Birliği

Basel II Uzlaşısı'nı da G-10'u oluşturan ülkelerin dokuzu Avrupa Birliği üyesi ülkelerden meydana gelmektedir. Bu durum Basel-II'nin Avrupa Birliği ile arasında doğrudan bir ilişkiyi doğurmaktadır.

Avrupa Birliği'nde 1999 tarihi itibarıyla mali piyasa entegrasyonundaki engellerin kaldırılması yönelik çalışmalarda, Mali Hizmetler Eylem Planı (FSAP) kabul edilmiştir. Ortak Pazar hedef doğrultusunda finansal hizmetler aracılığıyla rekabeti arttırmak ve işletmelerin varlık maliyetini minimuma çekmek isteyen AB Komisyonu, 1999 senesinde yayımlanmış olduğu danışma belgeleriyle AB

¹⁰Targan Ünal, Finans Sektöründe Üst Kurulların Rolü ve Fonksiyonu, Active Academy, 1.Uluslararası Finans Zirvesi, 18 Ekim 2003, <http://www.iubam.org/FSUKR.pdf>, (10.02.2019).

¹¹ Hasan Candan ve Alper Özün, Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.351

ekonomisinin özellik durumlarını da dikkate alarak riskin yönetimi çerçevesinde Basel II kıstaslarıda göz önüne alınarak muvazi bir hale getirilmiştir.

Bu kapsamda AB'nin, kredi kuruluşlarınca yapılan çalışmalar hakkındaki yatırım işletmeleri ve kredi kuruluşlarının varlıklarının yeterliliği direktifinde değişikliği öngören teklif, komisyon tarafından yapılmıştır. Yine Mali Hizmetler Eylem Planı kapsamında stratejik amaçların gelişiminin sağlanması adına 42 tane kanuni düzenleme ve önlem ele alınmıştır. 2004 yılı Haziran ayı itibariyle bu 42 adet düzenleme ve önlem sıralı hale getirilmiştir. Bu düzenlemenin 39 adedi hayata geçirilmiştir.¹²

1.2.3. İngiltere

İngiltere'de bankacılık gözetiminin temel özelliği “esnek” olmasıdır. Esneklik yaklaşımı kuralızsızlık anlamına gelmemekte gözetim sürecinde bankaların kendilerine has özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirmektedir.

İngiltere'de gözetim sürecinin diğer bir özelliği, teftiş etme yaklaşımı yerine, yöneticilerle karşılıklı görüşme uygulamasının tercih edilmesidir. 1980'li yılların sonlarından itibaren özellikle Basel standartlarının uygulanmasıyla beraber, bankacılık gözetiminde daha katı kurallar benimsenmiş olmakla birlikte, esneklik ve karşılıklı görüşme ilkelerine dayanan gözetim anlayışı etkisini halen daha sürdürmektedir.¹³

İngiltere, Sermaye Gereksinimleri Yönergesi ile ilgili politikalarını ise Avrupa Birliği takviminden daha farklı ve daha kendine özgü olarak oluşturmaktadır. İngiltere'de 1 Ocak 2007 tarihi itibariyle Sermaye Gereksinimleri Yönergesi uygulanmaya başlamıştır.¹⁴

¹² Pelin Ataman Erdönmez, “Avrupa Birliği Finansal Entegrasyon Sürecinde Bankacılık Sektörü”, Bankacılar Dergisi, Sayı: 50, 2004, s.75

¹³ Nihal Değirmenci, Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi, T.C. Merkez Bankası: Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s.54

¹⁴ Candan ve Özün a.g.e., s.351

1.2.4. Gelişmekte Olan Ülkeler

Basel II Uzlaşısı'nın G10 üyesi olmayan ülkelerde uygulanması konusunu değerlendirmek üzere Basel Komitesi bünyesinde bir çalışma grubu kurulmuştur. Bu grup tarafından 2004 yılı Temmuz ayında Basel II uygulaması kapsamında ele alınması gereken hususlar adlı raporda yer alan değerlendirme ve öneriler aşağıdaki gibidir.

- Özellikle az gelişmiş ülkeler gibi sınırlı kaynaklara sahip ülkelerde, bankacılık otoriteleri, Basel II'ye geçiş ve bankacılık sistemine ilişkin diğer öncelikler arasında denge kurmalıdır.

- Basel Komitesi, bazı ülkelerin Basel II'ye geçmeden önce bankacılık gözetim ve denetim alanında atması gereken öncelikli adımlar olabileceğini; böyle bir durumda otoritelerin yerel banka sistemi özelinde yeni sermaye standartlarının uygunluğunu ve faydalarını değerlendirmelerini, uygulamaya geçiş takvimini bu doğrultuda oluşturmalarını önermektedir.

- Ülkelerin, Basel II'ye geçmeden önce bu sürece altyapı oluşturabilecek sistem ve uygulamaların varlığını sorgulamaları beklenmektedir. Basel Komitesi'nin Etkili Banka Denetiminin Temel İlkelerini (BCP-Basel Committee's Core Principles For Effective Banking Supervision) belirlediği metinde yer alan esaslar Basel II Uzlaşısı'nın temel öncelikleri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, ülkelerdeki yasal düzenlemelerin, insan kaynaklarının, şeffaflık ve kurumsal yönetim standartları ile muhasebe ve karşılık uygulamalarının uygunluk açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

- Uzlaşıda, asgari sermaye yeterliliği hesaplamaları bölümü dışında kalan iki yapısal bloğunun aynı derecede önemli olduğu vurgulanmaktadır. Sermaye gereksinimini yeni standartlara göre hesaplamak için gereken altyapıya sahip olmayan ekonomilerde, Uzlaşının öncelikle denetim ve şeffaflık bileşenlerinin uygulanmasının önerildiği görülmektedir.

- Basel II Uzlaşısı'nın uygulanması için hazır olmayan piyasalarda standardın uygulanmasına ön şartlar yerine getirilmeksizin geçilmesi gibi bir

beklentinin olmadığı vurgulanmıştır. IMF, Dünya Bankası gibi kuruluşlar, değerlendirmelerinde Basel II'ye geçişin bir kıstas olarak dikkate alınmayacağını, ancak ülkede uygulanan sermaye yeterliliği standartlarının yukarıda belirtilen “Etkili Banka Denetiminin Temel İlkeleri” ile paralellik göstermesinin yeterli olacağı görüşündedir. Bununla birlikte, anılan metnin atıfta bulunulan altıncı maddesi, uygulanacak sermaye standartlarının en az Basel II kuralları kadar ihtiyatlı ve maruz kalınan riskleri yansıtacak düzeyde oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁵

Denetim otoriteleri, bankacılık sistemindeki aktif payı, faaliyet alanları, uluslararası piyasalardaki faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi teknikleri açısından gelişmişlik düzeyleri gibi kriterleri değerlendirerek bazı bankaların Basel I, bazılarının Basel II standart yaklaşımları, bazı bankaların içsel yöntemleri kullanmalarını zorunlu tutabilecektir.

Standartın gelişmekte olan ülkelere uygun olmamasına dayanarak bu yöndeki gelişmelerin dışında kalmak, kolaycı bir yaklaşımdan öteye gitmeyecektir. Gelişmekte olan ülkelerde bir süredir tartışılan, standardın uygulanıp uygulanmaması değil, ne zaman ve nasıl uygulanacağıdır.¹⁶

G10 üyesi olmayan bazı ülkelerin bankacılık düzenleme ve denetleme kurumlarının ilan ettiği yol haritaları aşağıda özetlenmektedir.

¹⁵ Candan ve Özün, a.g.e., s.355

¹⁶Bilge Üstündağ Kıcıman, Denetimsel Gözetim Perspektifinden (Pillar II) Basel II'nin Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004 , s.100

Tablo 4. Bazı Ülkelerin Basel II Yol Haritaları

ÜLKE	PIYASA RİSKİ İÇSEL MODEL	KREDİ RİSKİ STANDART YAKLAŞIM	KREDİ RİSKİ TEMEL İDDY	KREDİ RİSKİ GELİŞMİŞ - İÇSEL DERECELENDİRMEYE DAYALI YAKLAŞIM	OPERASYONEL RİSK - İLERİ ÖLÇÜM YÖNTEMLERİ
Brezilya	2008-2009	2005 sonu	2009-2010		2010-2011
Şili	2006	2007	-----		
Kore	Kullanımda	2007 Sonu	2007 sonu	2007 sonu	2007 sonu
Hindistan	-----	2007/2	-----		2007/2 (Temel Geliştirme Yılı)
Hong-kong	Kullanımda	2006/3	2006/1	2007/1	2007 (Temel Geliştirme Yılı) veya SY

Kaynak: Candan ve Özün, a.g.e., s.357

Basel II geliştirmekte olan ülkelere yönelik bazı fırsatlar getirmekle birlikte, bu ülkelerin Bankacılık sistemleri için tasarlanmış bir sistem olmadığından, söz konusu ülkeler için bazı önemli problemleri de beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan, geliştirmekte olan ülkeler üzerinde Basel II'nin uygulanması yolunda IMF ve Dünya Bankası'nın yanı sıra G10 ülkelerinin de, dolaylı olarak baskı yaratması beklenmektedir.

Bu durumda geliştirmekte olan ülkelerin, kolektif olarak kendi koşullarına göre dizayn edilmiş bir çerçeve oluşturmaları akla gelebilecek çözüm yollarından biridir. Geliştirmekte olan ülkelere etkin işlemeyen piyasalar ve hem gözetim otoritesi, hem de bankalarda uzmanlaşma eksikliği olması nedeniyle, geliştirmekte olan ülkelere göre dizayn edilen bir düzenlemenin, subjektif yaklaşım olan denetimsel gözden geçirmeden çok, kurala dayalı yaklaşım çerçevesinde tasarlanması gerekmektedir. Buna karşın, kurala dayalı bir yaklaşım olan birinci yapısal bloktan önce, sistemde istikrarı sağlamaya yönelik olarak ikinci ve üçüncü yapısal bloğun uygulanmasının daha faydalı olabileceği de ileri sürülmektedir.

G. Kore denetim otoritesi, 2007 yılı sonunda tüm yerel ve uluslararası bankalarda Basel II ilkelerinin bütünüyle uygulanmasının öngörüldüğünü duyurmuş; hangi yaklaşımların uygulanacağı bankaların tercihinine bırakılmıştı.

Hindistan bankaları, 2007 yılı Nisan ayı itibarıyla kredi ve operasyonel risk sermaye gereksinimlerini sırasıyla standart yaklaşım ve temel gösterge yaklaşımlarını kullanarak hesaplamaktadırlar. İlerleyen dönemlerde gerekli altyapıyı sağlayan bankalara Merkez Bankası tarafından gelişmiş yaklaşımlara geçme izni verilebilecektir.

Hong Kong Para Otoritesi, operasyonel risk yaklaşımlarından sadece temel gösterge yaklaşımı veya standart yaklaşımın uygulanmasını zorunlu kılacağını açıklamıştır.

Basel II standartlarını ülkesinde tam kapsamıyla uygulamayacağını belirten Çin'de ise denetim otoritesi olan Çin halk Cumhuriyeti Bankacılık Denetleme Komisyonu, bankaların içsel derecelendirme sistemleri ve operasyonel risk kontrolü geliştirmelerinin önemini kabul ettiğini duyurmuştur. Bununla birlikte Komisyon, yurt dışında birçok şubesi olan bazı Çin bankalarından 2010-2012'den itibaren Basel II uygulamasına başlamalarını talep edeceğini ilan etmiştir.¹⁷

1.3. Türk Bankacılık Sisteminde Basel Prensipleri Genel Bakış

Türk Bankacılık sisteminde basel prensipleri genel bir çerçevede ele alınarak aşağıda sunulmuştur.

1.3.1. 1990 Öncesi Türk Bankacılık Sisteminin Gelişimi

Osmanlı devletine baktığımızda 19.yy'a kadar banka oluşumu söz konusu olmadığı gözlemlenmiştir. Bu dönemin sarrafları para değiştirme konularında faaliyetlerde bulunmuştur. Hatta ilk zamanlarda belki 18.yy'ın sonlarına kadar büyük ölçüde bu tarz işler Yahudi ve Ermenilerin tekeli altında kalmıştır.¹⁸

¹⁷ Candan ve Özün, a.g.e., s.357

¹⁸ Niyazi Berkes, 100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi, II, Cilt, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970, s.325

Ülkemizde kurulan ilk banka 1847 yılında Galata bankerlerinin öncülüğünde kurulmuş olan İstanbul Bankası'dır. Ardından 1856 yılında İngiliz sermayesi ile Londra'da Osmanlı Bankası kuruldu ve 1863'te Fransız sermayesinin de katılması ve adının Osmanlı Imperial Bankası olmasından sonra, diğer banka işlemlerinin yanında banknot çıkarma yetkisiyle de donatıldı.¹⁹

Bu bankalar yabancı sermaye ile kurulan veya yabancı şirketlerin faaliyetlerini finanse etmek için kurulan bankalardır.²⁰ Osmanlı devletinde kurulmuş olan ilk ulusal sermayeli banka ise; Memleket Sandıkları'dır. İlk tarımsal kredi sandığı özelliği taşıyan bu kurum 1861 yılında Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. 1868 yılında yine Mithat Paşa tarafından Emniyet Sandığı kurulmuş olup, bir süre sonra her iki bankada 1888 senesinde aynı şekilde Mithat Paşa'nın kurmuş olduğu Ziraat Bankası ile birleşti.²¹

1980 sonrası bankacılık sektörüne girişler kolaylaşmıştır. Banka sayısı hızla artış göstermiştir, 1980'de 43 olan banka sayısı 1993'de 71'e ulaşmıştır. Sistemden çıkışlarda bu dönemde yoğun biçimde yaşanmıştır. Fakat çıkışlar, girişler kadar kolay değildi. 1987'li yıllarda banka sayısındaki artış özellikle yeni yabancı bankaların ülkeye girmesiyle gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde gerek ekonomideki dışa açılma ve gerekse mevzuattaki liberalizasyon hareketleri sonucu birçok ticari banka kurulmuştur. 1980 ile 1990 dönemini kapsayan ticaret bankası sayısı 19 olup, bu bankalardan 8'i yabancılara aittir. Bu yıllarda Türkiye'deki yabancı bankaların sayısı artış kaydetmiştir. Türk bankaları ise yurtdışına açılarak, şube ya da temsilcilikler açmıştır. Yeni bankalar kurmuş ve iştirakçi olmuştur.²²

¹⁹ Yakup Kepenek ve Nurhan Yentürk, Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 17. Baskı, 2005, s.20

²⁰ Seçil Uyar, Bankacılık Krizleri, Ziraat Matbaacılık, Ankara , 2003, s.95

²¹ Oğuz Yıldırım ve Semail Ülgen, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim Süreci", Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar, Yıl: 43, S. 504, Mart, 2006, s.47

²² Hüseyin Şahin, Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi – Bugünkü Durumu, 4.Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa Yayınları, 1997,s.332-333

Tablo 5. Dönemler İtibariyle Türkiye’de Bankalar ve Şubeleri

	1923	1932	1944	1962	1979	1987
Ulusal Bankalar	18	45	34	47	40	40
Ulusal Bankaların şubeleri	---	382	363	1697	5665	6337
Yabancı Bankalar	18	15	9	5	4	17
Yabancı Bankaların Şubeleri	---	101	42	62	104	104

Kaynak: Kasım Eren, AB’de ve Türkiye’de Bankacılık, Beta Basım Dağıtım, 1996, s.98

1980 sonrasında ekonomi ve finans piyasalarındaki gelişmeler bankaların yapısını da kuşkusuz değiştirmiştir. Artan dış ticaret, İMKB’nin faaliyete geçmesi (1985), piyasa işlemleri, banka menkul kıymet işlemleri, fon yönetimi ve yabancı para işlemlerine ağırlık verilmesi sonucunu doğurmuştur.

1.3.2. 1990-2000 Yılları Arasında Türk Bankacılık Sistemindeki Gelişmeler

1980 yılında finansal alandaki gelişmeler ışığında oluşan ortamın etkisiyle birlikte bankalar 1990 ve sonrası daha farklı bir yapıya bürünmüşlerdir. 1990’ların başında kamu açıklarının giderek artması ve buna bağlı olarak ihraç edilen yüksek faizli Hazine Bonoları ve Devlet Tahvilleri, bankaları kolay yünden para kazanmaya yöneltmiştir. Faizlerin yükselmesi ve sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, faiz–kur makasının açılmasına, Türkiye’ye dışarıdan kısa vadeli sermaye girişinin artmasına ve buna bağlı olarakta, bankaların açık pozisyonlarının artmasına yol açmıştır.²³ Doğal olarak bu gelişmelerde bankaların kur riskini daha da arttırmıştır.

Günümüz bankacılık sistemini faal ve rekabet edebilir bir yapıya kavuşturmak, dayanıklılığını arttırmak ve sektörel anlamda iyi bir yapıya kavuşturmak için güven aşılayacak amaçların hedeflendiği 18.06.1999 tarih ve 4389 sayı ile, Bankalar Kanunu yürürlüğe girmesiyle birlikte 25.04.1985 tarih ve 3182 sayı ile Bankalar Kanunu’nun eksik yönleri ortaya çıkartılmış ve uluslararası standartlara uygun düzenlemeler yapılarak sektörü denetleme ve gözetlemede sorumlu bulunan idari ve mali konularda özerk bir yapı ortaya çıkartılmıştır. Bu çalışmalar ışığında kurulmuş olan BDDK’nın kredi sınırlamaları, risk gruplarının belirlenmesi ve belli başlı kısıtlamaların konması, Tasarruf Mevduatı Sigorta

²³. Fatma Gündoğdu, “Türk Bankacılığında Açık Pozisyon (1988 Sonrası Dönem)”, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 170, Mayıs 2000, s.47-57

Fonu'nun bankaların sisteminden ayrılması ile birlikte süreçleri devam ettirecek yeni düzenlemelerin 48389 sayı ile Bankalar Kanunu'nun farklılaştırılmış teselsül sorumlulukları düzenlenmiştir.²⁴

1.3.3. 2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sisteminin Genel Durumu

1980 yılı ile birlikte Türkiye'de bankacılık sektörü ekonominin genelinde izlenen dışa açık yeni ekonomik politikalar doğrultusunda, değişime uğradığı bir sürece girmiştir. Yabancı bankaların sektöre hızlı ve etkin girişleri, sektörde yoğun bir rekabetin başlamasına aslında katalizör olmuştur. Finans sektöründe yeni argümanlar da yine bu dönemde gündeme alınmış; bireysel bankacılık hizmetleri ile otomasyona dayalı hizmet anlayışı yaygınlaşmıştır.²⁵

Türkiye'de bankacılık sektörü finansal liberalizasyon ile en hızlı gelişen sektörlerin başında yer almış, hızlı otomasyon atağı ile kabuk değiştiren sektör, modern hizmet anlayışına kolay adapte olmuştur. Servis ve hizmet anlayışı ön plana çıkmış, bireysel bankacılığın boyutları artmıştır. Teknolojinin tüm araçları uygulanarak hizmetlerin yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bütün bu adımlar öncelikle, ekonomik gelişmeleri desteklemek için kamusal sermayeli bankalarda yaşanmıştır. Özel sektör bankacılığı, kamusal sermayeli bankacılığı izlemiş ardından yabancı bankalar da sektöre katılmıştır. 2002 sonrası dönemde, bankacılık sektöründeki değişimlere ilişkin bazı temel göstergeler aşağıdaki Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6 Bankacılık Sektörünün Temel Değerleri (2002-2009) Milyon TL

Temel Büyüklükler	2002	2009	Değişim (%)	Temel Rasyolar (%)	2002	2009
Aktifler	21.681	833.968	392,12	Krediler/Aktifler	22,46	46,67
Krediler	47.769	389.249	814,86	Mevduat /Aktifler	64,87	6062
Bireysel Krediler	6.605	129.915	1.966,91	Menkul Kıymetler/Aktifler	40,48	42,7
Menkul Kıymetler	86.103	356.080	413,55	Krediler/Mevduat	34,62	77,00
Mevduat	137.973	505.535	366,4			

Kaynak: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten Verileri, <http://ebulten.bddk.org.tr/AllikBulten/StandartSayisal.aspx>, (01.01.2019)

²⁴ Şenol Babuşçu, Bankacılıkta Şube Performans Ölçüm, Türkiye Bankalar Birliği Seminer Notları, İstanbul, 2002, s.11

²⁵ Şükrü Binay ve Kürşat Kunter, "Türkiye'de Mali Liberalleşmede Merkez Bankası'nın Rolü", İşletme Finans dergisi, Sayı: 154, Ocak, 1999, s.32

Tablo 6’da de görüleceği üzere; 2002 ve 2009 yılları arası Türk Bankacılık sektörünün aktifleri toplamı %392.12 artış gösterirken aynı dönemde kredilerdeki artış %814.86’ya ulaşmış, mevduatlardaki artış ise %366.40 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde tahsis edilmiş krediler için bireysel kredilerin oranı ise %1966,91 artış göstermiştir.

Aynı döneme ait temel rasyoları incelediğimizde ise, Krediler / Aktifler ile Krediler / Mevduat oranlarının 2002-2009 döneminde iki kattan fazla arttığını, buna karşılık Mevduat /Aktifler ile Menkul Kıymetler / Aktifler rasyolarının ise neredeyse aynı kaldığını görmekteyiz.

Yukarıda bahsedilen özellikleri ve kaydettiği gelişmeler incelendiğinde, Türk bankacılık sisteminin sağlıklı bir yapıya sahip olduğunu ve finansal sektörde kaynakların artırılması ile aktarılması konusunda yeterince başarılı ve etkin olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Ancak, bu noktada bankacılık sistemindeki sorunların pek çoğunun arkasında bu kesimin iyi yönetilmemesi ve etkili bir biçimde denetlenmemesi kadar, genel ekonomik koşullarda yatmaktadır. Sektördeki kaynak durumuna bakıldığında kısa vadeler şeklinde toplanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca nakit ikamesi hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Ekonomik sistemin önemli bir miktarı yerleşiklere ait döviz para mevduatından oluşmaktadır. Rekabet ortamına sahip olmayan tutarlarla bir araya getirilen kaynaklar, aracı kurum maliyetlerinin ve dolayısıyla ekonomik faaliyetlerin maliyetinin riski ve piyasa riskleri önemli ölçüde artmıştır. Buna ilaveten Türkiye’de finansal piyasaların yeterince derinleşmemiş olması bu sorunlara eklenince sektöre yönelik çözümler daha da zorlaşmaktadır.²⁶

²⁶. Ersin Özince, “Düşük Enflasyon Ortamında Türk Bankacılık ve Finaans Sistemi”, Bankacılar Dergisi, Sayı: 32, 2000, s.3-5

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE RİSK YÖNETİMİ

YAKLAŞIMLARI

2.1. Risk Kavramı

Risk, genellikle gerçekleşmesi muhtemel ve olumsuz sonuçlara yol açacak bir kavramı ifade etmektedir. Ancak belirsizlik gibi kavramlarla karıştırılabileceği gibi, karşılaşılan zararın ya da maliyetin parasal büyüklüğünün veya riske edilen tüm yatırım tutarının da risk olarak adlandırıldığı görülebilmektedir.

Finansal açıdan risk, beklenen getirinin elde edilememe olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla risk, gelecekle ilgili bir kavramdır ve beklentilerin gerçekleşmemesi durumunu ifade etmektedir. Bu tanımda bulunan birinci unsur risk almanın karşılığı olarak bir getiri beklentisinin var olduğunu göstermektedir. Tanımda yer alan beklenen getirin elde edilememesi vurgusu riskin olumsuz bir olgu olduğunu, olasılık unsuru ise riskin bir olasılık dağılımı gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Risk ile belirsizliği birbirinden ayıran nokta ise burada söz edilen olasılık kavramında yatmaktadır. Riskin varlığı, yatırımcıların ya da işletmelerin her zaman beklediği kadar getiri elde edememelerine neden olmaktadır. Bunun bir nedeni satış fiyat ve miktarlarındaki değişkenlik, diğeri ise maliyetlerdeki değişkenliktir. Yapılan bir yatırım sonucunda satış fiyatlarının ya da miktarının düşmesi, işletmenin kârlılığını azaltarak, hatta zarar etmesine neden olarak yatırımcının beklediği getiriye elde edememesine neden olabilir. Bu, bir işletmenin karşılaşılabileceği risklerin bir yönüdür.

Risk ile ilgili olarak ifade edilmesi gereken bir başka nokta da katlanılan ve öngörülen maliyetlerle risklerin birbirinden farklı kavramlar olduğudur. Bir işletmenin faaliyetlerini yürütürken kâr elde etmek için katlandığı maliyetlerin hepsini risk olarak adlandırmak doğru olmayacaktır. Çünkü her ne kadar bu maliyetlerden birçoğu tutar olarak büyük olabilsede öngörülebilir ve katlanılması kabul edilmiş maliyetlerdir. Asıl risk olarak değerlendirilmesi gereken bu maliyetlerin beklenilenin üzerinde artmasıdır. Diğer bir deyişle riski, maliyetlerin

beklenen düzeyleri değil maliyetlerdeki değişkenlik oluşturmaktadır. Örneğin; bir üretim işletmesinde kullanılan hammadde maliyeti, üretimin gerçekleştirilmesi için katlanması gerekli ve yönetim tarafından kabullenilmiş bir maliyettir.

Riskin beklenmeyen finansal sonuçlardaki (getiri, maliyet ya da zarar) değişkenlik olarak tanımlanması, iki temel sonuca neden olmaktadır. Bunlardan birincisi, beklenen zarar ya da maliyetlerin kontrol edilmesi ya da azaltılmasının riskin yönetimi ile ilgili olmayıp bütçeleme, fiyatlama ve işletme etkinliği faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekliliğidir. İkinci sonuç ise risk alma anlamında muhafazakâr olarak tanımlanabilecek firmaların bile rasyonel bir şekilde belirli bir düzeyde risk alabilecekleridir. Çünkü riskin doğru olarak ölçümü mümkün oldukça beklenmeyen zarara karşı ne kadar sermaye bulundurulması gerektiği ve hangi risk yönetim tekniklerinin kullanılması gerektiği tespit edilebilir. Böylelikle alınan riske uygun beklenen getiri düzeyinin belirlenebilmesi olanaklı hale gelmekte, bu da hangi faaliyetlerin yapılması gerektiği konusunda yol gösterici olmaktadır. Bu çerçevede riskin tanımlanması ve ölçümü, işletmenin hedef risk profiline ilişkin paydalarla da açık bir iletişim yapılabilmesini sağlamaktadır²⁷.

Bu şekilde değerlendirildiğinde, Risk sayısal olarak ölçülebildiğinde risk yönetimi faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi söz konusu olacaktır. Risk yönetimi ile elde edilmek istenilen amaçlar ise temel olarak olası kayıp miktarının büyüklüğü, belirli miktarda kaybın tolere edilip edilemeyeceği, beklenen getirinin alınmak istenen risk için yeteri kadar büyük olup olmaması ve beklenen getiriden vazgeçilmeden riskin nasıl minimize edilebileceği olmaktadır.

2.2. Risk Sermayesi ve Riske Göre Ayarlanmış Performans Ölçümü

Belirlilik koşulları altında bir yatırımın getirisi, risksiz getiri oranı olarak adlandırılmaktadır. Fon fazlasına sahip olan ekonomik birim, tüketimini erteleterek oluşturduğu bu fazlayı fon açığı olan birimlere yönlendirmenin karşılığı olarak faiz talep etmektedir. Burada faiz, borç veren açısından bugün tüketmekten vazgeçmenin karşılığı, borç alan açısından ise gelecekteki tüketimi öne çekmenin bedelidir. Tüketicinin zamanlar arası değişiminin ortaya çıkardığı faiz, tüketimin sağladığı

²⁷ Michael Crouchy, Dan Galai ve Robert Mark, Risk Yönetiminin Temelleri, MacGraw-Hill, s.8-9

faydadan kaynaklanmaktadır. Aynı birim mal ya da hizmeti bugün tüketmenin faydasının gelecekte tüketmekten daha yüksek olması nedeniyle ekonomik birimler, gelecekte daha fazla tüketim olanağına kavuşma imkânı koşuluyla bugünkü tüketimlerini erteleyebilmektedir.

Paranın zaman değeri ya da faiz, tüketimi ertelemek için yeterli gelecek tüketim düzeyini sağlayan bir artış olanağı rolünü oynamaktadır. Borç alıcı açısından ise faiz, elde edilen kaynakla yapılacak yatırımın getirisi ile ilişkilendirilebilir. Yatırımdan beklenen getiri yükseldikçe, söz konusu yatırımı yapmak için gerekli fonları ödünç alırken ödenmeye razı olunacak maliyet (faiz) daha yüksek olmaktadır. Dolayısıyla piyasa faiz oranları, serbest piyasa fon fazlası olan birimlerle fon açığı olanların arz ve taleplerinin çakıştığı noktada oluşmaktadır.

Gelecekte elde edilecek getirinin belirli olmaması durumunda riskli koşullardan bahsedilmektedir. Bu durumda tüketimi ertelemek için gerekli olan getiri oranı yalnızca paranın zaman değeri olmamakta, üstlenilen belirsizliği de telafi edecek bir risk priminin faize eklenmesi gerekmektedir. Diğer bir bakış açısıyla risk ne kadar yüksekse, böyle bir yatırım için gerekli getiri oranı yalnızca paranın zaman değeri olmamakta, üstlenilen belirsizliği de telafi edecek bir risk priminin faize eklenmesi gerekmektedir.

Diğer bir bakış açısıyla risk ne kadar yüksekse, böyle bir yatırım için gerekli (beklenen) getiri oranı da o kadar yüksek olacaktır. Dolayısıyla ortalama olarak yüksek bir getiri elde etmek için yüksek riske katlanmak gerekmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, bir yatırımcının yüksek risk alması, elde edeceği getiri oranının da yüksek olacağı anlamına gelmemektedir. Yalnızca beklenen getiri oranı yüksek olacaktır ve ortalama olarak getiri oranının yüksek olacağı söylenebilir.

Risk yönetimi açısından risk ile beklenen getiri oranı ilişkisine bakıldığında, alınacak risk düzeyine uygun getirinin ne olduğunun tespiti önemlidir. Ancak gerek beklenen getiri oranı gerekse risk düzeylerinin saptanması her zaman çok kolay olmamaktadır. Bunun için objektif, açıklayıcı ve kullanışlı risk ölçümlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

2.2.1. Risk Ölçüleri

Risk ölçümünün geçmiş olasılık teorisinin geçmişine dayanmaktadır. Risk, her ne kadar uzun bir zaman boyunca insanlar tarafından bilinen bir kavram olsa da riskin ölçümüne dair bilimsel yöntemlerin gelişimi oldukça zahmetli çabalar bütünüdür²⁸. Doğal olarak riskin tanımlanması, riskin ölçülebilmesi için en önemli aşamalardan biridir. Bu nedenledir ki günümüzde riske maruz değerden değişkenliğe kadar bir çok farklı risk ölçüsü geliştirilmiştir.

Günümüzde gerek tek bir varlığın gerekse bir portföyün riskinin ortaya konulmasında, özellikle finans sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için, adeta bir standart hale gelen risk ölçüsü riske maruz değerdir (RMD). Bu ölçü, bir varlığı (ya da portföye) yapılan yatırım sonucunda belirli bir dönem içinde, belirli bir güven aralığında karşılaşılabilecek en yüksek kayıp düzeyini ortaya koymaktadır. Yöntem, karşılaşılabilecek en yüksek kayıp düzeyini istenildiğinde bir parasal büyüklük olarak ortaya koyması bakımından anlaşılması kolay ve kullanışlı bir risk ölçüsüdür.

Modern portföy teorisi ile birlikte finansal risklerin ölçülmesinde getiri oranının değişkenliğini gösteren varyans ya da standart sapma önemli bir risk ölçüsü olarak ortaya konulmuştur. Standart sapmanın toplam riskin ölçüsü olarak kullanılmaya başlanmasından sonra varlıkların getiri oranlarının birlikte değişimini ifade eden kovaryans da bir başka risk ölçüsü olarak ortaya çıkmıştır. Bu görüşe göre bir varlığın geçerli riski o varlığın, yatırımcının sahip olduğu portföye yapacağı risk katkısı kadar olmaktadır. Bu etki ise kovaryansla ölçülebilmektedir. Diğer yandan yatırımın farklı risk faktörlerinden etkilenme derecelerini ölçen duyarlılık katsayıları da özellikle türev ürünlerin risklerini ölçmek için kullanılan risk ölçüleridir.

Dolayısıyla risk ölçüsü olarak nominal değerden standart sapmaya, riske maruz değerden duyarlılık katsayılarına kadar bir çok risk ölçüsü bulunmakta ve farklı ihtiyaçlara cevap vermek için kullanılmaktadır.

²⁸ Peter L. Bernstein, Tanrılara Karşı: Riskin Sıradışı Tarihi, Türk Henkel Dergisi Yayınları, İstanbul, s.10

2.2.1.1. Nominal Değer Yaklaşımı

Riskin ortaya konulmasında kullanılan yöntemlerden birincisi, sahip olunan risk pozisyonunun değeridir. Örneğin verilen bir kredinin tutarı ya da satın alınan hisse senedi değeri, riske edilen toplan değer anlamında bir risk ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Ancak risk düzeyini bir varlığın ya da menkul kıymetin değeri olarak ifade edilmesi, kaybedilecek en yüksek tutarı ile ilgili bilgi vermekle birlikte, riskin temel unsurlarından olan kayıp olasılığı ile ilgili hiçbir bilgi içermemektedir.

Örneğin bu yaklaşıma göre; 1.000 – TL nominal değerinde devlet tahvili ile, 1.000-TL değerindeki bir hisse senedi yatırımı aynı tutarda (1.000-TL) riske sahiptir. Oysa risk, beklenen getiriye elde edememe olasılığı ya da zarar etme olasılığı ile ilişkilendirildiğine göre bu iki yatırım birbirinden farklı risk düzeylerine sahip olmalıdır.

2.2.1.2. Değişkenlik Ölçüleri Yaklaşımı

Finansal olarak risk, beklenen getiri oranının gerçekleşmeme olasılığı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, riskin sayısal olarak ölçülebilir olduğu bir yaklaşımı da beraberinde getirdiği için oldukça önemlidir. Çünkü eğer bir yatırım için belirli bir getiri beklentisi mevcut ise, gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bütün sonuçların oluşturacağı bir frekans dağılımının istatistiksel özelliklerinden hareketle risk ölçülebilir bir değişken haline gelmektedir. Bu noktada, olası getirilerin beklenen getiri etrafında ne şekilde dağıldığı ya da beklenen getirinin gerçekleşme olasılığının büyüklüğü, riskle ilgili önemli bilgi vermektedir. Söz konusu dağılım değişkenlik ölçütleriyle ortaya konulabilir.

2.2.1.2.1. Varyans

Bir yatırımın riskinin ölçülmesinde kullanıldığında varyans, gerçekleşmesi muhtemel getiri oranlarının, beklenen getiri oranından sapmasının bir ölçüsü şeklinde hesaplanmaktadır. Bir yatırımdan beklenen getiri oranı, yatırım dönemi sonunda elde edilmesi muhtemel getiri oranlarının bir ortalaması olarak varsayıldığında, bir durumun gerçekleşmesi sonucu oluşacak olan sapmalar A ve B varlıkları için Tablo 7’de gösterildiği gibi hesaplanabilir;

Tablo 7. Sapma Hesaplaması

d	P _d	R _A	P _d R _A	Sapma R _A - E (R _A)	R _B	P _d R _B	Sapma R _B - E (R _B)
1	0,10	0,0800	0,0800	0,0560	-0,0350	-0,0035	-0,0590
2	0,10	0,1200	0,1200	0,0960	0,0100	0,0010	-0,0140
3	0,10	-0,0020	-0,0020	-0,0440	0,0400	0,0040	0,0160
4	0,10	0,0060	0,0060	0,0360	0,0600	0,0060	0,0360
5	0,10	0,0040	0,0040	0,0160	-0,0250	-0,0025	-0,0490
6	0,10	0,0020	0,0020	-0,0040	0,0550	0,0055	0,0310
7	0,10	-0,0030	-0,0030	-0,0540	0,0350	0,0035	0,0110
8	0,10	0,0000	0,0000	-0,0240	0,0100	0,0010	-0,0140
9	0,10	0,0010	0,0010	-0,0140	0,0400	0,0040	0,0160
10	0,10	-0,0040	-0,0040	-0,0640	0,0500	0,0050	0,0260
		E (R_A) = 0,0240		E (R_B) = 0,0240			

d = durum, P_d = d durumun gerçekleşme olasılığı, R_i = i Varlığının kazanç miktarı, $E (R_i)$ = i mevcut varlığın oluşumunda beklenen getiri miktarı.

Sapmalar, getirilerin beklenenden ne kadar farklı gerçekleşebileceğinin bir işaretidir. Dolayısıyla sapma ne kadar fazla ise, gerçekleşecek olan getiri beklenenden o kadar daha farklı ya da uzak olabilir ki bu da riskin yüksekliğini ortaya koyar. Ancak sapmalar ortalamadan uzaklığı ifade ettiğinden varlığın riskinin bir ölçüsü olarak sapmaların toplamının kullanılması mümkün değildir. Çünkü pozitif yöndeki sapmalar ile negatif yöndeki sapmalar birbirine eşit olduğundan tüm sapmaların toplamı sıfıra eşit olacaktır.

Buna göre A varlığına ait sapmaların, B varlığına ait sapmalardan daha yüksek olduğu söylenebilir. Ancak bunun matematiksel olarak ortaya konulabilmesi için öncelikle her bir sapmanın işaret etkisinden arındırılması gerekmektedir. Bunun için sapmaların karesi kullanılmaktadır. Sapmalardan hareketle risk ölçüsüne ulaşmada bir diğer önemli nokta ise her bir sapmanın belirli bir durumun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkmasından hareketle, söz konusu durumun gerçekleşme ihtimalinin de dikkate alınmasının gereğidir. Dolayısıyla sapmaların her bir durumun gerçekleşme olasılığı ile ağırlıklandırılmış ortalaması, diğer bir deyişle varyans, riskin bir ölçüsü olarak kullanılabilir.

2.2.1.2.2. Standart Sapma

Matematiksel olarak varyansın karekökü olarak hesaplanan standart sapma, bir varlığın getiri oranındaki değişkenliğin bir diğer ölçüsüdür. Standart sapma, varyans gibi varlığın toplam riskini göstermektedir. Standart sapmanın büyüklüğü, riskin de büyük olduğunu ifade etmektedir.

2.2.1.2.3. Oynaklık (Volatilite)

Bir varlığın oynaklığı, bu varlığın birim zamandaki sürekli bileşik getirisinin standart sapması olarak tanımlanabilir. Risk yönetimi problemlerinde birim zaman genellikle bir gün olmakla birlikte opsiyon fiyatlandırılmasında yıl olarak da belirlenebilmektedir. Bazı kaynaklar ise oynaklığı doğrudan yıllık standart sapma olarak tanımlanmaktadır.

Oynaklık ölçüsünü doğru olarak ortaya koyabilmek için öncelikle varlığın getiri oranının ne uzunlukta bir dönem için hesaplandığı bilinmelidir. Buradan hareketle oynaklık, standart sapma ile hesaplanmaktadır.

2.2.1.2.4. Üssel Ağırlıklı Hareketli Ortalama (EWMA – European Wound Management Association)

Riskin bir göstergesi olarak geçmiş verilerin hareketlerine dayalı bir model oluşturulmasında dikkat edilecek önemli bir nokta da ele alınan tüm geçmiş verilere verilecek olan ağırlıklardır. Dinamik bir ekonomik sistem içerisinde sistematik ve sistematik olmayan koşullar değişmekte, bu da bir varlık ya da bu varlığı ihraç eden işletmenin durumunun güncel gelişmelere göre değişim göstereceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla gelecekle ilgili bir risk tahmini için geçmiş verilerin kullanılmasında eski verilerin öneminin yeni verilere göre daha az olması, bir diğer deyişle ağırlıkların verinin yeniliğine göre artırılması daha uygun olacaktır. EWMA yöntemi de risk modellemesinde kullanılan geçmiş veriler içinde daha yeni verilere daha yüksek ağırlık verilmesine olanak tanıyan bir yaklaşım sunmaktadır. Bu model, varyans tahmininde kullanılan verilerin eskiye doğru gittikçe üssel olarak azaldığı bir ağırlıklandırma sistemine dayanmaktadır.

2.2.1.2.5. Kovaryans ve Beta Katsayısı

Bir varlığın toplam riskinin hesaplanmasında varyans ya da standart sapması ilgili varlığın getirisinin ortalaması etrafındaki dağılımı ile açıklanamaz. Çünkü tek bir varlığa yatırım yapıldığında yatırımcının üstleneceği risk, o varlığın toplam riski olurken, bu varlığın diğer başka varlıklarla beraber portföye alınmasında yatırımcısına yansıtacağı risk daha farklı olmaktadır. Çeşitlendirme etkisi olarak da ifade edilebilecek bu etki, aslında belirli bir anda bir varlığın fiyatında meydana gelen değişimin, aynı anda yatırım yapılmış olan bir diğer varlığın fiyatında meydana gelen değişimle her zaman aynı yönde olmamasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla portföyde yer alan bir varlığın değerinde düşüş yaşandığında, portföyde yer alan bir diğer varlığın değerindeki artış bu düşüşü telafi ederek toplamda portföy değerindeki değişkenliği azaltabilir. Bu durum A ve B varlıklarına %50 ağırlıkla yatırım yapılmasıyla oluşturulan bir portföyle örnek olarak gösterilebilir.

2.2.1.2.6. Değişen Varyans

Yukarıda belirtildiği gibi bir değişkene ait varyansın hesaplanması özellikle değişkenliğin dönem dönem önemli farklılıklar gösterdiği finansal risklerin değerlendirilmesinde sorunlar doğurmaktadır. Çünkü değişkenlik de değişmektedir. Örneğin; belirli bir dönem boyunca düşük bir aralıkta dalgalanan döviz kurlarının ya da faiz oranlarının değişkenliği bir kriz durumunda önemli artışlar gösterebilir. Aynı durum, diğer finansal risk faktörleri hatta emtialar için de söz konusudur. Dolayısıyla belirli bir geçmiş süre boyunca geçerli olan tek bir değişkenlik ölçüsünün, gelecekteki değişkenliğin bir göstergesi için kullanılması her zaman uygun sonuçlar vermemektedir. Bunun için mevcut piyasa değişkenliğine duyarlı ve son zamanlarda meydana gelen değişkenliklerden etkilenen başka bir değişkenlik ölçüsü olarak ARCH (Ardışık Bağımlı Koşullu Değişen Varyans) ve GARCH (Genelleştirilmiş Ardışık Bağımlı Koşullu Değişen Varyans) modeller kullanılmaktadır. ARCH ve GARCH modellerinde varyans, önceki günlerde meydana gelen varyansın bir fonksiyonudur. ARCH, GARCH ve bu modellerin çeşitli türevleri finansal zaman serilerinde karşılaşılan kalın kuyruk ve asimetri problemlerinin de aşılmasına olanak tanımaktadır.

2.2.1.2.7. Zımnı Volatilite

Bir varlığın geçmiş getiri oranlarından hareketle hesaplanan volatilite, standart sapma ya da varyans, geçmişin geleceğin iyi bir göstergesi olduğu varsayımını içermektedir. Oysa risk, gelecekle ilgilidir. Bu nedenle yatırımcıların varlığın riski ile ilgili olarak yaptıkları değerlendirme geçmiş fiyat verilerinden hareketle değil cari piyasa fiyatlarından hareketle bulunabilir. Bunun için opsiyon fiyatlandırma modelinden yararlanılmaktadır.

Baz varlığın cari spot piyasa fiyatı, kullanım fiyatı, faiz oranı, vadeye kalan süre ve baz varlığın volatilitesi, bir opsiyonun fiyatını etkileyen unsurlardır. Eğer bir varlık üzerine yazılmış opsiyon varsa, opsiyonun fiyatı, baz varlığın spot fiyatı, kullanım fiyatı, vadeye kalan süresi ve piyasa faiz oranı bilindiğinden, bilinmeyen tek değişken olan volatilite, opsiyon fiyatlandırma modelinden hareketle hesaplanabilir.

2.3. Risk Yönetimi Yaklaşımları

Bir işletme bünyesinde risklerin yönetilebilmesi açısından başlıca iki farklı yaklaşım söz konusudur. Bunlardan ilki riskleri ayrıştırma, diğeri ise riskleri bir araya getirme olarak adlandırılmaktadır. Riskleri ayrıştırma stratejisi her risk faktörü ya da piyasa değişkeninin ayrı ayrı yönetilmesidir. Bunun için işletmede çalışan ve finansal piyasalarda alım satım yapan her işlemci farklı bir piyasa değişkeninden sorumlu olmaktadır. Örneğin bir işlemci Altın pozisyonundan sorumlu iken başka bir işlemci Dolar – TL pozisyonundan bir başkası ise Euro – TL pozisyonundan sorumlu olmaktadır.

Böylelikle her pozisyona ve dolayısıyla her işlemciye tahsis edilen risk limiti ayrı ayrı belirlenebilmektedir. Ancak risk yönetiminin bu şekilde organize edilmesi, farklı risklerin birbirleriyle olan korelasyonlarını dikkate almamaktadır. Aynı dönemde farklı piyasalarda gerçekleşen değişimlerin birbirleri ile zıt yönlü olması ya da korelasyonlarının tam olmaması nedeniyle meydana çıkacak olan çeşitlendirme etkisi, risk pozisyonlarının bir arada incelenmesiyle mümkündür. Risk yönetiminde risklerin bir araya getirilmesi yaklaşımına göre her günün sonunda tüm piyasalarda meydana gelen riskler toplam olarak değerlendirilmektedir. Buna göre eğer

işletmenin pozisyonu iyi bir şekilde çeşitlendirilmişse toplam risk azalacaktır. Buna göre, toplam risk limitinin izlenmesi önemlidir. Eğer çeşitlendirme düşükse risk azaltıcı etkisi de düşük olacaktır²⁹.

2.4. Bankacılıkta Risk Yönetimi Yaklaşımları

Bankacılık sektörünün risk yönetimi yaklaşımlarının gelişmesinde çok önemli bir rolü vardır. Her şeyden önce bankacılık sektörü, yapısı gereği sahip olduğu yüksek riski yönetebildiği sürece faaliyetlerini sürdürebilen bir sektördür. Sektörün hassasiyeti ve kırılganlığı, olası bir krizin reel sektörde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde de etkili olması ile sınırlı kalmamakta, küresel boyutta da sıçrayabilmektedir.

Ticari bankacılığın esas faaliyet konusu, daha ucuza sağlanan fonların daha yüksek bir getiri ile kredi olarak verilmesi olarak açıklanabilir. Dolayısıyla “para alıp satmak” olarak nitelendirilebilen bu faaliyetin banka bilançosunda ortaya çıkardığı görünüm, diğer sektörlerdeki işletmelerle mukayese edildiğinde yabancı kaynakların özkaynaklara göre oldukça yüksek bir düzeyde olmasıdır. Finansal kaldıracın getirdiği bu risk, kredi olarak verilen fonların vadelerinin uzunluğuna karşın kaynakların vadelerinin daha kısa olmasının getirdiği vade uyumsuzluğu ile daha da artmaktadır. Bu nedenle bankalarda riskin yönetilmesi, bankaların doğal faaliyetlerinin bir gereği olarak değerlendirilebilir.

Basel sürecinin başlangıcı, kur risklerinin oldukça arttığı 1970’li yıllara dayanmaktadır. Sabit kur rejimini öngören Bretton Woods sisteminin sona ermesinden sonra kurlarda ciddi dalgalanmalar yaşanmış, bu da dış ticaret başta olmak üzere ülke ekonomileri üzerinde önemli sorunlar yaratmıştır. Ortaya çıkan bu sorunlara ortak bir çözüm bulmak adına İsviçre’nin Basel kentinde Uluslararası Takas Bankası (Bank Of International Settlements) kurulmuştur. Küresel ekonomide artan risk nedeniyle bankacılık sektörüne uluslararası ölçekte standardizasyon getirme amacı, 1974 yılında BIS bünyesinde G10 ülkelerinin merkez bankası ve bankacılık denetim otoritelerinin üst düzey yetkililerinden oluşan Basel komitesinin

²⁹ John C. Hull, Risk Yönetimi ve Finansal Kurumlar, 2 Edt. Uluslararası Edt., Pearson, Boston, 2010, s.12-14

oluşmasına vesile olmuştur. Bu komitenin çalışmaları bankacılık sektörüne yönelik düzenlemelere ilişkin tasarılar oluşturmak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede Basel komitesi 1988 yılında Basel uzlaşısını ortaya koymuştur. Uzlaş, bankacılık sektöründe risklerin yönetilebilmesi ve denetlenebilmesi adına tavsiyeler içermektedir. Bu tavsiyeler çerçevesinde bankaların sahip oldukları risk düzeyleri ile sermayeleri arasında bir denge bulunması gerektiğine önemli işaret edilmektedir. Bankaların sahip oldukları riskli varlıklar ile sermaye düzeyleri arasındaki denge ise sermaye yeterliliği rasyosu ile incelenmektedir.

Bankacılık sektöründe yaşanabilecek bir krizin yaratacağı sorunları asgari düzeye indirmek amacıyla öneriler mahiyetinde düzenlemeler getiren Basel süreci günümüzde çeşitli aşamalardan geçerek bankaların üstlendikleri risklere ilişkin yapılması gerekenlere yönelik öneriler getirmektedir. Bu sürecin önemli aşamaları Basel I, 1996 düzenlemesi, Basel II ve Basel III olarak adlandırılmaktadır.

2.4.1. Basel I

Basel I, 1988 yılında bir araya gelen G10 ülkelerinin merkez bankalarının ve bankacılık denetleme kurulu üst düzey yetkililerinin Bank Of International Settlements (Uluslararası Takas Bankası) Patronajlığı çerçevesinde toplanması sonucunda bankaların minimum sermaye yeterliliği konusunda aldıkları tavsiye kararlarını içermektedir. Buradaki amaç, bankaların sermayelerini yükselterek risk düzeyini azaltmak ve küresel boyutta sermaye düzeylerine ilişkin yeterlilik standartlarını uyumlaştırmak olarak ifade edilebilir. Böylelikle finans sektöründe olası krizlerin ve bunun doğuracağı ekonomik sıkıntıların önüne geçmek hedeflenmektedir.

Basel I düzenlemesi başlıca risk unsuru olarak değerlendirilen kredi riskine odaklanmaktadır. Buna göre bankalar, verdikleri kredilerin belirli bir oranı kadar sermaye bulundurmakla yükümlü olacaklardır. Bunun için bankaların iki standart sağlamaları gerekmektedir. Bunlardan birincisi, toplam aktifin sermayeye oranıdır. Bu oranın hesaplanmasında bankanın aktiflerine bilanço dışı kalemler de eklenmekte ve oranın en fazla %20 olmasına izin verilmektedir. İkinci standart ise riske dayalı sermaye oranı (Cooke oranı) olarak adlandırılmaktadır. Bu oran, bankanın

sermayesinin, risk ağırlıklı bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonların toplamına bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

Basel I'e göre sermaye yeterlilik oranı %8'dir ve sermayenin en az %50'si ana sermaye şeklinde olmalıdır. Dolayısıyla Basel I'e göre sermaye yeterliliği rasyosu şu şekilde gösterilebilir:

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu} = \frac{\text{Sermave}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar}} > \%8$$

Cooke oranının payında yer alan sermaye, bankanın özsermayesinden farklıdır. Sermaye, ana sermaye ve katkı sermayenin toplamından, sermayeden indirilecek kalemlerin düşülmesiyle hesaplanmaktadır. 1988 Basel düzenlemesine göre sermayeyi oluşturan unsurlardır. Bu unsurlar Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8. Basel Düzenlemesine Göre Sermaye Unsurları

Para ve Nakde Dönüştürülebilecek Temel Sermaye (Birinci Seviye)	
*	Ödenmiş Sermaye
*	Rezerv Fonlar
*	Yedekler (Dağıtılmamış Kârlar)
Katkı Sermayesi (İkinci Nesil Sermaye):	
*	İsteğe bağlı rezervler
*	Aktif yeniden değerlendirme yedekleri
*	Genel hükümler, genel batık kredi karşılıkları
*	Melez borç özsermaye araçları
*	Sermaye benzeri krediler
Sermayeden İndirilecek Kalemler:	
*	Ana sermayeden düşülecek kalemler
*	Şerefiye
*	Katkı Sermayeden düşülecek kalemler
*	Bankacılık ve finans faaliyeti yürüten konsolide olmayan iştiraklere yapılan yatırımlar
*	Diğer banka ve finans kuruluşlarının sermayelerine yapılan yatırımlar
Sermayeye ilişkin kısıtlamalar:	
*	Katkı sermaye, ana sermaye kalemlerinin %100'ünden daha fazla olamaz,
*	Sermaye benzeri kredi ana sermayenin %50'sinden fazla olamaz,
*	Genel karşılıklar ya da genel batık kredi karşılıkları aktiflerin düşük değerlemesini ya da bilançoda var olan gizil veya açıklanmamış zararları yansıtan tutarları içeriyorsa, bu karşılık ya da rezerv tutarlarının oranı en fazla %1,25 olabilir
*	Realize edilmemiş menkul kıymetlerden kaynaklanan örtülü kazançlar şeklindeki yeniden değerlendirme yedekleri %55 ile iskonto edilecektir.

Kaynak: Basel Capital Accord, Superseded Document, International, Convergence Of Capital Measurement and Capital Standards (July, 1988, Updated to April, 1998, <http://www.bis.org/publ/bcbsec111.pdf>., s.14

Tablo 9. Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Finansal İşlem Aktiflerine Uygulanan Risk Ağırlıkları

Risk Ağırlıkları	Bilanço İçi Aktifler
0%	Nakit, Altın, OECD ülkelerinin çıkardığı hazine bonoları ya da sigortalı konut mortgage'lari gibi alacaklar
20%	OECD ülkelerinin bankalarından ya da OECD kamu sektörü kuruluşlarından alacaklar
50%	Sigortalanmamış konut mortgage'ları
100%	Diğer tüm alacaklar
Risk Ağırlıkları	Bilanço Dışı Aktiflerin Karşı Tarafları
0%	OECD devletleri
20%	OECD bankaları ve kamu sektörü kuruluşları
50%	İşletmeler ve diğerleri

Kaynak: Crouchy, Michael, Dan Galai ve Robert Mark, Risk Yönetim Temelleri, MacGraw-Hill, 2006, s.60-61

Risk ağırlıklı aktifler ise dengeleme prensibi kullanılarak iç ve dış kalemlerden meydana gelmektedir. Dengeleme içi kalemler kalemler 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu kategorilerin her biri ve tabi olacakları oranlar Basel komitesince standart olarak belirlenmiştir. Risk ağırlıkları %0, %20, %50 ve %100 olarak kategorize edilmiş olan aktifler, risk ağırlıklarıyla çarpılarak sermaye yeterliliği oranının paydasındaki yerlerini almaktadırlar. Bilanço dışı kalemler ise, karşı tarafın kim olduğuna göre %0, %20 ve %50 risk ağırlığına tabi tutularak kredi dengesine dönüştürülmektedir.

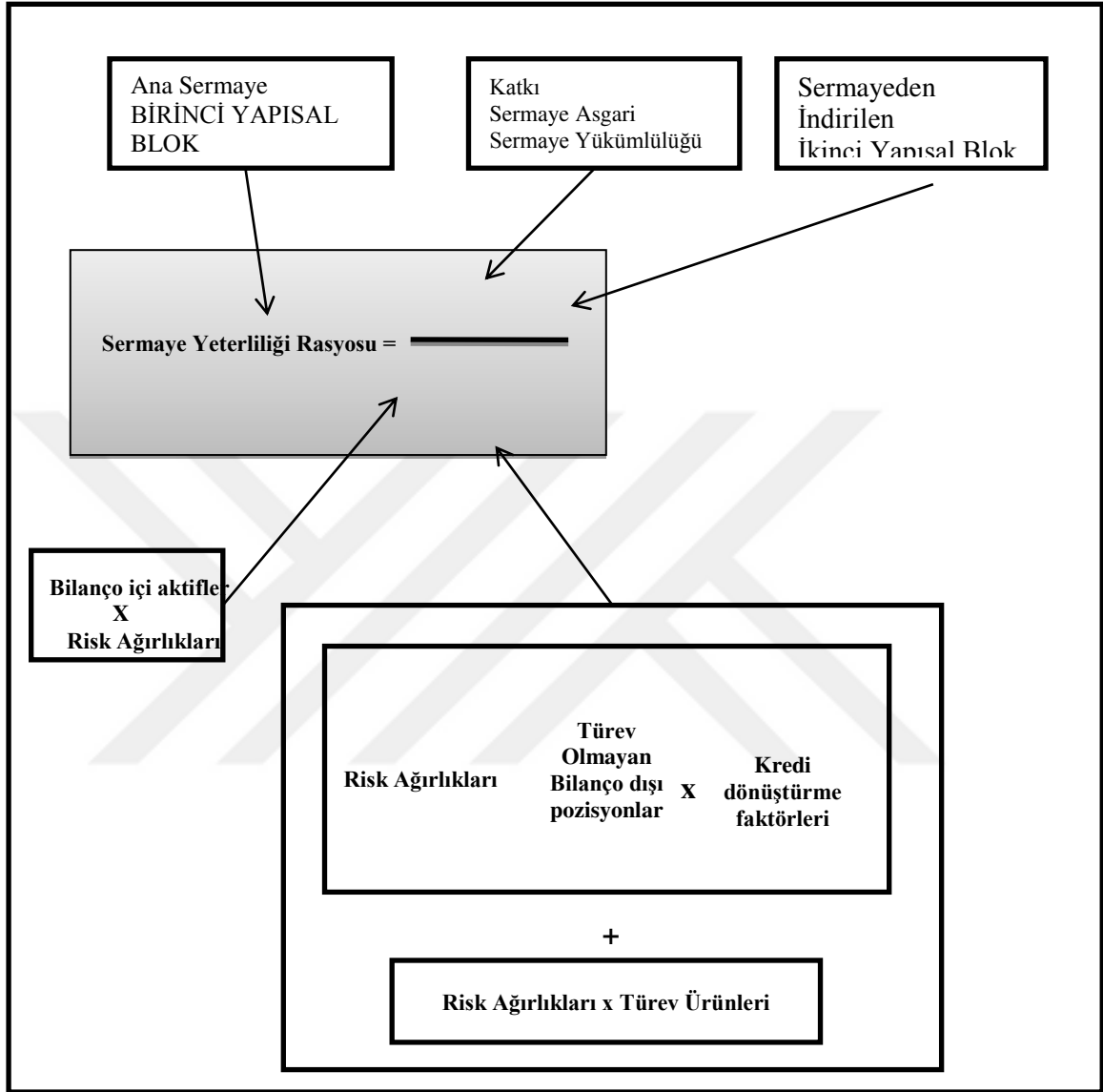
Tablo 10'da Türev ürün harici bilanço dışı kalemler ise ilk önce türlerine göre %0 ile %100 arasında değişen oranlarla çarpılarak kredi denklığıne dönüştürülmektedir. (Tablo 9'da, daha sonra ise bilanço içi varlıklar için oluşturulmuş risk ağırlıkları Tablo 8 ile çarpılmaktadır.)

Tablo 10. Türev Ürünü Olmayan Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Kredi Dönüştürme Faktörleri

Kredi Dönüştürme Faktörü	Bilanço dışı kalemler
100%	Direkt kredi iştirakleri, banka kabulleri, satış ve geri satış sözleşmeleri, aktiflerin ileri tarihli (Forward) satın alımı, forward mevduatlar, kısmen ödenmemiş hisse senedi ve menkul kıymetler
50%	Performans tahvilleri, teklif tahvili, kefalet ve hazır kredi gibi gelirli bir işleme bağlı kalemler, orijinal vadesi bir yoldan uzun olan bono ihraç olanakları ve çevrilebilir kişide olanakları, resmi hazır imkânlar ve kredi limitleri gibi diğer taahhütler
20%	Kısa vadeli kendinden likide olan alım satımla ilgili kıymetler
0%	Orijinal vadesi bir yıla kadar olan ya da her hangi bir zamanda koşulsuz olarak iptal edilebilen yükümlülükler

Kaynak: Basel Sermaye Anlaşması, Yerine Getirilmiş Belge Uluslararası Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Yakınsaması, 1988, s.20

Basel I'e göre asgari sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanması şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 1. Basel I'e göre Sermaye Yeterliliği Rasyosunun Hesaplanması

Kaynak: Erdiñ ALTAY, Bankacılıkta Risk, (Piyasa Riski, Kredi Riski ve Operasyonel Riskin Ölçümü ve Yönetimi), Derin Yayınları, İstanbul, 2015, s.134-135

Türkiye'de Basel I kriterleri 1989 yılında kabul edilmiş olmakla beraber, tam olarak uygulamaya konulması 1992 yılını bulmuştur. 1989-1992 dönemi bankalar açısından Basel düzenlemeleri için bir geçiş dönemi olarak kabul edilmiş ve bu süre

içinde öngörülen sermaye yeterlilik oranları %5'ten başlayarak her yıl %1 oranındaki artışla 1989 yılında %8 düzeyine ulaşmıştır.

Basel kriterleri temel olarak kredi riskine odaklanmış olduğundan bankaların üstlenmiş olduğu diğer riskleri göz ardı etmektedir. Basel I, menkul kıymetleştirme ve türev ürünler piyasasındaki gelişmelerin beraberinde getirdiği riskleri ve bankaların bu piyasalarda almış oldukları rol ve pozisyonları yeterince dikkate almaması yanında farklı bankaların değişik özelliklerini dikkate almayarak standart uygulamaları tüm bankalar için öngörmektedir. Bu açıdan Basel I bankacılık sektörünün artan ihtiyaç ve riskleri karşısında yetersiz kalmıştır.

2.4.2. 1996 Düzenlemesi

1980'li yıllara kadar finansal sistem içinde ticari bankalar işlem ve önem bakımından baskın aktörlerdir. Bu dönemde yatırımların finansmanında ticari krediler ağırlıklı olarak yer alırken 1990'lardan itibaren bu rolü menkul kıymetleştirme ve sermaye piyasaları vasıtasıyla yatırım bankaları üstlenmeye başlamıştır. Sermaye piyasalarının finansal çevredeki rolünün artması, hem yatırım hem de finansman seçeneklerinin zenginleşmesine neden olmuştur. Sermaye piyasalarına yapılan yatırımların payının giderek artması ise bankaların risk yönetimi çerçevesinde piyasa riskinin artan bir önemle ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle Basel komitesi, 1996 yılında sermaye yeterliliği hesaplamasına kredi riskinin yanında piyasa riskinin de eklenmesini öngören yeni bir yaklaşım açıklamıştır.

Bankaların aktiflerinin piyasa riskine maruz kalan kısmının artmasına rağmen 1988'de ortaya konulan Basel I sermaye yeterliliği yaklaşımının yalnızca kredi riskini içermesi, bankaların risk yönetimi faaliyetlerini düzenleme ve sermaye yeterliliğini denetleme konusunda eksikliklere yol açmıştır. Diğer yandan 1988 düzenlemesinde risk ağırlıklandırma sürecine bakıldığında bankanın riskli aktiflerini birbirinden yeterince farklılaştıramadığı görülmektedir. Ayrıca risk ağırlığı kategorileri geniş alanları kapsamaktadır. Diğer yandan risk ağırlıklarının belirlenmesinde vade unsuru dikkate alınmamakta, kredi türevleri ve portföy çeşitlendirmesi gibi kredi riski azaltımında kullanılabilecek tekniklerin etkisi göz ardı edilmektedir. Bu gibi eksikliklere sahip Basel I'in revize edilmesi gündeme

gelmiştir. Bu nedenle Basel komitesi, 1996 yılında sermaye yeterliliği hesaplamasına kredi riskinin yanında piyasa riskinin de eklenmesini öngören yeni bir yaklaşım açıklamıştır.³⁰

Yeni yaklaşımda bankaların alım-satım portföylerinde yer alan tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıklar için piyasa riski hesaplanmaktadır. 1996 düzenlemesine göre bankalar piyasa risklerini hesaplarken iki seçenekten birini tercih etmek durumundadırlar. Birinci seçenek kendilerinin ürettiği içsel modellerle risklerini hesaplamak, diğer seçenek ise Basel komitesinin öngördüğü standart yöntemi kullanmaktır. Standart yöntemde piyasa riskine maruz kalemlerin her biri için uygulanan standart risk katsayıları kullanılarak risk ağırlıklı tutarlar hesaplanmaktadır. İçsel yöntemde ise yeterliliği denetim otoritesince kabul edilmek koşuluyla bankalar piyasa riski için kendi ürettikleri modellere dayalı yöntemler uygulayabilmektedir.³¹

1996 düzenlemesi ile birlikte getirilen bir başka yenilik de, konsantrasyon riskine karşı alınan önlemdir. Buna göre belirli bir riskli pozisyonun banka sermayesinin %25'inden daha fazla olmasına izin verilmemekte, bir pozisyonun sermayenin %10'nu aşması durumunda ise raporlanması istenmektedir.

1996 düzenlemesine göre sermaye yeterlilik miktarı yeniden düzenlenmiştir.

$$\text{SRY} = \frac{\text{Sermaye}}{(\text{Kredi RAV}) + (\text{Piyasa RAV})} > \% 8$$

SYR = Sermaye yeterliliği rasyosu

Kredi RAV = Kredi riski ağırlıklı varlıklar,

Piyasa RAV = Piyasa riski ağırlıklı varlıklar

³⁰ Michael Crouchy, Dan Galai ve Robert Mark, Risk Yönetim Esasları, MacGraw-Hill, 2006, s.41-42

³¹ Hull, a.g.e., s.229

2.4.3. Basel II

Bankacılık sektörünün riski yönetimine dair ihtiyaçlarına daha iyi cevap verilebilmesi amacıyla 1999'dan itibaren yeni bir düzenlemenin hazırlıkları yapılmaya başlanmıştır. Basel II olarak adlandırılan bu düzenleme, finans sektöründen ve ilgili çevreden alınan öneriler doğrultusunda şekillenerek 2004 yılında son halini almıştır.

Basel II düzenlemesinin amacı finans sektöründe güvenliğin ve rekabet eşitliğinin sağlanmasına yardımcı olunması ve bankacılık sektörünü ilgilendiren operasyonel risklerin de sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında dikkate alınmasını sağlamaktır. Sektörü ilgilendiren tüm risklerin sermaye yeterlilik hesaplamalarına yansıtılmasının daha güvenli bir finans sektörü ve ekonomik ortam yaratacağı değerlendirilmektedir. Bu düzenlemeyle birlikte aynı riske sahip bankaların aynı düzeyde sermaye bulundurmaları gereğinin ortaya konulması ise sektörde adil bir rekabetin sağlanmasına yardımcı olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Basel II düzenlemesiyle birlikte sermaye yeterliği hesaplamalarında bankaların içsel yöntemleri kullanmaları teşvik edilmektedir. Asgari sermaye yeterliği yanında denetim ve piyasa disiplini ilişkin düzenlemelerle sektördeki etkinliğin artırılması ve finansal istikrara katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

Basel II ve Basel III yapısal blok çerçevesinde ifade edilen bir düzenlemeler bütünü ortaya koymaktadır. Böylelikle risklere karşı daha duyarlı bir şekilde hesaplanan sermaye yeterliği gündeme getirilmiştir. Bankacılık sektörünün tümünde risk ve kontrol kültürünün tesis edilmesi ve riske göre fiyatlama ilkesinin geçerli olması yanında her ne kadar bankaların risk hesaplamalarında kendi gelişmiş risk ölçüm sistemlerini kullanmaları teşvik edilsede denetim otoritesinin risk odaklı gözetimlerini daha sıkı bir şekilde gerçekleştirmesi ve bankalara karşı proaktif bir şekilde davranması öngörülmektedir. Diğer yandan finansal sistemin etkin bir disiplin içinde faaliyetlerini sürdürmesiyle risklerin azaltılmasının üzerinde durulmaktadır.

Basel II, tüm bankalar için tek tip risk hesaplama yöntemi yerine piyasa, kredi ve operasyonel risk hesaplamaları için farklı alternatif yöntemleri sunmaktadır.

Böylece standart yaklaşımlar yerine denetim otoritesinin kabulü ile bankaların kendi geliştirdikleri risk ölçüm yaklaşımlarını kullanabilmeleri sonucu risklerin doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi ve daha uygun tedbirlerin alınabilmesine olanak tanınmaktadır. Bu esneklik, yalnızca sermaye yeterliği rasyosuna odaklanmaktan çıkılarak, etkin denetim ve piyasa disiplini kavramlarının da gündeme gelmesine neden olmaktadır.

Basel II, Basel Komitesinde yer alan ülkelerde 2007'den itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye'de 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve 2006 yılında R.G'de yayınlanan 26333 sayılı Banka Sermaye Yeterlilik Oranlarının Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi ile ilgili Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi, Basel II'ye uygun süreci açısından önemli adımlar olarak değerlendirilebilir. Haziran 2011-Temmuz 2012 tarihlerini kapsayan bir yıllık süre Türk bankaları için paralel uygulama dönemi olarak belirlenmiş ve bu dönemin ardından Basel II uygulanmaya başlanmıştır. Basel II'ye göre sermaye yeterlilik oranı asgari %8 olmasına rağmen BDDK tarafından Türk bankaları için konulan hedef %12'dir.

Basel II'nin, Basel I'e göre gelişmişlik ve kapsamlılık açısından daha riskli bir yönetim anlayışı doğurması bir takım eleştirilere maruz kaldığını söylemek mümkündür. Bu eleştirilerden biri, riske göre fiyatlama prensibinin bir sonucu olarak gelişmekte olan ülkelere yönelik fonların maliyetinin artmasıdır. Bir başka önemli eleştiri ise kriz dönemlerinde olduğu gibi piyasa risk düzeyindeki artışın, bankaların taşıdığı riskleri azaltma amacıyla varlık satışına yönelmesi ya da yeni riskli pozisyonlar açmamasına neden olabileceğidir. Bunun da krizlerin etkisinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Basel I ve Basel II'nin bir ekonomide faaliyet gösteren farklı birimler üzerindeki etkileri Tablo 11'de özetlenmektedir.

Tablo 11. Basel I ve Basel II'nin Ekonomide Faaliyet Gösteren Farklı Birimler Üzerindeki Etkileri

Birim	Basel I	Basel II	Çaba harcanması gereken hususlar
Bankalar	Herkese yönelik tek tip uygulama	* Risk yönetiminde etkin tekniklerin uygulamaya konulması, * Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının belirlenmesi * Veri kalitesinin önemindeki artış	* Risk kültürünün geliştirilmesi * Yeni düzenlemelerin yorumlanması * Yeni taleplere karşılık verilmesi
Müşteriler	Yüksek dış kaynak gereksinimi	* Kredi alabilmek için derecelendirmeye olan gereksinim * Kârlılığın şeffaf olması	* Bilgilendirme maliyetine katılması * Borçlanma koşullarının iyileştirilmesi * Derecelendirme sürecinin yönetilmesi * Daha iyi teminatlandırma taleplerinin karşılanması
Düzenleyici Otorite	* Farklı finansal kuruluşlara yönelik farklı otoriteler vardır. * Daha iyi bilgi ihtiyacı	* Daha fazla ve zamanında bilgi erişimi * Motive etme ve cezalandırılmada güç artışı	* Nitelikli personele olan gereksinim * Stres testi ve senaryo analizi konularında bankaların cesaretlendirilmesi
Derecelendirme Kuruluşları	Az sayıda kuruluş olması oligopolistik bir piyasaya neden olmaktadır.	* Para ve sermaye piyasası katılımcılarının derecelendirme taleplerinin doğurduğu büyüme olanağı * Sektöre çok sayıda yeni kuruluşun girmesi	* Ün kazanma çabası * Düzenleme otoritesinin onayı * Derecelendirme kalitesinin yüksek düzeyde tutulması
Sermaye Piyasası	Kredi türevleri ve diğer menkul kıymetleştirmelere yönelik eğilim	* Menkul kıymetleştirme ve türev piyasalarının büyümesi, * Borç piyasasının büyümesi	* Düşük kaliteli işletmelerin bankalara yönelmesi * Yatırımcı güveninde artış ve dalgalanmalarında azalış

Kaynak: Yasemin T. Kaya (2005), Basel-II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, BDDK Araştırma Dairesi Çalışma Raporları, No, Mayıs, 3, 2005, s.14

2.4.4. Basel III

2008 yılında ABD mortgage piyasasından başlayarak tüm dünyaya hızla yayılan ekonomik kriz, bankacılık sektöründe istikrarın sağlanmasına yönelik düzenlemeler bütünü olan Basel süreci üzerinde de etkili olmuştur. Basel II düzenlemesinin eksikliklerinden hareketle küresel finans krizinden çıkarılan dersler doğrultusunda Basel III hazırlanmaya başlanmıştır.

Basel III, olumsuz piyasa koşullarına karşı sermaye tamponlarının güçlendirilmesi ve bankaların sermaye kalitesinin artırılması amacıyla kaldıraç oranı uygulamasını getirmekte, asgari sermaye gereksinimindeki dalgalanmanın düşürülerek karşılık ayrılmasına ilişkin önerilerde bulunmakta, sermaye ve likiditeye ilişkin düzenleme önerileri sunarak bankacılık sektörünün güçlendirilmesi ve risk yönetiminin geliştirilerek bankaların dayanıklılığının artırılmasını hedeflemektedir³².

Basel III'ün temel amacı, bankacılık sektörünün gelecekte meydana gelebilecek krizlere karşı dayanıklılığını artırmaktır. Bu amaç doğrultusunda bankaların sermayelerinin daha güçlü hale getirilmesi, likiditenin ve ekonomik konjonktürün daha dikkatli bir şekilde ele alınması gündeme gelmiştir. Bu çerçevede Basel III kriterleri 2010 yılında kamuoyuna sunulmuş ve 2013 yılından itibaren başlayan kademeli bir geçiş süreci ile sektörde uygulanmaya başlanmıştır.

Basel III'ün amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir³³;

- Her türlü finansal ve ekonomik şoka karşılık bankacılık sektörünün dayanıklılığın çoğaltılması,
- Kurumsal yönetim alanların risk uygulamalarının sürekli iyileştirilmesi,
- Şeffaflığın ve kamuoyu aydınlatmanın artırılması,
- Mikro düzeydeki düzenlemelerle bankaların güçlü bir hale getirilmesi,
- Makro düzeyde düzenlemelerle finansal şoklara karşı direncin yükseltilmesi,

Yukarıda sıralanan amaçlara ulaşılabilmesi için aşağıdaki yeni düzenlemeler gündeme getirilmiştir.³⁴

³². BDDK., Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz, Risk Yönetimi Dairesi, Nisan, 2010, s.2

³³. Ozan Cangürel, Serkan Güngör, Veli Ulvi Sevinç, İskender Kayci ve Sadık Atalay, Sorularla Basel III, BDDK, Risk Yönetimi Dairesi, Aralık, 2010, s.1

³⁴. Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel ve Neslihan Demir, Basel III Kriterleri, BSAD Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı, 3-4, 2012, s.17-22

- **Daha nitelikli sermaye:** Ödenmiş sermaye gibi en kaliteli sermaye kalemleri çekirdek sermaye bünyesinde kalırken, imtiyazlı hisse senetleri, finansal işletmelere sağlanan ve eşik değerlerin üzerine çıkan yatırımlar, mortgage hizmetleri ve sonuçlandırılmayan vergi aktiflerinin de içine alan düzenlemeler için ayarlamalar indirilerek ana (Tier 1) sermayenin hesaplanması söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla Basel II'ye göre özkaynakların kapsamı değişmektedir. Ayrıca Basel I'de yer alan katkı sermayenin ana sermayeyi geçemeyeceği kesinleşen Tier 3 uygulaması, kaldırılmıştır.

- **Niceliği arttırılmış sermaye:** Kademeli olarak çekirdek sermaye oranı %7'ye ve Tier 1 ise %8,5'e yükseltilmektedir.

- **Konjonktür dalgalanmaları ve sistematik risk:** Ekonominin döngüsel durumuna göre ülke şartları ve tercihleri doğrultusunda % 0 ile %2,5 seviyesinde değişim gösteren sermaye tamponu uygulanacaktır. Bu tampon, çekirdek sermaye ya da oluşabilecek zararları tam olarak karşılayabilme kapasitesine sahip sermaye kalemlerinden oluşmaktadır.

- **Risk bazlı olmayan kaldıraç oranı:** Ana sermayenin bilanço dışı kalemlerin belirli dönüşüm oranları çarpımı ile aktiflerin toplamına bölünmesiyle hesaplanan kaldıraç oranı, riske dayalı olmayan bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Bu oranın 2017'ye kadar minimum %3 olması öngörülmektedir. Böylelikle sermaye oranlarının desteklenmesi amaçlanmaktadır.

- **Likidite düzenlemeleri:** Bu düzenlemede likiditeye ilişkin olarak iki farklı oran söz konusu olmaktadır. Bunlardan biri likidite karşılama oranı, diğeri ise net istikrarlı fonlama oranı olarak adlandırılmaktadır. Likit akışkanlığını karşılama oranında yapılan, varlıkların, 30 gün içinde sonuçlandırılması gereken nakit çıkışları ile nakit girişleri arasındaki farka oranı olarak tanımlanmaktadır. Her iki oran için de minimum seviye %100 olarak belirlenmektedir.

- **Karşı taraf kredi riski:** Bu risk için bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilerden hareketle belirli bir düzeyde ek sermaye bulundurmaları gerekmektedir.

2.5. Türkiye’de Yaşanan Banka Başarısızlıkları Banka İflas ve Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Payı

2.5.1. Türkiye’de Yaşanan Banka Başarısızlıkları

Bankacılık tarihimiz incelendiğinde 1929-2002 yılları arasında; ürgüp Zürra ve Tüccar Bankası, Emvali Gayrimenkul ve İkrazat Bankası, Şarki Karaağaç Bankası, Ermenek Ahali Bankası, Afyon Terakki Servet Bankası T.A.Ş., Konya İktisad – 1 Milli Bankası, Türkiy Eski Muharipler Bankası (Muha Bank), T. Muallimler Memurlar ve Subaylar Bankası (Tümsü Bank), Banka Marmaroş Blank ve Şürakası, Şarki Karip Ticaret Bankası, Ankara Halk Sandığı, Lüleburgaz Birlik Ticaret Bankası, A.Ş., İstanbul Bankası ve Hisarbank gibi yaklaşık 120 bankanın belli bir süreç içerisinde uygulamalarının durdurulduğu, tasfiye edildiği, bir başka banka ile birleştirildiği, bankacılık işlemleri için alınan kararların kaldırıldığı ya da TMS’na devredildiği belirtilmektedir.³⁵

1994-2004 yılları arası ağır, 1998 ve 1999’da ise hafif üç krizin ekonomik dengeleri bozması sonucu Kasım 1997’den itibaren sırasıyla Türk Ticaret Bankası (Türkbank) A.Ş., Bank Ekspres A.Ş. ve Interbank A.Ş. daha sonra; Eskişehir Bankası (Esbank) T.A.Ş., Egebank A.Ş., Yurt Ticaret ve Kredi Bankası (Yurtbank) A.Ş., Türkiye Tütüncüler Bankası, (Yaşarbank), Sümerbank A.Ş., Bank Kapital A.Ş., Etibank A.Ş., Demirbank A.Ş., Ulusal Bank A.Ş., İktisat Bankası A.Ş., Sitebank A.Ş., Kentbank A.Ş., EGS Bank A.Ş., Tarişbank A.Ş., Bayındırbank A.Ş., Toprakbank A.Ş. ve nihayet Haziran 2002 tarihinde Pamukbank T.A.Ş. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)’na devredilmiştir. 1997 yılında başlayan bu sürecin 2004 yılı başı itibariyle devlete, yani halka bindirdiği yükün tam 46,3 milyar dolara vardığı BDDK’ca hesaplanmıştır. TBMM yolsuzluk araştırma komisyonu, enerji ihaleleri, banka batakları vd. kayıpların tutarının ise 100 milyar doları aştığını hesaplamıştır³⁶

³⁵ Ayhan Sarısu, “BDDK, Pamukbank ve Bankalarını”, Ekonomistler Bülteni, Sayı:21, Haziran 2002, www.ekonomistler.com/bultenler, (22.02.2009), s.25

³⁶ Gülsen Kazgan, Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): “Ekonomik Politik” Açısından Bir İnceleme, İstanbul, 2005, s.307

Sektörde yer alan banka sayısındaki azalmanın başlıca nedeni, banka ve şube sayısının çokluğudur. Buna karşın tüm bankalarımızın aktif büyüklüğü, 2009 yılı verileri dikkate alındığında yaklaşık 1.4 trilyon TL ³⁷ yani yaklaşık 930 milyar USD'dir.

Avrupa Birliği'ne entegrasyon ile birlikte bankalarımız Avrupa Birliği Tek Finansal Pazarı'nın da etkisiyle genişleyen pazara uyum sağlayabilmek için ölçeklerini arttırmaya çalışacaklardır.

Günümüz sektörünün geleceği ve ülke ekonomisine etkileri açısından iç ve dış pazardan gelecek banka satın almaları ve hatta ideal bir ölçek artışına gidilmesi için ele geçirmelerde bankaların stratejik bir yapıya kavuşturulması önemli kazanımlar sağlayacaktır. Ülkemiz'de faaliyet gösteren bankaların piyasa devamlılığına baktığımızda performansları banka sahipleri ve kamu otoritelerinin etkisi altında olduğu görülmektedir. Bu durum sistemin kurumsallaşmasına müsaade etmemektedir. Sistemi içerisinde göreceli bir şekilde kabul gören bankaların dahi uluslararası finans pazarında rekabetçi bir yapısı bulunmamakta, yeterli teknik donanım ve gelişmiş, yetenekli insan kaynağına sahip olunamaması, Türk bankacılık sistemi için henüz kurumsallaşmasını tamamlayamadığını gösteren önemli eksikliklerdir. Diğer taraftan sektörde faaliyetler sürdüren küçük bankaların ödemede zorlanmaları, finansal sisteme büyük zararlar verebilmektedir. ³⁸

Türkiye'de başta TMSF olmak üzere bünyesinde bulunan diğer bankaların güçlü bir mali yapıya kavuşturulması, zayıf olan bankaların güçlendirilmesi, sektörün Avrupa Birliği bankaları ile gelişmiş birçok dünya bankaları ile rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturulması gerekir.

³⁷. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayını, Ankara, Sayı: 4,2009, s.3

³⁸ Sarısu, a.g.e., s.26

2.5.2. Türkiye’de Son Dönemde Yaşanan Banka İflas ve Krizlerinde Bankacılık Risklerinin Payı

Bankacılık sektöründeki krizlerin en önemli nedenleri; sektörün denetiminin yetersiz olması, izlenen iktisadi politikalar ve yetersiz sermayedir. Özellikle kriz dönemlerinde bankacılık sektörü, ülkedeki finansal yapının derin olmaması, değişen makroekonomik politikalar yüzünden gelişmemekte ve reel sektöre yeterince destek olamamaktadır. Tüm bunlara ilaveten, uzun yıllardır süregelen enflasyon ve dış ticaret dengesi problemleri de mevcut durumu, krizi daha da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca Bankalara olan güvenin sarsılması, iyi durumda dahi olan pek çok bankayı da olumsuz etkilediği için sistemdeki problemlerin çözümü, ilk başlangıçta güvenin yeniden kazanılmasına yönelik olmalıdır.³⁹

Türkiye’de bankacılık sektörünün son dönemlerde yaşadığı en derin banka kriz ve iflaslarının yaşandığı Kasım 2000 ve şubat 2001 krizlerinde bankalar çok farklı riskler almışlardı. Bu riskleri ve etkilerini inceleyecek olursak;

- **Değişen Değerler ve Ulusal Para Birimlerinde Meydana Gelen Riziko Etkileri:** Uluslararası Para Fonu ile yapılan 2000 yılı Ocak ayı itibariyle uygulanmaya konan stand-by anlaşması Türk Bankacılığı’nda önemli değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur. Anlaşmanın hayata geçmesiyle birlikte faizler hızla düşmüştür. Bankaların gelirlerinin düşmesinde ayrıca kredilerden ve dış ticaret işlemlerinden kâr sağlanamaması ve personel ile otomasyon yatırımlarının azaltılması da etkili olmuştur. Bu dönemde hisse senetlerinin yükselmesi ise düşen kârlılıklarını arttırmak için bankaların riskli olan bu alana girerek spekülasyon amacıyla aracı kurumları kullanarak kâr sağlamaya yönelmelerine neden olmuştur. Daha sonrasında borsada yaşanan düşüş ile portföyde mütabike pay senetleri ve kazanılan banka gruplarının işletmeleri hisse paylarının “0”a düşmesi ile birlikte bankalarda önemli zararların yaşanması söz konusu olmuştur.

- **Faiz Oranına Bağlı Rizikoların Etkileri:** 2000 yılından itibaren düşüşte olan kârlılık paylarını yükseltmek için tüketiciye verilen kredilere yönelim söz konusu olmuştur. Tüketici kredilerindeki faizin 1-3 arasında sabitlenmesi söz konusu iken,

³⁹ Apak, a.g.e., s.54

döviz kurunun yükselmesi ve o dönemi kapsayan bireylerce kredilerin ödenmemesi, bankaların tahsildeki gecikmeleri alacakları yükseltmiştir. Türk Bankacılık Kanunu hükümlerine göre, kurumsal kredilerdeki faiz oranlarını değiştirebilen bankaların, tüketici kredilerinde ise faiz oranını değiştirebilme esnekliği söz konusu değildir. Bu olumsuzluklar beraberinde bankalarca kullanılan kredi rizikoları ile birlikte faiz riziko oranını yükseltmiştir.⁴⁰

- **Nakit Rizikosunun Etkileri:** Uluslararası Para Fonu ile gerçekleştirilen ilk anlaşmada Merkez Bankası net iç popülasyonuna göre gelen döviz miktarı kadar Türk Lirası satışını gerçekleştirmesi veya tam tersi piyasanın likit kontrol mekanizmasındaki durumu kontrol altına alınmasına çalışılmıştır. Ancak değer düşürmeye gidilmesi faiz oranlarının artışı ve dövizin yurtdışına kaçışı ile bu sistem uygulanamamıştır.

Devalüasyonun yapıldığı Şubat 2001’de faizlerin aşırı artışı ve bankaların açık pozisyonları sektörün likidite krizi yaşamasına neden olmuştur. Merkez Bankası’nın düşük faizle günlük işlemler için sektöre kredi verememesi ise büyük zararların ve bazı bankaların çok zor durumda kalmasına yol açmıştır. Daha önce yurt dışından alınan sendikasyon kredilerinin yaşanan olumsuzluklar nedeniyle krediyi veren bankalar tarafından kapatılmasının istenmesi, ulusal bankaların yaşadığı krizi daha derin hissetmelerine neden olmuştur. Bankaların reel sektöre likidite darlığından dolayı kredi verememesi ise ekonomik küçülmeye neden olmuştur⁴¹

Buradaki risklere ilave olarak 2000’li yıllarda Türkiye’de yaşanan devlet büyükleri arasındaki ihtilaflar ve uyumsuzluklar da eklenebilir. Bu dönemde politik risk; ekonomiye, bankacılığa etkisini fazlasıyla yansıtmıştır. Ekonomik riskler arttığı gibi politik risklerde artmıştır. Ekonomik riskler ile politik riskler birbirini beslemiş ve orta vadede belirsizliği arttıran bir sarmal oluşmuştur ⁴²

⁴⁰ APAK, a.g.e., s.58

⁴¹ Gökhan Karabulut, “Türk Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılanma”, İktisat Dergisi, s.435

⁴²Ercan Uygur, “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, Yayın No: 2001/1, 7 Nisan, 2001, s.38

Süreç içinde bankacılık sektörünün rehabilitasyonu adına Türkiye’de kamu bankalarının likidite sorunlarının ve sermaye yeterliliği sorunlarının çözümü için gerekli adımlar atılmıştır. Görev zararlarına karşılık Hazine tarafından nakit ve nakit dışı kaynak aktarımı yapılmıştır. Buna ek olarak kamu bankalarının mali yapılarındaki düzenlemenin istikrarlı bir hale getirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Operasyonel yapılandırma tarafında ise çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır⁴³

⁴³Cüneyt Sezgin, Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılanma Konusunda Öneriler, Türk Sanayicileri ve İş adamları Derneği, Yayın No: TUSIAD / 2003-4/355, İstanbul, 2003, s.28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL PRENSİPLERİNİN TÜRK BANKALAR KANUNU İLE KARŞILAŞTIRILMASI VE BASEL III'ÜN TÜRKİYE'DEKİ KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETME PRENSİPLERİNE UYUM SÜRECİ'NİN İNCELENMESİ

3.1. Basel Prensiplerinin Türk Bankalar Kanunu ile Karşılaştırılması ve Prensiplerin Türkiye'de Uygulanabilirliği

1936'da yürürlüğe giren 2999 sayılı Bankalar Kanunu'nda, 2243 sayılı kanunda olduğu gibi banka kazanımı asgari kazanç miktarı ile uygulamadaki yerin nüfusu arasındaki bağlantı oluşum yaklaşımını sürdürmesi söz konusudur. Bunun dışında bir bankada üstlenilecek kredi rizikosunun sınırlı hale getirilmesi adına, banka tarafından bir tek müşteri için kullandırılacak kredi miktarına, toplam sermayesinin %10 sınırlaması getirilmesi söz konusudur.

2243 sayılı kanun ile getirilen artırımlı yatırımlarda toplam sınırlamalar 2999 sayılı kanun ile geniş bir yelpazede değerlendirilirken; artırımlı mevduat ehilleri, mevduat kazanımlarının %40'lık bir kısmı için, bankaların varlıklarında imtiyazlı bir alacaklı kabul edildiği görülmektedir.⁴⁴

3182 sayılı kanun ile, banka finansal yapıları için tasarrufların kullanımı ile alakalı olarak düzenleme ve denetim yetkisi; sermaye yeterliliği de dahil olmak üzere, bankacılık ile ilgili gerekli gördüğü konularda standart rasyolar koyma ve ilgili düzenlemeler yapma yetkisi de olan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na (HDTM) vermiştir.

⁴⁴ Sudi Apak, "Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği ve Cooke Rasyosu", Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Sayı: 199, 1993, s.34

Tablo 12. Ticaret Bankalarının Sermaye Yeterlilik Oranları (Milyon TL ve Yüzde)

Yıllar	Özsermaye (1)	Toplam Aktifler (2)	Riskli Aktifler (3)	(1) / (2) Yüzde	(1) / (3) Yüzde
1976	8.824	281.553	208.561	3.13	4.23
1977	11.207	392.162	259.356	2.86	4.32
1978	13.539	538.718	346.104	2.51	3.33
1979	19.469	791.93	515.744	2.46	3.77
1980	29.669	1.314.596	538.707	2.26	3.16
1981	73.4	2.476.557	1.846.645	2.96	3.97
1982	162.945	3.667.855	2.715.915	4.44	6
1983	281.788	5.320.375	4.049.446	5.30	6.96
1984	439.413	8.565.091	6.201.902	5.13	7.09
1985	636.893	13.525.331	9.458.351	4.70	6.73

Kaynak: Salih Duruer, Türkiye’de Ticaret Bankalarının Sermaye Yapı ve Yeterliliği, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, 1988,s.173-174

* Rizikolu Aktif = Yekün Aktif – (Kasa + MB + Tevdiat Karşılığı + Yasal Karşılıklar)

3.1.1. Basel Komite Prensipleri İle Türk Bankacılık Mevzuatının Karşılaştırılması

18 Haziran 1999 tarihinde kabul edilen 4389 sayılı kanun kendinden önceki bankalar kanunundan farklı olarak denetim sistemi ile ilgili pek çok yenilik getirmiştir. Bu yönüyle 4389 sayılı kanuna geçişin temel hedefinin Basel Komite Prensipleriyle uyumu sağlamak olduğu bugün pek çok uzman tarafından üzerinde konsensüs sağlanan noktadır. 3189 sayılı kanun ile 4389 sayılı kanunu farklılıkları yönünden inceleyecek olursak;

- **Şekil farklılığı:** İki kanun arasındaki ilk belirgin farklılık şekilsel anlamda kanunun yazma tekniğinde görülmektedir. 3182 sayılı kanun iptal edilen ya da yürürlükte kalan maddeleriyle birlikte 100 maddeden oluşmakta iken 4389 sayılı

kanun geicişı maddeleri hariç olmak üzere 25 maddeden oluşmaktadırdır. Bu farkta 4389 sayılı kanunun TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)’nde ivedili kabul edilmesinin etkisi yüksektir.⁴⁵

- **BDDK:** 4389 sayılı yasa ile 3182 Bankalar Yasası arasındaki en önemli farklardan birisi ise 4389 sayılı yasa ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu oluşturulmuş, bu kuruluşun başlıca karar organı olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ihdas edilmiş, Bankalar Yeminli Murakıpları bu kurum bünyesine dahil edilmiş Tasarruf Mevduatı sigorta Fonu’nun idare ve temsil yetkisi de T.C. Merkez Bankası’ndan bu Kurumu’a devredilmiştir.

BDDK’nın bünyesinde bulunan TMSF’nin, BDDK’da belirlediği ilkeler çerçevesinde, bankalardaki mevduatın izlenmesi, fonların yönetilmesi ve değerlendirilmesi, yasal tedbirlerin alınması, gerçekleştirilmesi izin verilmeyen bankaların yönetim ve denetimlerinin yapılması görevleri arasındadır. TMSF ayrıca olağanüstü borçlanma durumunda, acil ihtiyaç ve fonların karşılanamaması durumunda; Hazine Müsteşarlığı’ndan izin almak şartıyla kendisine devir edilen bankaların finansal yapılarını güçlendirmesine olanak sağlar. Prim yükümlülükleri nedeniyle bir önceki yılda ödedikleri primlerin peşin ödemesini almak üzere atanmıştır.⁴⁶

Bu suretle bankacılık konusunda 3182 sayılı Bankalar Kanunu’nda Hazine Müsteşarlığı’na verilmiş yetki ve görevlerin hemen hemen hepsi BDDK’ya devredilmektedir.⁴⁷

- **Diğer Farklılıklar:** Yeni kanundan önce Hazine Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığı’ndan sorumlu Bakan’da bulunan Bankalar Kanunu’nun uygulanması ve bankaların denetleme yetkisi özerk yapıdaki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’na bırakılmıştır.

⁴⁵ Cevdet Erkanlı, “Yeni Bankalar Yasası İçin Bankalar Ne Diyor?”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, zel Ek, Sayı: 8, Ağustos – Eylül, İstanbul, 1999, s.12

⁴⁶ Emre Alkin, Tuğrul Savaş ve Vedat Akman., Finansal Aracılığın Evrimi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001, s.91

⁴⁷ Y. Akın ngr, “Yeni Bankalar Yasası İçin Bankacılar Ne Diyor?”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, zel Ek, Sayı: 8, Ağustos – Eylül, 1999, İstanbul, s.9

- Yasa ile kamu sektörü ve özel sektör ayrımı kaldırılarak yasalar karşısında eşit duruma getirilmişlerdir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na bankaların mali durumları bozulmadan müdahale imkânı getirilmiştir. Diğer taraftan da bankaların kaynaklarının ortaklar tarafından istismar edilmesine karşı da tedbirler alınmıştır.⁴⁸

3.1.2. Basel Prensipleri'ne Uyum Sürecinde BDDK'nın Rolü

Türkiye'deki Banka gelişimine bakıldığında; riskin yönetilmesi alanında meydana gelen kodifikasyonlar ileriki yıllar için ekonomik yapılardaki dengeli gelişmeyi gereğinden fazla önemli kılmaktadır. Türk finans sektöründeki sermaye yoğunlaşmasına bakıldığında bu konuda yeterince ilerleme kaydedilemediği görülmekte ve reel sektöre gerekli sermaye aktarımı süreçlerinde bir takım sorunların söz konusu olduğu görülmektedir. Şirketlerin ve yatırım sermayelerinin yeterli görülmeyen ekonomideki üretime yönlendirilemeyen sermayenin, bankalar tarafından risk yönetimindeki yetersizlik durumu daha azalmıştır. Bu durumu düzeltmek adına Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından bir takım düzenlemelere gidilmiştir.⁴⁹

Enternasyonel bankacılık kapsamında önemli bir statüye sahip olan Basel Komitesi banka kurumlarının riziko yönetim durumları ile ilgili olarak geçmiş yıllarda meydana çıkan kodifikasyonlarda zamanla değişime gidilmiş, rizikonun daha geniş bir izlenime tabi olması gerektiği yönünde çalışmalar yaparak bu çalışmalarını uluslararası kamuoyunun tartışmasına açmıştır. Ayrıca Komite risk yönetim modeline ilişkin tavsiye kararları da almıştır. BDDK kapsamında Basel-II'nin üçüncü danışma metni ile ilgili konsepti Basel Komitesi'ne aktarmıştır. Komite tarafından bu konsept dikkate alınmıştır.

Türkiye yine Basel II ile ilgili Dünyanın Gelişmiş 10 devletinin de katılımıyla ilk etki çalışması niteliğinde üçüncü sayısal etki çalışmasına 2002 yılı itibariyle sektörü de önemli kılan altı banka iştirak yapmıştır.

⁴⁸ Osman Tunaboylu, "Yeni Bankalar Yasası İçin Bankacılar Ne Diyor?", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Özel Ek, Sayı 8, Ağustos-Eylül, İstanbul, 1999, s.32

⁴⁹ Kaan Aksel, "Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi İstisare Raporu Üzerine Gözlemler", Active Banka Dergisi, 2001, s.1

T.C. Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kurulu’nun katılımıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Koordinasyonunda faaliyet gösteren Basel II koordinasyon Komitesi kurulmuştur. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, çerçevesinde birtakım alt komitelerce kurulu olan ve teknik konularıda içini alan işleri gerçekleştirmek üzere meydana getirilmiş biri “Basel-II Proje Komitesi” öteki ise “Risk Odaklı Denetim Komitesi” şeklinde meydana gelmiş 2 tane çalışma encümeni şeklinde meydana getirilmiştir.⁵⁰

İşlemlerin gerçekleştirilmesinde yirmiüç bankanın bir araya gelmesiyle kaynaklarındaki oransal cari durumları yüzde 28.8 iken Basel-II standart yöntemleri uygulaması sonucunda bu oran yüzde 16.9’a gerilemiştir. Varlık yeterliliği asgari olarak yüzde 8 civarlarında olduğu düşünüldüğünde Basel-II, 1’nci yapısal blok alanında asgari seviyenin iki katı bir sermaye ile karşılaşılmaktadır.⁵¹

3.1.3. Türk Bankacılık Sektörünün Basel Prensipleri’ne Uyum Sürecinde Başarı Şansı

Türk Bankacılık sektöründe Basel prensiplerinin uyum sürecindeki başarı faktörleri aşağıda sunulmuştur.

3.1.4. Basel I’in Türk Banka Sistemine Etkileri

1998 yılı itibariyle uygulamaya konululan Basel – I Uygulama uzlaşısı Türk banka sektörüne kolaylıkla uyum sağlamıştır.

Uyum sürecinin bu kadar sorunsuz ve kolay yaşanmış olmasına rağmen Basel I Uzlaşısı tek başına Türkiye açısından değerlendirildiğinde zamanla uzlaşının eksiklikleri belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Basel I uzlaşısının sadece sermaye yeterliliği düzenlemesinin kapsamı her ne kadar banka sistemindeki yapının güçlenmesine etki etsede, bankacılık krizlerini önlemek için yeterli değildir. Nitekim Türkiye’de yaşanan krizlerde bunu doğrular niteliktedir. Tabiki krizlerin kompleks yapıları da bu süreçte etkili olmuştur. Tek bir düzenlemeyle yani sadece Basel I

⁵⁰ Murat Beşinci, “Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 20, 2004, s.18

⁵¹ BDDK, a.g.e, s.5

uzlaşısı ile krizleri önlemenin mümkün olamayacağı aşikârdır. Bunun için sektöre yönelik belirli düzenlemelerin yanında, makroekonomik koşulların ve krizlerin yaşanmasında çok önemli bir unsur olan “güven” unsurunun tesis edilmesi gerekmektedir.

Türk Bankacılık Sisteminin diğer bir sorunu da gerek aktif gerekse sermaye büyüklükleri açısından küçük bankaların sisteminde niceliksel olarak çoğunlukta oluşudur. Türkiye’de finansal liberilizasyon süreci ile birlikte banka kurmanın kolaylaştırılması ile birlikte banka sayılarında büyük artışlar meydana gelmiştir. Küçük bankaların gerek iç piyasada gerekse uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek güçlerinin bulunmaması, doğal olarak bankacılık sisteminde oligopolistik bir yapıya neden olmaktadır. BDDK’nın verilerine göre Ağustos 2001 itibariyle en büyük beş banka; aktif toplamın %46’sına, toplam mevduatın %52’sine, kredilerin %44’üne sahipken; aktif toplamına göre sektördeki en büyük on banka aktif toplamının %70’ine, toplam mevduatın %75’ine, kredilerin %73’üne sahiptir.⁵²

Türk bankacılık sektörünün aktif toplamı, bazı ülkelerdeki tek bir bankanın aktif toplamının bile oldukça gerisindedir. The Bankers dergisinin verilerine göre Şubat 2000 itibariyle Deutsche Bank’ın aktif toplamı 732,53 milyar \$, Bank Tokyo’nun aktif toplamı 598,72 milyar \$ iken, BDDK’nın verilerine göre Kasım ve Şubat krizleriyle daha da küçülen Türk bankacılık sektörünün Ağustos 2001 itibariyle aktif toplamı 112,6 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.⁵³

Banka sayısının 1999 yılına gelindiğinde bu kadar artmasının sebebi, banka açmanın eskiye oranla daha kolay olması, düzenlemelerin yetersiz olması ve bankaları düzenleyen ve denetleyen kurumun o dönemde Türkiye’de henüz mevcut olmamasıdır. 2000 yılında BDDK’nın faaliyete başlamasıyla bankacılık sisteminin yeniden düzenlenmesine başlanmıştır. 2004 yılına gelindiğinde, bir özel bir de yabancı banka olmak üzere iki bankanın devri ile birlikte toplam banka sayısı 48’e düşmüştür. 2005 yılına gelindiğinde ise sektörde bankaların miktarı değişmemiştir.

⁵² Niyazi Erdoğan, “Türkiye’de Ekonomik Kriz ve Türk Bankacılık Sistemi”, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı: 41,2001,s.645

⁵³ Erdoğan, a.g.e, s.645

Çalışan sayısında ise 2.495 çalışan artış göstermiş ve toplam çalışan sayısı 130.031'e yükselmiştir.⁵⁴

2000-2001 yılları arasında yaşanan krizlerde banka kredileri açısından ciddi bir daralma meydana gelmiştir. Oluşan bu daralmalar; sonuçları itibariyle alınan tedbirler ve zaman içerisindeki makro-ekonomik dengelerin yerine oturtulması ile, iyileşme, döviz kuru, faiz oranlarındaki istikrarın da etkisiyle durma noktasına gelmiş, kredi hacimlerinde artışlar 2003 yılı itibariyle aşılarak artışlar söz konusu olmuştur.

2002 yılı sonunda % 27.9, 2003 yılı sonunda %30, 2004 yılı sonunda %34.5 yükselmesi söz konusu olmuştur. Bu artışlar 2005 yılı için brüt kredi toplam aktifleri içerisindeki payı 37.9 şeklinde gerçekleşmiştir.⁵⁵

Sektörün sermaye yeterliliği rasyosu incelendiğinde ise, uluslararası faaliyetlerindeki varlık yeterliliği rasyosu standart yönetime göre hesaba alındığında kredi risk oranının yüzde 70'lerde olduğu, piyasa ve operasyonel riziko ağırlığı ise yüzde 15'leri seyrettiği kabul görmüştür. 2004 yılı itibariyle Türkiye'de konsolide verilere göre, riziko ağırlığı kalemler içerisinde %10,7, mevduat bankaları için %10,4'tür. Aralık 2004 solo verilere göre sırası ile %10,2 ve %9,9 şeklinde oluşmuştur. 2005 Mayıs ayı itibariyle solo verilerindeki oranlar dikkate alınmış ve herhangi bir değişikliğin söz konusu olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum ise, %10,5 ve mevduat bankaların için ise %10,2 düzeyindedir.⁵⁶

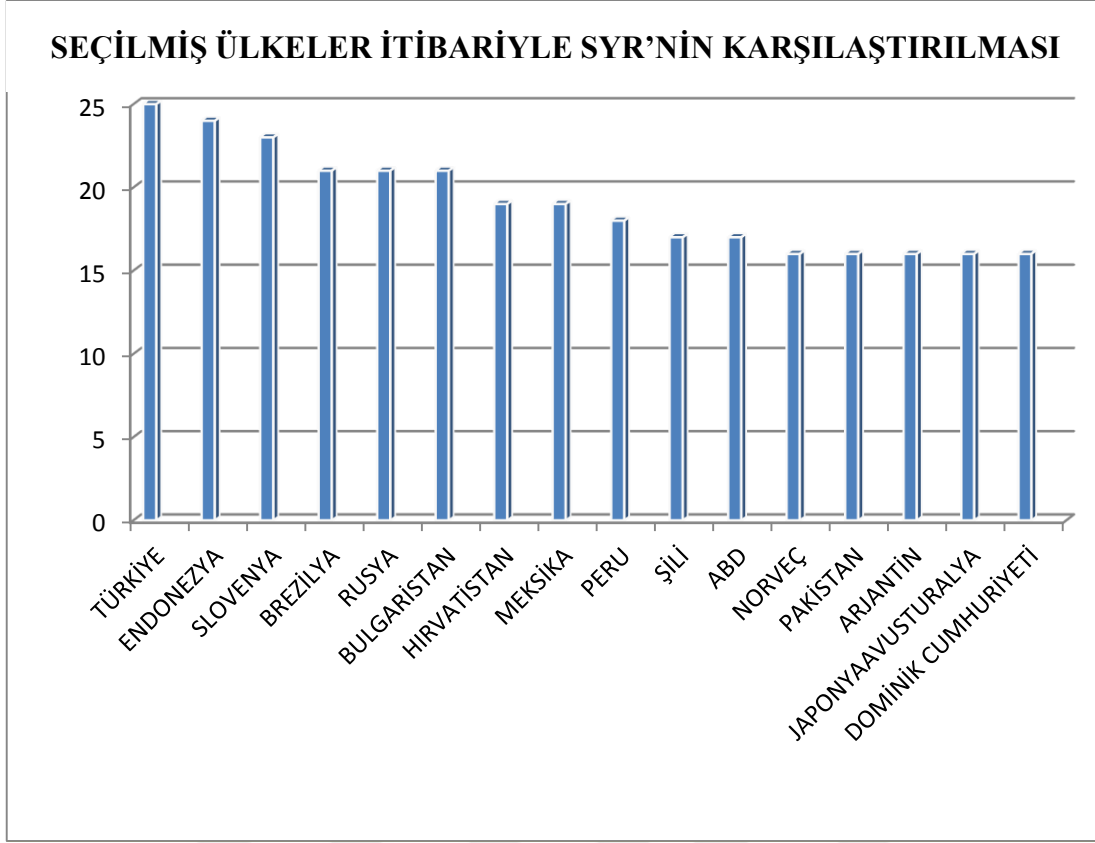
Türk Bankacılığı için belirlenen söz konusu oran ise Basel uzlaşısının da belirlediği sınır olan %8'in üzerinde olduğu görülmektedir.⁵⁷

⁵⁴ T.C.Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporu, 2005, s.78

⁵⁵ T.C.Merkez Bankası, a.g.e., s.91

⁵⁶ Meryem Filiz, Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Regülasyonu Basel Standartları Açısından Bir Değerlendirme, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2006, s.113

⁵⁷ T.C. Merkez Bankası, a.g.e., s.149

Şekil 2. Sermaye Yeterlilik Rasyosu'nun Karşılaştırılması

Kaynak: Merkez Bankası Yıllık Raporu, 2004

Yapılan düzenlemeler çerçevesinde ele alınan, “Devlet Borçlanma Senetlerinin” risk taşıyan aktifler içerisindeki sıfır risk grubu sınıflandırma rasyosu olumlu olmuştur.

2004’ün Aralık ayında ise riziko ağırlık aktiflerde %40’lık bir oranın sıfır risk ağırlıklı aktiflerde ise, %30’luk bir oranın %100’ ağırlıklı aktiflerden meydana geldiği vurgulanmıştır. 2005 Mart ayı itibarıyla aynı şekilde devam ettiği görülmüştür ⁵⁸

Türk bankacılık sistemindeki Sermaye Yeterlilik Rasyosu düzenlemeleri mevcut Basel Standartlarına tam olarak uygun hale getirilmiştir.

⁵⁸ T.C. Merkez Bankası, a.g.e., s.154

1990'ların sonundan itibaren yeni bir standart için çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu doğrultuda 2004 yılında yeni uzlaşısı Basel II, yayınlanmıştır.

Yeni Uzlaşısı, eskisine göre risklere çok daha duyarlı olmakla birlikte, uygulama süreci açısından çok daha karmaşık, maliyetli ve zaman alıcı bir yapıya sahiptir. Ancak yeni uzlaşısı eski uzlaşısıda kapsanmayan riskleri de kapsayarak küresel çapta etkin bir bankacılık sisteminin oluşturulmasına imkân tanımaktadır.⁵⁹

Yine Türk banka sektöründe faaliyet gösteren bankalar, özellikle de uluslararası nitelikteki yabancı bankalarda maliyetlerini düşüreceği için Basel II'yi desteklemektedir.

Gerek IMF ve gerekse Dünya Bankası, ülkelere kullandırdıkları imkân ve kredilerde o ülkenin Basel II standartlarını kabul etmiş ya da etmemiş olmasının hiçbir önemi olmadığını söyleseler de, özellikle IMF'nin Türkiye'ye yönelik hazırladığı programlarda üzerinde en çok durduğu konu, bankacılık sektörü reformu ve bu reformu gerçekleştirmek için verilen finansal desteklerdir. Bu koşullar altında Türkiye için Basel II uzlaşısını kabul etmek ve uygulamak kaçınılmaz gibi görülmektedir.

3.1.5. Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri

Basel II düzenlemelerinin uygulanmasıyla;

- Bankaların üstleneceği aracılık fonksiyonlarını daha etkin yerine getirmesi,
- Bankaların kamuoyuna açıklayacakları bilgiler sayesinde piyasa disiplininin artması,
- Bankaların risk yönetiminin etkinliğinin artması,
- Banka müşterileri olan şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme,
- Bankaların sermaye düzeylerinin karşılaştıkları / karşılaştacakları risklere uygun olması, beklenen bir durumdur.

⁵⁹ T.C. Merkez Bankası, a.g.e., s.157

Basel II, Basel I'den farklı olarak yüksek teknik ve bilgi seviyesi ile yetişmiş kalifiye insan kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle bilgi işlem altyapı unsurlarına önemli düzeyde yatırım yapılması gerekmektedir.

Türkiye'de Basel II'ye uyum sürecinde öncelikle denetim otoritesi ve risk yönetim süreçlerinin iyi değerlendirilmesi derecelendirme kültürüne de ayrıca önem verilmesi ve bu anlamda desteklenmesi gerekir. Zira kredi risklerinin ölçüm ve kontrolünde gelişmiş ülkeler arasında dahi bir standart mevcut değildir. Nitekim Ocak 2000'de BIS yayınladığı Kredi Riskinin Yönetiminde Uygulanan Yöntemler adlı inceleme raporunda da bu sorunu açıkça dile getirmektedir.⁶⁰

Bugün çok yetersiz sayıda banka ve şirketin risk derecesine sahip olduğu ülkemizde, banka ve şirketlerin risk derecelendirilmesi uygulamasını bir an önce hayata geçirmesi gerekmektedir. Türk bankalarının, perakende bankacılık faaliyetine yönelmeleri gerekmektedir. Türk bankalarının, perakende bankacılık faaliyetine yönelmeleri kullandıracakları kredi ve operasyonel riskler için veri setleri oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun böyle bir veri seti oluştururken gereken asgari koşulları belirlemesi sektör için yararlı olacaktır.

Gerek Basel II ile ilgili çalışmaları yürütmek ve gerekse sektördeki koordinasyon eksikliğini gidermek için dört önemli komite Türkiye'de kurulmuştur.

Türk bankacılık sektörü, bugün itibarıyla tam olarak Basel II'ye hazır olmamakla birlikte Basel II'nin uygulanabilmesi yolunda önemli aşamalar kaydetmiştir. Mevcut eksikliklerin giderilmesi ve muhtemel sorunların aşılması yönünde kurulan komitelerin de yardımıyla çalışmalar devam etmektedir.

BDDK, Basel II düzenlemelerini bir şekil şartından ziyade bankaların risklerini daha iyi yönetmelerini sağlayacak stratejinin en temel unsuru olarak gördüğü için, Basel II'nin Türkiye'de uygulanmasının çok gecikeceği beklenmemektedir.

⁶⁰ Kaan H. Aksel, "Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler", Active Dergisi, 2002, s.22

3.1.5.1. Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)

Uluslararası gelişmeler doğrultusunda Basel-II kuralının Türk Banka Sistemi üzerindeki olumsuzlukların ortadan kaldırılması kapsamında Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu bünyesinde ilk çalışmalara 2002 yılında başlanmıştır.

Çalışmalara baktığımızda; Basel-II ile birlikte oluşturulan altyapı çalışmalarının (risk yönetim sistemi kapsamında geliştirilen kurumsal yönetim sistemi, muhasebe sistemi, ve bilgi sistemi vb.) Milletlerarası inkişaflara belli bir paralelde seyreden Türk Bankacılık Sisteminin de oluşturulması sektörün faaliyetlerini ve rekabet gücü bir şekilde etkileyebileceği beklentisi içerisinde yön bulmaktadır. Anılan bu çerçevede; 2002'nin Eylülünde Basel-II ile ortaya konan konular bankacılık sermayesindeki yeterlilik durumuna göre oluşan muhtemel etkiler üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda ortaya çıkması muhtemel etkilerin Türk bankaları açısından algılanma biçimleri ve 6 bankanın katılımı söz konusu olmuştur. Üçüncü Sayısal Etki Çalışması (QIS – 3), yapılması sağlanmıştır.⁶¹

2003'ün Temmuzunda ise QIS – 3 ile birlikte ortaya konan aktif gelişmişlik açısından sektörün yüzde 90'nını meydana getiren yirmi üç bankanın katılımıyla yerelde bir etki organizasyonu (QIS-TR) yapılmıştır. Bu iki çalışmanın kullandığı genel yöntem, katılımcı bankalarca sermayedeki yeterlilik oranları ile düzenlemeleri, meydana getirilen sistematik vasıtalar ile, sermayedeki durumun Basel II kararları gereği ve bankaların bu duruma uyumunu da içeren istatistik bilgiler yer almaktadır.⁶²

Türkiye açısından değerlendirildiğinde sayısal etki çalışmalarının, Basel II sonrası minimum düzeyin oldukça üzerinde kalacağı mümkün görülmektedir. Türkiye'ye özgü gelişen sermaye yeterlilik rasyosunda azalmalar meydana geldiği gözlemlenmiştir. Sermaye yeterliliği rasyosunda gerileme söz konusu olduğu, asıl olarak uluslararası para cinsinden (döviz endeksli hariç) Hazineye ait bono ve

⁶¹BDDK; Basel – II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, BDDK Yayını, Ankara, 2004, s.16

⁶²BDDK, a.g.e., s.17

tahvillerin Basel-II’de yüksek sermaye yükümlülüğüne tabi olması Basel-II ile birlikte hareket risk faktörünün de ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır.⁶³

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca oluşturulan QIS-TR organizasyonu, bu kesimin standart yaklaşım uygulamaları hayata geçirilmesi şeklinde, Basel-II’ye geçiş sürecinde ciddi bir sermaye problemi ortaya çıkacağını göstermektedir. Organizasyonun başladığı tarih itibariyle yüzde 28.8 oranında olan Sermaye Yeterlilik Rasyosu miktarının Basel-II’de tahmin edilen en az seviyenin yüzde 8’inin çokça üzerinde seyretmektedir. Ortaya çıkan bu durumun fazlasıyla sermaye geçiş sürecini kolay hale getireceği düşünülmektedir.⁶⁴

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Başkanı Ersin Özince’ye göre ise QIS – TR çalışmaları, Basel II’nin olası etkilerinin statik portföy ölçeği için bir çalışma oldu. Bununla birlikte, bankaların portföyündeki değişiklikler ve bazıları makro-ekonomik gelişmelerdeki düzenlemeler, tüketici tercihlerindeki ve bankaların borç verme davranışlarındaki değişiklikler, diğer nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sermaye yeterliliği olası senaryolar dikkate alınarak analiz edilir. Senaryo analizlerinin sonuçları ölçeklendirildiğinde, portföydeki artış kalın sermaye yeterlilik seviyesini düşürdüğü, ancak yine de % 8’lik bir oranın oldukça üstünde kaldığı görülmüştür.

Yabancı para cinsinden menkul kıymetlerdeki artış önemlidir ve Türkiye Hazinesi döviz cinsinden derecelendirildiğinde BBB olan notunun daha iyi olması sermaye yükümlüğü açısından önemli kazanımlar elde edilmesini sağlar. Bu durum ile gelecekte ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların ortadan kaldırılacağı ve bu anlamda ölçeklendirmeye olumlu bir değer katacağı aşikârdır.⁶⁵

3.1.5.2. Türk Bankacılık Sisteminde Yapılan 1. Anket Çalışması Sonuçları

Türkiye’de 2005 yılında yapılan 1. Anket çalışmasında 42 banka ve 5 özel finans kurumu konu edinmiştir. Alınan sonuçlara göre; Basel II uyum çalışmalarının sektörde büyük oranda yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu süreçte karşılaşılan en önemli

⁶³Şirin , a.g.e, s.12

⁶⁴ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları, No: 2005/3, Mayıs, 2005, s.51

⁶⁵ Özince, a.g.e., s.4

sorunların ise; bilgi kısıtları, altyapıdaki eksiklikler, banka bütçesindeki kısıtlamalar, teknolojik alt yapı yetersizlikleri ve teknik açıdan yeterince donanım sahibi olmayan personelin bulunmasıdır.

Bankalar kredi, piyasa ve operasyonel riskler için legal anapara ayırma mecburiyeti çoğunlukla ölçülü yolları kullanmak suretiyle karşılayacaktır. Bunun sebebi, gelecekte kullanılacak yöntemler için ihtiyaç duyulan donelerin istenilen seviyelerde olmaması ve ölçülü yöntemlerin uygulamadaki aksaklıkları daha kolay gidermesidir.⁶⁶

Aktif büyüklük söz konusu olduğunda ise oldukça küçük bir yapıya sahip özel sermayeli mevduat bankaları ile özel finans kuruluşları Basel-II uyum sürecinin, henüz başlangıç aşamasında olduğu tespit edilmiştir. Tüm gruplar Basel II sürecinde ağırlıklı bir şekilde veri problemi yaşamaktadırlar. Basel-II uyum sürecinde yabancı sermayeli bankaların göstergeleri daha iyi durumdadır. Operasyonel riskin ölçümünde bankaların en çok tercih ettikleri hesaplama yöntemi standart yöntemdir. Sektörün neredeyse tümünü içine alan operasyonel risk ölçümünü hesaplamayı tasarladığı metot ile ilgili ihtiyaç duyulan teknik bilgiyi elinde bulundurmaktadır.

Operasyon yapabilecek risk hesaplamalarında ölçülü metotlarla başlama tasarısı olan bankalar ve özel finans kurumlarının geniş bir kesiminde süreçle beraber ileri metotlara taşıma tasarısı yer almaktadır.

Gruplar bazında değerlendirildiğinde; kamu, özel ve finans kuruluşlarının tamamına yakını ileri metotlara geçmeyi tasarlamaktadırlar. İleri yöntemlere geçme planı bulunan bankaların çoğunluğu 4 ile 5 sene içinde ileri metotlara geçme planlarının mevcut olduğu görülmektedir. Operasyonel anlamda risk hesaplamalarının gruplar bazında kullanılan metotlarda farklılaşmalara neden olduğu bununla birlikte, banka sayılarında daha çok temel gösterge ve ölçülü metotlarda yoğunlaşmalar söz konusudur. İleri ölçüm yöntemlerinin kullanımı nispeten daha azdır. Standart yöntemi kullanacak banka ile özel finans kuruluşları için iş kolları temel veri olarak baz alındığında, kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat

⁶⁶ BDDK, Türk Bankacılık Sistemi Basel II 1. Anket Çalışması Sonuçları, BDDK Araştırma Dairesi, Ankara, 2005, s.9-110

bankalarının büyük bir kesiminde yapılması muhtemel iken, veri kazanım oranı özel finans kuruluşları, kalkınma ve yatırım banka gruplarında daha alt seviyelerdedir.

Kredi riskinin ölçümüne de bankaların çoğunluğu standart yöntemle başlamayı düşünmektedirler. Bankaların neredeyse tamamı risk için başlamayı planladığı yöntemin gerektirdiği teknik bilgiye sahiptir. Basel II'ye standart yöntemle başlamayı planlayan bankaların önemli bir kısmı süreç içinde ileri yöntemlere geçmeyi planlamaktadır. İleri yöntemleri uygulamada gerekli donelerin alt yapısının hazır hale getirilme tarihi her bankada farklı olmakla birlikte aktif toplam açısından önemli bir kısmını oluşturan banka ve özel finans kurumları için bu tarih 1-6 yıldır. Bu tarih özel finans kuruluşlarında ve özel sermayeli mevduat bankalarında 4 ila 6 yıllık bir dağılım göstermekte iken, kamu sermayesi ile hareket eden bankalarda 1 ila 10 yıl arasındadır.

Personelin eğitimi, uzmanlık hizmet alımı, yazılım satın alma gibi önemli ve çerçevesinde yatırımlar bu süreçte yapılması zorunlu giderlerdir.

Anapara hesaplama metotları açısından ileri seviyede uygulamakta olan banka kuruluşları daha fazla özel ve yabancı sermayeli mevduat banka grupları kapsamında yoğunlaşmaktadır. Kalkınma, Yatırım, Özel finans kuruluşları ve kamu mevduat banka kuruluşlarında kredi riziko hesaplama ölçütleri daha çok standart metotlar kullanmaya yönelik altyapı sahibi organizasyonlardır.

Piyasa riziko ölçümünde bankaların çoğu içsel model kullanmaktadır. Çoğunlukla 1 ya da 2 yıl süresinde modeli yasal sermaye hesabında kullanmayı planlamaktadır. İçsel model kullanan bankaların çoğunlukta olan önemli bir kesimi teknik açıdan yeterli bir yapıya sahip olduklarını belirtmiştir.

3.1.5.3. Türk Bankacılık Sisteminde Yapılan 2. Anket Çalışması Sonuçları

Türkiye’de birinci anket çalışmasına göre daha kapsamlı olan 50 bankayı içeren ikinci anket çalışması sonuçlarına göre; sektörün hemen hemen tüm kesimi Basel-II’yi kabul ederek çalışmalara başlamıştır. Diğer bir kesimi ise süreci kapsamlı bir proje olarak değerlendirmektedir. Banka genişledikçe süreç daha kapsamlı ve detaylı değerlendirilmektedir. Çoğu banka Basel II’ye yönelik stratejik geçiş süreci için bütçe ayırmıştır. Ağırlıklı olarak bilgi işletim sistemi ile yazılım-donanım konularında yatırımlar söz konusu olmuştur. Yatırım yapılması planlanan diğer alanlar ise, eldeki insan faktörünün yetiştirilmesi, istihdam edilmesi, bankacılık veri sistemleri ile danışmanlık hizmet sistemlerine ilişkin gelişmeler bu alanları kapsayan diğer faktörlerdir.

Çoğu banka kredi, piyasa ve operasyonel riskleri, Basel II’nin ülkemizde paralel uygulamaya geçileceği 01.01.2007 tarihinden itibaren standart yöntemlerle hesaplamaya başlayacaklarını bildirmişlerdir⁶⁷

Grup bazında değerlendirildiğinde sektördeki grupların tamamına yakını Basel II uyum süreci çalışmalarına başlamıştır. Uyum sürecinde, kamu, özel ve yabancı sermaye para gücünü elinde bulunduran bankaların diğerlerine göre daha iyi bir seviyede olduğu tespit edilmiştir. Özel ve yabancı sermaye gücünü elinde bulunduran bankaların birçoğu süreci kapsamlı bir proje olarak görmektedirler. Grupların tamamı Basel-II sürecinde çoğunlukla bilgi problemi yaşadığı görülmektedir. İleri seviye yaklaşımları başlangıç aşamasında yalnızca yabancı sermaye destekli bankaların ve sektörde önemli hisseye sahip birkaç özel sermaye gücü bulunan banka uygulayabilecek düzeydedir. Diğer bankalar, özellikle başlangıç aşamasında standart yaklaşımı tercih etmektedirler.

Operasyonel risk hesaplamasına bankalar çoğunlukla standart yöntemlerle başlamayı tercih ederken, özel sermayeli ve yabancı sermayeli bankaların bir kısmı ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmayı planlamaktadır. Bankaların tamamına yakını operasyonel tehlike arz ettiğinden tasarlamış olduğu usulün gerektirdiği ölçü

⁶⁷Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları, BDDK Araştırma Dairesi, Ankara, 2005, s.10-60

mevzusunda lüzumlu görünen teknik donanım kavuşmuş durumdadır. Sektör aktif toplamının çoğunluğunu oluşturan bankaların süreç içinde ileri yöntemlere geçme planı vardır. İleri yöntemlere geçiş tarihi bankalar arasında farklı olmakla birlikte, çoğu banka dört sene içinde operasyonel rizikonun hesaplanmasını ileri usullerle yapmayı planlamaktadır.

Bankaların tamamına yakını başlamayı tasarladığı usulün gerektirdiği kriterler mevzusunda teknik bilgiye sahiptir

Kredi riskinin hesaplanmasında da bankaların çoğu, standart yöntemle başlamayı tasarlamaktadır. Banka sektörünün tümüne yakını başlamayı tasarladığı usulün gerektirdiği ölçütler mevzusunda teknik bilgiye sahibidir. Yine Basel II'nin uygulamadaki ölçülü bir usul ile başlayacak bankaların çoğunun ileri seviye metodlarla geçme planı vardır. Sektör aktif toplamının yarısına yakınına sahip bankalar ileri usul kullanımında zorunlu alt yapının hazır hale getirilme süresini iki yıl olarak tahmin etmektedirler. İleri yöntemlere geçmeyi planlayan banka yapıları gereği yapmayı planladığı yatırım argümanları; altyapı çalışmaları, personel eğitimi, danışmanlık hizmetleri ve benzeri mevzularda yoğunlaşmaktadır.

Piyasa riskinde ise birinci anket çalışmasında olduğu gibi sektörün neredeyse tamamına yakını içsel model kullanmaktadır. Bankaların çoğu içsel modellerle ilgili gerekli teknik bilgiye sahiptir. Kamu ve özel sermayeli bankalarda 3 yıl içinde yasal sermayeli hesaplamasının kullanılması hedeflenmiştir.

3.1.6. Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Basel Prensiplerine Uyum Süreci’nin İncelenmesi

Basel uygulaması ile KOBİ’lerin kullanacakları kredilerin maliyeti, derecelendirme notuna bağlı olarak değişecektir. Derecelendirme notu düştükçe kredi risk ve maliyeti artacak, ilgili KOBİ için kredi almak zorlaşacaktır. Derecelendirme şirketleri KOBİ’lerin özellikle özsermaye yapılarını değerlendirecek, yetersiz özsermayeye sahip işletmelerin kredi notunu düşürebilecektir. Dolayısıyla bu

işletmelerin kredi maliyetleri daha yüksek olacaktır. Buna karşın derecelendirme notu yüksek olan KOBİ'ler daha düşük faiz ile finansman sağlayabileceklerdir. ⁶⁸

Görüldüğü gibi firmaların ve kullanılacak olan kredinin derecelendirme notu ya da başka bir ifadeyle risk seviyesi, kullanılacak olan kredi maliyetini doğrudan etkileyecektir. Kredi riski hesaplamalarında derecelendirme notları temel kriter haline gelecektir. Derece notu dştke, hem banka yüksek risk alacak, daha fazla karşılık ayıracak ve dolayısıyla daha çok kaynağını getiriden atıl bırakacaktır.

Türkiye'de ise firmaların ayırımı kurumdan kuruma farklılık göstermektedir. Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararında Türkiye'de işletmeler;

- Mikro,
 - Küçük,
 - Orta,
- Olarak e ayrılmıştır.

Hazine Müsteşarlığı'nın tanımına göre işletmelerin sınıflandırılması yapılırken, işgören sayısı ile sermaye ve cirodaki ölçütler dikkate alınır denilmektedir. Buna istinaden Hazine Müsteşarlığı;

- alışan sayısı 10'dan az ve iş hacmi bir milyon Türk Lirası'dan az olan işletmeleri mikro ölçekli işletme,
- İşçi sayısı 50'den az ve cirosu 5 milyon TL'den az olan işletmeleri küçük ölçekli işletme,
- İşçi sayısı 250'den az ve cirosu 25 milyon TL'den az olan işletmeleri ise orta ölçekli işletme olarak tanımlanmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ise Küçük ve Orta Boy İşletmeleri, 250 kişiden az çalışanı istihdam eden ve net satış hasılatı veya mali bilançosu 25 milyon TL'yi aşmayan işletmeler olarak tanımlamıştır.

⁶⁸Uyar ve Aygören, a.g.e., s.61

Tablo 13. 20 Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları

KURUM	SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI	SABİT YATIRIM TUTARI	GRUP İLİŞKİSİ
KOSGEB	İmalat Sanayi	<150 Kişi	<1.500.000-TL	
Halk Bankası	İmalat Sanayi	<250 Kişi	<2.000.000 \$	<%25
Eximbank	İmalat Sanayi	<200 Kişi	<950.000 - TL	
Hazine Müsteşarlığı	Tarım,Turizm,Sağlık,Eğitim, Madencilik,Yazılım Geliştirme	<100 kişi	< 2.000.000 \$	
Dış Ticaret Müsteşarlığı		<250 Kişi		
Devlet İstatistik Enstitüsü				
Devlet Planlama Teşkilatı				
Kredi Garanti Fonu				

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK; ARD Çalışma Raporları, 2005/4, 2005, s.7

Görüldüğü üzere Türkiye’ye yönelik net bir Küçük ve Orta Boy İşletmeyi ifade ederken zor ve karmaşık bir yapıdan bahsetmek doğru olacaktır. Tanımlamada uyumsuzlukların söz konusu olduğu görülsede birçok işletmenin, kullanmış olduğu kriterlerin farklılık arz ettiği ortadadır. Bu durum tanımlamada standart bir kriterin yakalanmasına engel olmaktadır. Tanımlamalardaki farklılığa paralel olarak Türkiye’de bugüne kadar açıklanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin tariflerinde, esas olan istihdama yönelik çalışan sayısıdır. Sonuç olarak toplam aktiflerin büyüklük oranları, sermayedeki ya da yatırımdaki veya kredideki ölçütlerin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır ⁶⁹

KOBİ’ler ülke ekonomileri içinde önemli roller oynarlar. Bu rolün arkasında esnek yapıları sayesinde yeniliklere hızla uyum sağlayabilmeleri, istihdamı arttırmaları, girişimciliği teşvik etmeleri, büyük işletmelere oranla yeniliğe daha açık olmaları, butik üretimleri sayesinde ürün farklılaşmasını gerçekleştirmeleri ve büyük işletmelere ara mal sağlamaları gibi özellikleri vardır. Ekonomik krizlerle karşı

⁶⁹ Sedat Yetim ve Aslı Balcı, Basel II Ulusal İnsiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber, BDDK; ARD Çalışma Raporları, 2005/8, Ankara, 2005, s.84

karşıya kalan bir çok ülkede KOBİ'ler vazgeçilmez bir seçenek olarak görülmektedir. Bu durum Türkiye içinde aynıdır.⁷⁰

KOBİ'lerin ülke içresindeki önemini daha iyi anlamak için aşağıdaki tablodaki veriler yararlı olacaktır.

Tablo 14. Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Ülke Ekonomileri İçerisindeki Yeri

	ABD	ALMANYA	HİNDİSTAN	JAPONYA	İNGİLTERE	G.KORE	FRANSA	İTALYA	TÜRKİYE
Küçük İşletmelerin Toplam İşletmelere Oranı (%)	92,7	99,8	98,6	99,4	96,0	97,8	99,9	97,0	98,8
Küçük İşletmelerin İstihdam Oranı (%)	50,4	64,0	63,2	81,4	36,0	61,9	49,4	56,0	45,6
Küçük İşletmelerin Yatırım Payı (%)	38,0	44,0	27,8	40,0	29,5	35,7	450,0	36,9	6,5
Küçük İşletmelerin Üretim Payı (%)	36,2	49,0	50,0	52,0	25,1	34,5	54,0	53,0	37,7
Küçük İşletmelerin İhracat Payı (%)	32,0	31,1	40,0	38,0	22,2	20,2	23,0	-	8,0

Kaynak: Ayhan Yüksel, “Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK, ARD Çalışma Raporları, 2005/4, 2005,s.8

Tablo 14’de de görüldüğü üzere incelenen tüm ülkelerde KOBİ’lerin işletmeler içindeki payı %90’ın üzerindedir. Ancak ülkemizde, KOBİ’lerin sayısının fazla olmasına ve istihdamın neredeyse yarısına yakının sağlamalarına rağmen diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında yarattıkları katma değer ve ihracattaki paylarının dikkat çekecek kadar düşük olduğu görülmektedir.⁷¹

KOBİ’ler bütün işletmelerin %98’8’ini oluşturmakla birlikte, reel sektör kredileri toplamından sadece %5-8 oranında pay almaktadır. Bu durum KOBİ’lerin finansman sıkıntısının da açık bir göstergesidir.⁷²

⁷⁰ Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri, TBB Yayını, Yayın No: 238 Eylül, İstanbul, 2004, s.14

⁷¹ OECD, “Small and Medium – Sized Enterprises In Turkey – Issues and Policies”, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/5/11/31932173.pdf>, (02.02.2019), s.27

⁷² Güler Aras, Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005, <http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf>, (02.02.2019), s.14

Türkiye’deki istihdamın %61,1’ini sağlayan KOBİ’ler, katma değerde ancak %27,3’lük bir oran yakalayabilmektedirler. KOBİ’lerin teknolojik yapıları incelendiğinde %59’unun günümüze uygun sayılabilecek teknolojiye sahip olduğunu, %17’sinin modern teknoloji, %24’ünün demode teknolojiye sahip olduğu görülmüştür.⁷³

Türk Ekonomisinin gelişmesinde temel dinamiğini oluşturan KOBİ’lerin, teknolojik yenilikleri izleyememe, Ar-Ge faaliyetlerine gerekli kaynağın ayrılamaması, iç ve dış pazarlara açılmada yetersizlikten nitelikli elemana kadar bir dizi sorunları bulunmaktadır. Türkiye’de KOBİ’lerin büyük çoğunluğu aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermekte, kurumsal yönetim mekanizmalarının yaratılamaması nedeniyle de Türkiye’deki KOBİ’lerin ortalama ticari faaliyet süreleri çok kısa seyretmektedir.

Basel II ile birlikte farklı kurumlarca yapılan farklı KOBİ tanımları değişmekte ve tek bir tanıma indirgenmektedir. Basel II’de KOBİ’ler toplam cirosu Elli milyon Euro’yu geçmeyen işletmeler olarak ifade bilinmektedir ve yine bu tanımlamaya bağlı olarak “perakende – kurumsal” KOBİ ayrımı Basel II’de yapılmıştır.

Tablo 15. Perakende – Kurumsal Firma Tanımı

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (c)	Sınıflandırma
K > 1.000.000 Euro	C > 5.000.000 Euro	Kurumsal
K > 1.000.000 Euro	C > 5.000.000 Euro	Kurumsal - (KOBİ)
K > 1.000.000 Euro	C > 5.000.000 Euro	Kurumsal
K > 1.000.000 Euro	C > 5.000.000 Euro	Kurumsal
K > 1.000.000 Euro	C > 5.000.000 Euro	Perakende - (KOBİ)

Kaynak: Büro Pekan vd., Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri, TBB Yayını, İstanbul, 2004, s.6

⁷³ www.kosgeb.gov.tr, (28.01.2019)

Kredi Tutarı (Euro)	Yıllık Satış Ciroosu (Euro)	Sınıflandırma	Risk Ağırlığı
> 1.000.000 Euro	< 5.000.000 Euro	Kurumsal KOBİ	Derecelendirme notuna göre
> 1.000.000 Euro	< 5.000.000 Euro	Perakende KOBİ	Standart %75

Ölçeklendirme Notu	Risk Ağırlığı (Perakende)	Risk Ağırlığı (Diğer)
AAA/AA-'ye kadar		20%
A+'dan A-'ye kadar		50%
BBB+'dan BB-'ye kadar	75%	100%
BB-den daha düşük		150%
Derecelendirilmemiş		100%

Kaynak: Beyhan Yaslıdağ, Kredi Derecelendirme Sistemi, Literatür Yayınları, İstanbul, 2007, s.12

Görüldüğü gibi Basel tanımındaki büyüklükler ile ülkemizdeki değişik kurumların büyüklükleri farklılık göstermektedir. Basel II sınıflandırmasındaki tanıma göre ülkemizde KOBİ olarak tanımlanan firmaların büyük bir bölümü, Küçük ve Orta Boy İşletme tanımı içinde yer almamaktadır. Basel II'ye göre yapılan firma tanımlamaları uygulamada da sorunlar yaratmaktadır. Şöyle ki Basel II'ye göre bir bankada “Perakende” portföyü içinde ölçeklendirilen bir işletme, aynı şekilde kredi miktarına bağlı olarak bir başka bankada “kurumsal” portföy içerisinde ölçeklendirilir.

Başka bir deyişle, satışları 50 milyon Euro'dan az olan bir firma; Bankanın değişen perakende portföyünde 1 milyon Euro'dan az kullanması ve bu portföyün risk ağırlığına tabi olması, YYY bankasından 1 milyon Euro'dan fazla kredi alması durumunda, söz konusu banka likit riskte değerlendirilecek ve portföyün risk ağırlığı farklı olacaktır. Dolayısıyla sadece bu nedenle firma artan kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir.

Basel II prensiplerinde kredilendirme sürecinde krediler ile ilgili “riskli” veya “az riskli” vurgusu yapılmaktadır. Riskli kredi, kredinin kötü olduğu anlamına gelmemektedir. Riskli kredi sadece iyi değerlendirilip riske dayalı fiyatlamanın yapılması anlamına gelmektedir. Kredi kullananın riski firma decerelendirme sistemi ile ölçülürken, işlemin riski ise işlem çeşidi, teminat, vade para birimi gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenmektedir.⁷⁴

Basel II düzenlemesinde kredilendirmede temel unsur derecelendirme olmaktadır. Kredi riskinin hesaplanmasında standart yöntem kullanılıyor ise dışsal kullanım, ileri ölçüm yöntemleri kullanılıyor ise içsel kullanım öngörülmektedir.⁷⁵

Basel II prensiplerini henüz uygulamayan bankalarda, kredilendirme sürecinde firmalara yönelik “geleneksel” yaklaşım uygulanmaktadır. Bu yaklaşımın amacı “iyi kredi” vermektir. Bu doğrultuda her işletme, piyasayı iyi bilen uzmanlarca araştırılması, istihbaratı yapılır, sonuç itibarıyla iyi bir izlenim sunan işletmelere kredi tahsisi yapılır. Bu krediler kullandırılırken bazı kıymetler güvence için teminat altına alınır ve firmanın geri ödemeleri izlenir. Böyle bir yapının risk odaklı olmaması nedeniyle, kredinin fiyatlama sırasında, bankanın maliyetinin üzerine bir kâr payı koyması şeklinde yapılmaktadır. Ancak geleneksel yaklaşımın çok önemli sakıncaları bulunmaktadır. Kredilendirme süreci uzman görüşler ile yapıldığı için sonuçlar objektif olmamakta, bir kredilendirme sürecinin uzman görüşü ile farklılaştığı bu anlamda bir uzmanın “iyi” şekilde değerlendirdiği firmayı bir diğer uzman tarafından “kötü” olarak lanse edilebilmektedir.

Geleneksel yaklaşımdan risk odaklı yaklaşıma doğru bir kayma başlamıştır. Basel II ile birlikte “iyi kredinin” subjektif yöntemlerle belirlenmesi sürecinden, kredinin çeşitli unsurları ile ne kadar riskli olduğunun belirlenmesi sürecine ve buna göre fiyatlama yapılmasına doğru bir geçiş yaşanmaya başlayacaktır.⁷⁶

⁷⁴ Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu, Operasyonel Risk Veri Tabanı, TBB Yayını, İstanbul, 2004, s.20

⁷⁵ Güler Aras, Basel – II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci, a.g.e., s.19

⁷⁶ Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri, a.g.e., s.24-25

Basel II KOBİ'leri kredi derecelendirmesine sahip olmasını mecbur kılmaktadır. Bankadan kredi almak isteyen KOBİ'nin kredi deceresinin bulunması gerekmektedir. Aşağıda genel olarak, Basel II'ye geçiş sürecinde, yukarıda genel özellikleri saptanan Türkiye'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin alması gereken önlemler bulunmaktadır. Bu değişikliklere uyum sağlamayan ya da kendini hazırlamayan KOBİ'ler ya hiç kredi bulamayacak ya da yüksek maliyetli kredi kullanmak zorunda kalacaktır.

3.1.6.1. Öz Kaynak Yapısı ve Mali Yapının Güçlendirilmesi

KOBİ'lerin finansman sorunlarının temelinde özsermaye yapılarının zayıflığı yatmaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır. Sermayesini güçlendiren firmalar bankalardan ve bağımsız derecelendirme kuruluşlarından daha yüksek kredi notu alabileceklerdir. Yüksek kredi notuna sahip firmalar daha düşük maliyetli kredi imkânlarını yakalayabilecektir. Bu nedenle yetersiz sermaye ile çalışan KOBİ'ler en kısa zamanda sermayelerini güçlendirmelidirler.⁷⁷ Ayrıca, firmaların öz kaynaklarının güçlü olması kredi riskini azaltmakta ve kredi fiyatını düşürmektedir. Zira yeterli özkaynağın varlığı firmanın temerrüde düşme olasılığını azaltmaktadır. Temerrüde düşme olasılığı bankanın kredi değerlemesinde firmaya ilişkin olarak kullandığı en temel risk bileşenidir. Ve bunu banka kendisi hesaplamaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip olan işletmeler; özsermaye ve likidite maliyeti, kredi riski maliyeti, genel ve birim maliyetler ile sabit ve değişen maliyetler toplamından oluşan kredi maliyetleri⁷⁸ açısından mevcut uygulamaya göre Basel II'de daha fazla avantaj sağlayabileceklerdir.⁷⁹

⁷⁷ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Basel II ve KOBİ'ler, <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=5&refContent=157>, (01.02.2019)

⁷⁸ Güler Aras, Ticari Bankalarda Kredi Porföyünün Yönetimi, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Yayın no: 30, Ankara, 1996, s.84

⁷⁹ Sibel Türker, "Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Yol Haritası," www.deloitte.com.tr/turkey-tr_ceo_Basel2KOBiler_250707.pdf, (12.02.2019). s.14

3.1.6.2.Kayıt Dışı İşlemlerin Kayıt Altına Alınması

KOBİ'lerin, kayıt dışı işlemlerinin bulunmasına bağlı olarak bilançolarının gerçeği yansıtmaması halinde, derecelendirme doğru sonuç vermeyeceğinden, doğru fiyatlarla kredilendirmeleri mümkün olmayacaktır.⁸⁰

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin dengeleme çizelgeleri ve gelir getiren çizelgeleri doğruyu yansıtmalıdır. Bilanço dışında kalan varlık unsurları, bilanço içine alınmalı ve doğruluğu mali çizelgeler ile hazır hale getirilmelidir. Kayıt dışı tutulan varlıkların kayıtlanarak daha fazla derecelendirme notu kazanımı söz konusu olacaktır. Devletin vergilemede ve Sosyal Sigorta oranlarındaki yüksekliği göz önünde bulundurarak, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin kayıt dışı uygulamalarını kayıt altına alması gerekir. İşletmelerin kayıt dışılığındaki eksikliklerin giderilmesi, şeffaflaşma ile birlikte, haksız olan rekabeti ortamı ortadan kalkacaktır.⁸¹

3.1.6.3.Finansman Konusunda Uzmanların Çalıştırılması

KOBİ'ler genellikle teknik kökenli kişiler tarafından yönetilmektedir. KOBİ'lerin finansman konularına hakim nitelikli kişileri işyerlerinde istihdam etmelidirler. Bu nedenle, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin nitelik bakımından, finans sektöründeki değişimi göz önünde bulundurabilen, risk yönetiminde deneyim sahibi, finans tekniklerini iyi bilen, rapor sunumu ve veri aktarımında uzmanlaşmış, risk yönetimini gerçekleştirebilecek işgörenleri bünyesine katmak durumundadır. Küçük ve Orta Ölçekteki İşletmeler, banka ve kredi derecelendirme kuruluşları tarafından istenen bilgiyi zamanında ve istenilen şekilde sunabilecek çasılanları bünyesinde bulundurmamak durumundadır. Bilginin sağlıklı bir şekilde işlemesi durumunda Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin derecelendirme notu yüksek bir seviyede olabileceği, bu da uygun koşullardaki kredi ve faiz oranlarını sağlayacaktır.

⁸⁰ Mustafa Savaş, "Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri", Halkbankası, 2006, s.27

⁸¹ Hatice Biçen Yılmaz, "Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri", Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Yıl:3, Sayı: 1, 2006, http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayil/hbyilmaz31.pdf, (01.02.2019)

3.1.6.4. Nitelikli Göstergelerin İyileştirilmesi ve Kurumsal Yönetim Kültürünün Yerleştirilmesi

Kurumsal yönetim anlayışında işletmelerin yönetim kurulu ile üst düzey yönetimlerince yürütülmesi bir yapıyı ifade eder. Kurumsal yönetim olgusu günümüzde, gayenin ortaya çıkmasını, günlük operasyonel faaliyetlerin sürdürülmesi vepay sahiplerinin menfaatlerinin gözetilmesine bağlıdır.⁸² Kredilendirmede sürecin firmaların kredi değerlerinin belirlenmesinde sadece finansal göstergeler değil, aynı zamanda yönetsel ve diğer niteliksel göstergeler de dikkate alınır. Bu göstergeler arasında kurumsal yönetim uygulamalarının varlığı, firma yönetimin kalitesi, tecrübesi, firmanın yaşı, sektördeki konumu vb. gibi unsurlar bulunmaktadır. Bu açıdan konuya bakıldığında da firmalar artık bu göstergelerin iyileştirilmesi konusunda daha duyarlı olmak durumundadır.⁸³ Günümüz ekonomileri incelendiğinde de iyi yönetilen şirketlerin krizlerden fazlaca etkilenmediği görülmektedir.

3.1.6.5. Şeffaf ve Doğru Raporlama Sisteminin Geliştirilmesi

Doğru ve zamanında raporlama, şeffaflık, bütün işlemlerin ve doğru olarak kayıt altına alınması firmaların kredi değerliliğini etkileyen son derece önemli faktörlerdendir. Bu temel kriterler aynı zamanda Basel II’de önemli artan kurumsal yönetim uygulamalarının temel ilkeleri arasında bulunan şeffaflık ve hesap verebilirlik kriterlerinin amacı içerisinde yer almaktadır. Derecelendirmenin gerektiği gibi doğru yapılabilmesi ve firmanın taşıdığı riski tam olarak yansıtabilmesi için firmanın tüm finansal işlemlerinin kayıt altında olması ve sağlıklı bir raporlama sistemine sahip olması gereklidir.⁸⁴

3.1.6.6. Teminat Yapısının Düzenlenmesi

Basel II’deki risk hafifletici faktörler dikkate alınarak eksiklikler giderilmelidir. Gerçek ortaklıklarda çek ve senetlerin mevcut sistemde yaygın olarak kullanılmasından dolayı şirket ortakları, Basel II’de risk hafifletici unsurlar olarak

⁸² Türkiye Bankalar Birliği, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, TBB Yayını, İstanbul, 1999, s.24

⁸³Türker, a.g.e, s.14

⁸⁴Türker, a.g.e., s.14

kefaletlerde bulunamazlar; KOBİ'ler ayrıca mevcut yapıları uyarlamalı ve Basel II'nin kapsamı içerisinde değerlendirilmelidir.⁸⁵

3.1.6.7. Derecelendirmenin Gerekliliği

Basel-II'nin sağladığı yararlardan biride Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin, kredi kaynaklı imkânlarla erişimde avantajlı faiz oranlarından yararlanmasi, önemli görülen derecelendirme gereksinimlerinin sağlanmasında faydalı görülmektedir.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme'lerin derece not kazanımı için, ilk olarak kurumsal yönetim prensiplerinin özümsevenmesi ve uygulamadaki kayıtsızlığın bulunabilmesi gelmektedir. Başta yüksek özkaynak düzeyinin istikrarlı bir mali konum kazanması, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme'lerin etkinliği açısından sunulan risklerin yönetilebilirlik becerisini, kredi derecelendirme kuruluşları ve bankalar tarafından istenilen malumatların sağlıklı ve süresi içerisinde aktarabilme kabiliyetleri öne çıkan sonuçlardır.⁸⁶

Basel II, gerek Standart Yaklaşımında, gerekse İçsel Derecelendirme Yaklaşımında firmaların kredi değerlerinin belirlenmesi için gösterge derecelendirmeye dayalı olarak değerlendirme yapmaktadır. Standart yaklaşımda, dışsal derecelendirme firmalar tarafından verilen dereceler, İçsel derecelendirme yaklaşımında ise bankanın firmaya derecelendirmesi yoluyla olmaktadır. Bu nedenle, aslında firmalar daha iyi ya da daha yüksek derece alabilmek için yapılması gerekenler üzerine odaklanacaklardır. Aslında yüksek kredi derecesi için gerekli olanlar, firmaların niteliksel ve niceliksel göstergelerini ve performanslarını iyileştirmelerinden başka bir şey değildir.⁸⁷

⁸⁵ Biçen, a.g.e., s.12

⁸⁶ Yüksel, a.g.e., s.45

⁸⁷ Türker, a.g.e., s.14

3.1.6.8. Diğer Hususlar

Firma esas faaliyet konusunda çalışmalı, uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üretmeli, raporlama ve veri tabanı konularında yeni teknolojik yatırımlar yapmalı, mevcutları tamamlamalı, risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım yapmalı ve karar almada her türlü riskin dikkate alınmasını sağlayan bir sistem kurmalıdır.⁸⁸

BDDK tarafından gerçekleştirilen yerel sayısal etki çalışması (QIS-TR) neticeleri incelendiğinde, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin kredi sermaye mükellefiyetlerinde yükselme ortaya çıktığı görülmektedir. Büyük çoğunluğu yaklaşık yüzde 95’lik kısmını oluşturan banka katılımcıları ile gerçekleştirilen QIS-TR çalışmasının sonuç ayağında; bankaların mevcut proföyleri üzerinde ve standart yöntemler esas alındığında Basel II kapsamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri tanımlanan işletmelere kullanımı söz konusu olan kredi miktarları için sermaye mükellefiyetliğinin, % 5.3’den düşük bir miktarla %6.7’lik düzeye yükseldiği görülmektedir. ⁸⁹ Yapılan çalışmada ülkemiz ekonomisi için kritik bir öneme sahip olan KOBİ’lere kullandırılan kredilere ilişkin sermaye yükümlülüğündeki bu artış bankalar için mali bir külfet oluşturmakla birlikte, verilecek kredi rakamında başta makro iktisadi etmenler olmak üzere birçok değişkenle sabit olduğu bilinmelidir.

Sonuç olarak, Basel II’nin hayata geçmesi ile birlikte, kaynakların nereye yönlendirileceği konusunda seçim kriterleri çok daha fazla analiz ve karşılaştırmaya dayalı olacak maliyet (fiyat), firmaların güvenirliliği (riskliliği) ile doğrudan ilişkilendirilecektir. Bu kapsamda, kredi fiyatlaması risk bazlı yapılacak ve kredi tahsis aşamasında risk derecelendirme süreci belirleyici rol oynayacaktır.⁹⁰

⁸⁸ Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel-II’nin KOBİ’lere Etkileri, a.g.e., s.30

⁸⁹ BDDK, Basel – II: KOBİ’lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri, BDDK Yayını, Ankara, 2005,s.5

⁹⁰ Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Bankacılık ve Reel Sektör İlişkilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2005, s.74

3.1.7. Basel III'ün Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri

Basel-III kriterinin ortaya çıkmasındaki amaç, 2008 tarihinde dünyada gelişen krizin Basel-II ölçütlerinde görülen eksik yönlerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu doğrultuda oluşturulan kriterler aşağıda sıralanmıştır; ⁹¹

- Menfi ortaklık koşullarında ani düşüş söz konusu olduğundan sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II'ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulanmasının getirilmesi,
- Minimal seviyede sunulan sermaye gereksinimlerindeki dayanıklılığı aşağı çekme ile birlikte karşılık ayrılması,
- Banka sektörünün güçlendirilmesi ve sermayedeki akışkanlığı düzenleme, şeklinde önerilerde bulunma,
- Riziko yönetimindeki gelişmelere ek olarak, banka stres platformlarına karşı direnç sağlanması,

Gelişmeler ışığında Basel-III kriterinde gerçekleştirilen en önemli değişikliklerden bir tanesi banka sermaye yeterlilik hesaplamalarında kullanılan varlık tanımındaki değişimdir.

Bu durum Basel-III kararları kapsamında alınan banka riziko işlemleri paralel bir sermaye arttırımını söz konusu kılmaktadır. Bu da diğer taraftan Basel-II kriterine göre daha çok varlık arttırımını mecbur bırakmaktadır. Basel II'nin zayıf kaldığı nakit akışkanlığındaki yetersizlik, Basel-III ile yapılan, riziko temeli olmayan maniveların miktarları yeniden düzenlenmiştir.

Bu tertipler sayesinde; Banka – finans sistemi üzerindeki mali şoklar ile birlikte ortaya çıkan krizlerin ortadan kaldırılması, riziko yönetim uygulamalarında gelişim sağlanması, kurumsal yönetim anlayışındaki eksikliklerin giderilerek etkin

⁹¹BDDK; a.g.e., s.2

bir hale getirilmesi, banka sektörünün açık ve şeffaf hale getirilmesi gibi bir çok önemli konu ele alınmıştır. Yeni düzenlemelerin bazıları şunlardır;⁹²

- Ortaya konan minimum varlığın nicel ve nitel yönlerinin çoğaltılması, ihtiyaç standardının getirilmiş olması ve mecbur kalındığında ise karışıklık miktarının arttırılması,
- Minimum likidite miktarları ile ilgili olarak yapılan düzenlemeler,
- Alımda ve satımda ortaya çıkan hesapların ilgili sermaye yeterlilik oranları ile değişikliğe gidilmesi,
- Diğer tarafın kredi risk oranını hesaplarken değişikliğe gidilmesi,
- Belirlenen sınır ötesi banka kurallarının gelişiminin sağlanması,
- Bankacılık düzenlemelerinde denetim faktörünün yeniden gözden geçirilerek standartlaştırılarak ileri seviyelere taşınması,

Bu düzenlemelerin Basel-II yürütümünde doğruları ortadan kaldırmadığı gibi, önemli sapmalarda meydana getirmemektedir. Yapılan düzenlemelerin tam anlamıyla organize bir şekilde harekete geçmesi, 2019 yılı itibariyle de aynı şekilde devam edebileceğini göstermektedir.

3.2. Basel III Kapsamında Bankacılık Sektöründe Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri Konusunda Bazı Yazarlara Ait Tez Özetleri

3.2.1. Basel III'ün Kobiler Üzerine Muhtemel Etkileri

Basel I ve Basel II kriterleri bankacılık ve finans sektörünün hızlı bir şekilde gelişmesi ve büyümesi ile birlikte gelişen ve karşılaşılan sorunlar ve yetersizlikler neticesinde şekillenerek ortaya çıkan standartlar bütünüdür. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de Basel standartlarını uygulanmasını kabul eden ülkelerden birisidir. Basel I ve Basel II’nin yetersizliği sonucunda Basel III standartları yayınlanmıştır.

⁹² Temel Nalın ve Göksu Sezer, Basel III: Global ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Cilt: 51, Sayı: 587, 2014, s.1

Basel III, küresel finansal krizin ardından bankacılık sektöründeki finansal düzenlemeleri daha sağlam temellere oturtmak, risk yönetimi ve denetimini de sağlamlaştırmak amacıyla Basel Komitesi tarafından yeni reform tedbirleri olarak alınmıştır. Basel düzenlemeleri ile bankalardan kredi kullanmak isteyen KOBİ'leri de çok yakından ilgilendirmektedir. KOBİ'lerin kredi maliyetleri ve risk düzeyleri de yeni düzenleme ile şekillenecektir.⁹³

3.2.2. Basel III Uzlaşısının Getirdikleri ve Sürecin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Global ya da yerel krizler ülkenin ilk olarak finans sektöründe bozulmalara neden olurlar. Sağlıksız bir finans sektörü de ülkenin tüm ekonomik sisteminin zarar görmesine yol açar. Basel III kriterlerinin bankacılık sektörüne ne gibi yenilikler getirdiği, kriterlerin uygulanmaya konulduğunda sermaye yeterliliği bakımından ve sektörün bugün geldiği noktada, Basel III uzlaşısına yönelik olarak ortaya konan eleştiriler ve uzlaşıdan duyulan endişeler sürecin Türk Bankacılık Sektörüne yönelik durumunuda ortaya çıkarmaktadır.⁹⁴

3.2.3. Bankacılık Sektöründeki Kâr Dağıtım Kısıtlamalarının Yatırımcıların Kararları Üzerindeki Etkileri

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından BASEL III'e geçiş kapsamında yayınlanan Sermaye Koruma ve Döngüsel Sermaye Tamponlarına İlişkin Yönetmelik ile birlikte bankaların sermaye yeterliliği gereklilikleri için döngüsel tamponlama gerekmiştir. Söz konusu düzenlemede, bu gereklilikleri yerine getirmeyen bankaların kâr dağıtımlarının belirli kurallar çerçevesinde sınırlı kalacağı belirtilmektedir. Ülkemizdeki bankaların kâr dağıtımına ilişkin bu kısıtlamaların yatırımcıların portföy kararlarını etkilemesi kaçınılmazdır. Bu sebeple, bankaların bu olumsuzluğa karşı sermaye yeterlilik oranlarını artırarak önlem almaları uygun olacaktır.

⁹³ Burcu Doğan ve Erkan Sarsıcı, Basel III ve Kobi'ler Üzerine Muhtemel Etkileri, Adıyaman Üniversitesi (Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü), 2018

⁹⁴ Mehmet Kaya ve Ramazan Torun, Basel III Uzlaşısının Getirdikleri ve Sürecin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, Cilt 7, Sayı 13,2018, s.54-76

Aksi takdirde, temettü dağıtımına ilişkin kısıtlamalarla karşılaşacak olan bankalar, bu durum nedeniyle mevcut ve potansiyel yatırımcılarını kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacak ve sonuçta ilgili bankaların piyasa değerinde olumsuz durumlar söz konusu olacaktır.⁹⁵

3.3. Araştırmanın Hipotezi

Söz konusu “Basel III Kapsamında Bankacılık sektöründe Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sistemine Muhtemel Etkileri” değerlendirilirken; yayınlanan ve yayınlanması beklenen Basel Kriterleri bir evvelki ölçütlerini belirgin bir şekilde sarhlerini gideren ve büyüme rakamlarına göre daha da iyileştirerek hatasızlaştırılmaya çalışılan ölçütler olarak yeni görüş açılarıyla gelişimini sürdürmeye devam edeceği hipotezi desteklenmiştir.

⁹⁵ Mustafa Tefvik Kartalı, Serhat Yüksel ve Sinemis Zengin, Bankacılık Sektöründeki Kâr Dağıtım Kısıtlamalarının Yatırımcıların Kararları Üzerindeki Etkileri, Marmara Üniversitesi, 2016

SONUÇ

Genelde finans, özelde ise bankacılık sektörü diğer sektörlerden farklı olarak tasarruf sahiplerinin parasını mevduat olarak kabul edip, ihtiyaç sahiplerine genellikle yatırım yapmaları konusunda kaynak vermek suretiyle ekonomik faaliyette bulunurlar. Bu faaliyet esnasında yeterli sermayeye sahip olmayan ya da mevduat toplarken kamuoyundan gerekli güvenirliliği sağlayamayan bankalar faaliyetlerini sürdüremeyecekler ve ticari hayatlarını sonlandırmak zorunda kalacaklardır. Finansal sektörden bu sebeple ayrılan bankalar, özkaynak yapısı güçlü olan veya kamuoyu nezdinde güvenirliliğini koruyan bankaları da olumsuz yönde etkileyecektir. Hatta bu tarz finansal sektörden ayrılan banka sayısının bir anda art arda gelmesi sistemde bir kaosu yaşanmasına dahi sebep olacaktır.

Bütün bunlara, bankacılık ve finans sektörünün diğer sektörlerden farklı olarak ticari faaliyetlerinden dolayı karşılaştıkları finansal riskler de eklenince bankacılık sektörünü regüle etmek, denetlemek ve hatta müdahale etmek gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bugün dünya ekonomilerinde finans ve bankacılık sektörünün kontrolünün yapılmadığı, regülasyon faaliyetlerinin bulunmadığı bir ekonomi yoktur.

Bankacılık sektörüne yönelik global bazda düzenleme ve standartlara yönelik oluşturulan en kapsamlı düzenleme az gelişmiş ülkelerin dünya ölçeğinde borç krizine düştükleri bir dönemde uluslararası finansal sistemi düzenlemek için G-10 ülkelerinin de yoğun çabaları ile hayata geçirilen Basel I uzlaşısıdır. Bu uzlaş, uluslararası düzeyde faaliyette bulunan bankalar dikkate alınarak hazırlanmış olmasına rağmen, gelişmiş dünya ekonomilerinin; gerek IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumlar, gerekse kendi ekonomik güçlerini kullanarak oluşturdukları baskı sonucunda 100'den fazla ülke tarafından kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Uzlaşının sonucu analiz edildiğinde ise, başlangıçta tüm düzeydeki ve tüm ülkelerdeki bankacılık piyasası aktörleri tarafından uygulanmaya konulmuş olsa da, aslında Ele Geçirme Teorisi'nde iddia edildiği gibi daha çok, gelişmiş ve özellikle de G-10 ülkelerinin uluslararası bankacılık faaliyetlerindeki etkinliğinin ve bunun doğal sonucu olarak da kârlılığın artmasına katkıda bulunmuştur.

Gerek aldığı eleştirilerin bir sonucu olarak ve gerekse küresel standart oluşturma yönünde özellikle gelişmiş ülkelerin beklentilerin karşılayamayacağı için Basel I Uzlaşısının revizyonu konusunda dünya finans çevreleri hem fikir olmuşlardır. Çok geçmeden Basel II olarak da adlandırılan, sermaye yeterliliği düzenlemelerini riske daha duyarlı hale getiren, bankaların kendi risklerini de kontrol etme fırsatı tanıyan yeni bir düzenleme metni oluşturulmuştur. Böylece, Basel II ile birlikte Basel I'den farklı olarak Sermaye Yeterlilik rasyosu hesaplamalarında riske karşı daha duyarlı bir yaklaşım hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bunu için Basel I'de ele alınan kredi riskinin kapsamı önemli ölçüde değiştirilmiş, Sermaye Yeterlilik Rasyosu yeniden tanımlanmıştır. Yine Basel I'den farklı olarak Basel II'de bankaların risk ölçümlerinde kendi içsel modellerinin kullanımı özendirilmiştir. Bu sayede uzun süredir gelişmiş ülkelerde uygulanan ileri ölçüm yaklaşımına da resmiyet kazandırılmıştır.

Ana amaçlarından birisi uluslararası bankacılık sisteminde güven ve istikrarı sağlamak olan Basel II, bu süreçte istikrarlı bir değişimi amaçlamaktadır. Bu nedenle sermaye gerekliliğine yönelik düzenlemede aceleci davranılmamış, geçiş süreci zamana yayılmıştır.

Basel II uzlaşısının Türkiye üzerindeki muhtemel etkilerinin sadece bankacılık sektörü odaklı yapılması, önemli eksiklikler taşımaktadır. Çünkü Basel II sadece bankacılık faaliyetleri açısından değil, bankalarla ticari faaliyetler yürüten reel sektör oyuncuları açısından da önemli sonuçlar doğuracaktır. Türkiye'deki bütün işletmeler içinde yaklaşık %99 paya sahip olan, toplam istihdamın ise %60'ından fazlasını gerçekleştiren buna karşılık toplam kullanılan kredilerin çok küçük bir bölümünü kullanmakta olan KOBİ'lerin, mali yapıları ve üretim özellikleri dikkate alındığında Basel II uygulamaları ile kredi imkânları daha da azalacaktır. Çünkü KOBİ'ler finansal aktörlerin faaliyetlerine diğer büyük işletmelere göre daha fazla bağımlıdır. Ülkemizde KOBİ'lerin üretim ve istihdam alanındaki ağırlıklı konumları dikkate alındığında, kredi sistemin ayrıntılı organizasyonunu ve yeniden yapılandırılmasının asıl etkileyeceği sektörün Bankacılık sektöründen ziyade, reel sektör ve özellikle de KOBİ'ler olacağını söylemek hiç de zor değildir. Zira Basel II

uzlaşısı, kredi işlemleri bakımından zaten zor kredi temin eden KOBİ'lere yeni sorumluluklar ve görevler yüklemektedir.

Türkiye'de bankacılık sektörü, dünya ölçeğindeki mevcut düzenleme sorunlarının yanında, sektördeki yabancı sermayeli bankalar ile etkin rekabet ortamının olmaması sonucu ve Şubat 2001 krizinden sonra kamuoyunda bankacılık sistemine yönelik olarak duyulan güvensizliğin halen süren etkileri neticesinde istikrarsız bir yapı sergilemektedir.

Geçmişte ortaya çıkan mali krizler milletlerarası bağımsız bir düzenleme dünya genelinde standart bir şekli bürünmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Son yirmi yılda denetim ve himaye otoritesi halini alan Uluslararası Ödemeler Bankası, daimi yayınlamış olduğu, çalışmaların bankacılık sektörünü de içine alan uluslararası mali piyasalarda kabul edilen uluslararası bir riziko idare sisteminin mimarisi konumundadır.

Bu çerçevede meydana getirilen Basel Bankacılık Himaye Komitesince 1988 senesinde banka sektörü ile alakalı Basel-I Kriterleri izah etmiş, 2004 senesinde bu ölçütler güncellenerek yerine Basel-II ölçütlerine bırakmıştır. Fakat rizikoların hesaplanması konusunda eksiklik söz konusu olduğundan Basel-II ölçütlerinin hayal kırıklığıyla sonuçlanmasına sebep olmuş, 2008 Global Kriziyle ortaya çıkan Basel-III ölçütleri gündeme gelmiştir.

Etkin bir risk yönetimi için risk kaynaklarının açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle risk kavramı, risk türleri, riski oluşturan kaynaklar, risk yönetim yaklaşımları çalışmamızın bu bölümünde genel bir bakış ile ele alınmıştır.

Günümüz Türk Bankacılık Sisteminin Basel ölçütleri bağlamında, gerek anapara miktarındaki yeterlilik gerekse teftiş ölçütleri ve gerekse şeffaflık itibariyle, global çapta rekabet edebilir vaziyette olması Türkiye'nin finansal yöntem istikametinde geline pozitif evreyi doğrulamaktadır. Öbür taraftan Türkiye'nin uluslararası kaidelere uyma konusunda mali kısımda göstermiş olduğu gayretin, genel bir çerçevede ele alınması ekonomik kalkınmanın ve ülkenin ekonomik mutasyonu açısından pozitif neticeler ortaya çıkarması, Türkiye ekonomisinin diğer

başlıca makro-ekonomik kararsızlıklarının bir çözüm yolu gerektirdiği ortadadır. Netice olarak, Basel ölçütleri, bu ölçütleri kabul ve gerekli görülen fakat devletlerin yasalarına eş zamanlı olarak geçmemesi sebebiyle daha fazla kılavuz niteliği taşıyan prensipler olarak son derece ehemmiyetlidir. Yaşanan her ekonomik krizin hemen peşinden tekrar yaşanmaması beklentisi için yeni arayışlar söz konusu olmakta ve eski tertip etmenler ele alınarak yeni ölçütler tanımlanmaktadır.

Küresel makro ekonomik sorunlar, milli ve uluslararası seviyedeki kazanç uçuşurumu, anapara birikim şekli ve finansallaşmadan meydana gelen meselelere çözüm bulunmadıkça veya çözümü ile ilgili kuvvetli bir istem sergilenmedikçe; bankacılık kesimini tertip eden kaidelerin yeniden ele alınması kaçınılmaz olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alkin Emre, Savaş Tuğrul ve Akman Vedat, Finansal Aracılığın Evrimi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001 s.91
- Aras Güler, Ticari Bankalarda Kredi Porföyünün Yönetimi, Sermaye Piyasası Kurulu Yayını, Yayın no: 30, Ankara, 1996, s.84
- Aksel Kaan H., “Yeni Sermaye Yeterliliği Çerçevesi İstişare Raporu Üzerine Gözlemler”, Active Banka Dergisi, 2001, s.1
- Aksel Kaan H., “Kredi Risklerinin Ölçümünde Kullanılan Temel Yöntemler”, Active Banka Dergisi, 2002, s.22
- Apak Sudi, “Türk Bankacılığında Sermaye Yeterliliği ve Cooke Rasyosu”, Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi, Sayı: 199, 1993, s.34
- Babuşçu Şenol, Bankacılıkta Şube Performans Ölçüm, Türkiye Bankalar Birliği Seminer Notları, İstanbul, 2002, s.11
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel – II), BDDK Yayını, 2005, s.2
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankacılıkta Yapısal Gelişmeler, BDDK Yayını, Ankara, Sayı: 4,2009, s.3
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları, BDDK Araştırma Dairesi, Ankara, 2005, s.10-60
- Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, Yeni Bir Kişi Yetkinlik Çerçevesinde Yerleşimler, 1999, s.19
- Basel Bankacılık Denetleme Komitesi, Uluslararası Sermaye Ölçümü ve Kişi Başına Standartların Birleştirilmesi, Basel: Uluslararası Takas Bankası, 1988, s.3

- Basel Sermaye Anlaşması, Yerine Getirilmiş Belge Uluslararası Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Yakınsaması, 1988, s.20
- BDDK, Türk Bankacılık Sistemi Basel II 1. Anket Çalışması Sonuçları, BDDK Araştırma Dairesi, Ankara, 2005, s.9-110
- BDDK, Basel – II: KOBİ’lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri, BDDK Yayını, Ankara, 2005, s.5
- BDDK; Basel – II Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR) Değerlendirme Raporu, BDDK Yayını, Ankara, 2004, s.16
- BDDK, Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz, risk Yönetimi Dairesi, Nisan, 2010, s.2
- Berkes Niyazi, 100 Soruda Türkiye İktisat Tarihi, II, Cilt, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970, s.325
- Bernstein Peter L., Tanrılara Karşı: Riskin Sıradışı Tarihi, Türk Henkel Dergisi Yayınları, İstanbul, s.10
- Beşinci Murat, “Basel Sermaye Yeterliliği ve Türk Bankacılık Sektörünün Basel II’ye Uyum Süreci”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı: 20,2004, s.18
- Binay Şükrü ve Kunter Kürşat, “Türkiye’de Mali Liberalleşmede Merkez Bankası’nın Rolü”, İşletme Finans dergisi, Sayı: 154, Ocak, 1999, s.32
- Bolgun Evren ve Akçay M. Barış, Risk Yönetimi: Finansal Piyasalarda Risk Ölçüm ve Yönetimine Türkiye Perspektifinden Stratejik Bakış, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.70-71
- Candan Hasan ve Özün Alper, Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s.351
- Cangürel Ozan, Güngör Serkan, Sevinç Veli Ulvi, Kayci İskender ve Atalay Sadık, Sorularla Basel III, BDDK, Risk Yönetimi Dairesi, Aralık, 2010, s.1

- Crouchy Michael, Galai Dan ve Mark Robert, Risk Yönetiminin Temelleri, MacGraw-Hill, s.8-9
- Dan Galai, Crouchy Michael, ve Mark Robert, Risk Yönetim Temelleri, MacGraw-Hill, 2006, s.60-61
- Değirmenci Nihal, Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi, T.C. Merkez Bankası: Uzmanlık Tezi, Ankara, 2003, s.54
- Doğan Burcu ve Sarsıcı Erkan, Basel III ve Kobi'ler Üzerine Muhtemel Etkileri, Adıyaman Üniversitesi (Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü), 2018.
- Erdoğan Niyazi, "Türkiye'de Ekonomik Kriz ve Türk Bankacılık Sistemi", Yeni Türkiye Dergisi, Sayı: 41, 2001, s.645
- Erdönmez Ataman Pelin, "Avrupa Birliği Finansal Entegrasyon Sürecinde Bankacılık Sektörü", Bankacılar Dergisi, Sayı: 50, 2004, s.75
- Erkanlı Cevdet, "Yeni Bankalar Yasası İçin Bankalar Ne Diyor?", Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Özel Ek, Sayı: 8, Ağustos – Eylül, İstanbul, 1999, s.12
- Filiz Meryem, Türkiye'de Bankacılık Sisteminin Regülasyonu Basel Standartları Açısından Bir Değerlendirme, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2006, s.113
- Gündoğdu Fatma, "Türk Bankacılığında Açık Pozisyon (1988 Sonrası Dönem)", İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 170, Mayıs 2000, s. 47-57
- Gürel Eymen, Gürel Bulgurcu Esra Burcu ve Demir Neslihan, Basel III Kriterleri, BSAD Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı, 3-4, 2012, s.17-22
- Hull John C., Risk Yönetimi ve Finansal Kurumlar, 2 Edt. Uluslararası Edt., Pearson, Boston, 2010, s.12-14

- Karabulut Gökhan, “Türk Bankacılık Sisteminde Yeniden Yapılanma”, İktisat Dergisi, s.435
- Karabulut Gökhan, “Bankacılık Sektöründe Sermaye Kârlılık İlişkisi: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir İnceleme”, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Sayı: 28, Mart 2003, s.6
- Kazgan Gülten, Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): “Ekonomik Politik” Açıdan Bir İnceleme, İstanbul, 2005, s.307
- Kaya Mehmet ve Torun Ramazan, Basel III Uzlaşısının Getirdikleri ve Sürecin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, Cilt 7, Sayı 13,2018 ,s.54-76
- Kartal Mustafa Tevfik, Yüksel Serhat ve Zengin Sinemis, Bankacılık Sektöründeki Kâr Dağıtım Kısıtlamalarının Yatırımcıların Kararları Üzerindeki Etkileri, Marmara Üniversitesi, 2016
- Kepenek Yakup ve Yentürk Nurhan , Türkiye Ekonomisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 17.Baskı, 2005, s.20
- Nalın Temel ve Sezer Göksu, Basel III: Global ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkisi, Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, Cilt: 51, Sayı: 587, 2014, s.1
- Özince Ersin, “Düşük Enflasyon Ortamında Türk Bankacılık ve Finans Sistemi”, Bankacılar Dergisi, Sayı: 32, 2000, s.3-5
- Öngör Y. Akın , “Yeni Bankalar Yasası İçinBankacılar Ne Diyor?”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Özel Ek, Sayı: 8, Ağustos – Eylül, 1999, İstanbul, s.9
- Rose Peres S. and Hudgings Sylvia C., Banka Yönetimi ve Finansal Hizmetler, Boston: McGraw-Hill Irwin Pres, 2005, s.492
- Savaş Mustafa, “Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri”, Halkbankası, 2006, s.27

- Sezgin Cüneyt, Bankacılık Sektöründe YenidenYapılanma Konusunda Öneriler, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Yayın No: TÜSİAD / 2003-4/355, İstanbul, 2003, s.28
- SPL, Kredi derecelendirmesi, Lisanslama sınavları Çalışma notları, Aralık, 2017, s.97
- Şahin Hüseyin, Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi – Bugünkü Durumu, 4. Baskı, Ezgi Kitabevi, Bursa Yayınları, 1997, s.332-333
- T.C.Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporu, 2005, s.78
- Tunaboğlu Osman, “Yeni Bankalar Yasası İçin Bankacılar Ne Diyor?”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Özel Ek, Sayı 8, Ağustos –Eylül, İstanbul, 1999, s.32
- Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri, TBB Yayını, Yayın No: 238 Eylül, İstanbul, 2004, s.14
- Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetim Sistemleri ve Uygulama Esasları Çalışma Grubu, Operasyonel Risk Veri Tabanı, TBB Yayını, İstanbul, 2004, s.20
- Türkiye Bankalar Birliği, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, TBB Yayını, İstanbul,1999, s.24
- Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Bankacılık ve Reel Sektör İlişkilerinin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2005, s.74
- Uygur Ercan, “Krizden Krize Türkiye: 2000 Kasım ve 2001 Şubat Krizleri, Türkiye Ekonomi Kurumu Tartışma Metni, Yayın No: 2001/1, 7 Nisan, 2001, s.38
- Uyar Seçil, Bankacılık Krizleri, Ziraat Matbaacılık, Ankara , 2003, s.95

Üstündağ Kıcıman Bilge, Denetimsel Gözetim Perspektifinden (Pillar II) Basel II'nin Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Değerlendirilmesi, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Uzmanlık Tezi, Ankara, 2004, s.100

Yayla Münir ve Kaya Türker Yasemin, Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ARD Çalışma Raporları, No: 2005/3, Mayıs, 2005, s.51

Yetim Sedat ve Balcı Aslı, Basel II Ulusal İnsiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı rehber, BDDK; ARD Çalışma Raporları, 2005/8, Ankara, 2005, s.84

Yıldırım Oğuz ve Ülgen Semail, “Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişim Süreci”, Finans – Politik & Ekonomik Yorumlar, Yıl: 43, s. 504, Mart, 2006, s.47

Yüksel Ayhan, “Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri, BDDK; ARD Çalışma Raporları, 2005/4, 2005, s.7

İTERNET KAYNAKLARI

- Ankara Ticaret Odası, “Basel II, KOBİ’lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi”, 2007,
http://www.atonet.org.tr/yeni/files/OZEL_IHTIISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf, (21.01.2019), s.12
- Aras Güler, Basel II Uygulamasının KOBİ’lere Etkileri ve Geçiş Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005,
<http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf>, (02.02.2019), s.14
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Basel II ve KOBİ’ler,
<http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Yayinlar.aspx?ref=5&refContent=157>, (01.02.2019)
- Türker Sibel, “Basel II Sürecinde KOBİ’ler İçin Yol Haritası,”
www.deloitte.com.tr/turkey-tr_ceo_Basel2KOBİler_250707.pdf, (12.02.2019).s.14
- OECD, “Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler – Sorunlar ve Politikalar”, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/5/11/31932173.pdf>, (02.02.2019), s.27
- Sarısu Ayhan, “BDDK, Pamukbank ve Bankalarımı”, Ekonomistler Bülteni, Sayı:21, Haziran 2002, www.ekonomistler.com/bultenler, (22.02.2009), s.25
- Ünal Targan, Finans Sektöründe Üst Kurulların Rolü ve Fonksiyonu, Active Academy, 1.Uluslararası Finans Zirvesi, 18 Ekim 2003,
<http://www.iubam.org/FSUKR.pdf>, (10.02.2019).www.kosgeb.gov.tr, (28.01.2019)
- Yılmaz Biçen Hatice ,”Basel II ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri”, Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 1, 2006,
http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayil/hbyilmaz31.pdf, (01.02.2019)

ÖZGEÇMİŞ

01.08.1989 yılında Amasya’da dünyaya geldim. İlk ve Orta öğrenimini Amasya’da tamamladım. 2007 yılında Taşova Çok Programlı Lisesi’nden mezun oldum. 2012 yılında Bilecik Seyh Edebali Üniverisitesi İktisat bölümünden mezun oldum. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Finans bölümünde eğitimime devam etmekteyim. 01/03/2018 tarihinden beri ICBC Turkey Bank A.Ş Genel Müdürlükte Krediler ve Dış İşlemler bölümünde çalışma hayatımı sürdürmekteyim.

Özden YETİŞ